

Svein Blom

Levekår blant ikke-vestlige innvandrere i Norge

Rapporter

I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

Reports

This series contains statistical analyses and method and model descriptions from the different research and statistics areas. Results of various single surveys are also published here, usually with supplementary comments and analyses.

© Statistisk sentralbyrå, oktober 1998
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen,
vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537-4582-6

ISSN 0806-2056

Emnegruppe

00.02. Levekår

Emneord

Bolig
Helse
Innvandrere
Inntekt
Levekår
Sysselsetting
Utdanning

Design: Enzo Finger Design
Trykk: Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabeller	Symbols in tables	Symbol
Tall kan ikke forekomme	Category not applicable	.
Oppgave mangler	Data not available	..
Oppgave mangler foreløpig	Data not yet available	...
Tall kan ikke offentliggjøres	Not for publication	:
Null	Nil	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	Less than 0.5 of unit employed	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	Less than 0.5 og unit employed	0,0
Foreløpige tall	Provisional or preliminary figure	*
Brudd i den loddrette serien	Break in the homogeneity of a vertical series	—
Brudd i den vannrette serien	Break in the homogeneity of a horizontal series	
Rettet siden forrige utgave	Revised since the previous issue	r

Sammendrag

Svein Blom

Levekår blant ikke-vestlige innvandrere i Norge

Rapporter 98/16 • Statistisk sentralbyrå 1998

Rapporten presenterer forskjellige sider ved levekårene blant innvandrere fra åtte ikke-vestlige land og sammenlikner dem med levekårene for nordmenn med samme alders-, kjønns- og bostedsprofil som innvandrerne.

Innvandrerne har gjennomgående lavere utdanning enn nordmenn. Andelen som er sysselsatt, er likeledes langt lavere. Det er større forskjell mellom kjønnene med hensyn til andelen sysselsatte blant innvandrerne enn blant nordmenn. Innvandrerne er oftere utsatt for belastninger i arbeidsmiljøet enn nordmenn.

Utdanning, språkferdighet, ankomstår og innvandringsgrunn er faktorer som påvirker innvandrernes sjanser på arbeidsmarkedet. Selv om utdanning bedrer jobbsjansene, er andelen sysselsatte likevel betydelig større blant høyt utdannede nordmenn enn blant høyt utdannede innvandrere. Til tross for dette anfører bare to av ti høyt utdannede og arbeidsledige innvandrere diskriminering som forklaring på at de ikke er i arbeid.

Innvandrerne har langt lavere disponibel husholdsinntekt pr. forbruksenhet enn nordmenn. I gjennomsnitt utgjør deres disponible husholdsinntekt pr. forbruksenhet bare 58 prosent av nordmenns. Dette fører til at om lag tre av ti innvandrerhushold faller under grensen som i EU betraktes som en grense for lavinntekt (halve medianen av disponibel husholdsinntekt pr. forbruksenhet for hele befolkningen). I 1994 gikk denne grensen ved om lag 52 000 kroner.

Innvandrerne beskjedne økonomiske ressurser fører bl.a. til at de bor billigere og trangere enn nordmenn. De er oftere leietakere eller borettslagseiere og bor sjeldnere i enebolig. Den grunnleggende standarden i innvandrernes boliger er imidlertid ikke særlig dårligere enn i nordmenns boliger. Ønsket om å bo sammen med andre innvandrere er ikke spesielt framtreddende blant innvandrerne, men andelen som foretrekker å bo i gangavstand til slekt eller venner, er likevel noe større blant dem enn blant nordmenn.

En av fem innvandrere rapporterer at de er blitt diskriminert på boligmarkedet, en av sju at de er blitt plaget på jobben på grunn av sin innvandrerbakgrunn, og en av fjorten at de er blitt utsatt for vold eller alvorlige trusler. Andelen som rapporterer å ha blitt utsatt for vold eller trusler, er imidlertid ikke høyere blant innvandrerne. Vi finner heller ikke tegn som tyder på at det er de mest ressurssterke som oftest rapporterer om diskriminering.

Innvandrere som lever i samliv med en nordmann, er langt oftere sysselsatt og har høyere disponibel husholdsinntekt enn innvandrere som lever i samliv med en annen innvandrer. Om lag 6 prosent av de gifte innvandrerne fra de åtte ikke-vestlige landene er gift med en nordmann.

Innvandrerne forteller oftere enn nordmenn at de er ensomme. Mens mer enn fire av ti innvandrere forteller at de ofte eller av og til føler seg ensomme, er det mindre enn to av ti nordmenn som rapporterer det samme. Dårlig kontakt med det norske samfunnet og svekket familienettverk bidrar til sosial isolasjon og ensomhet.

Forekomsten av varig sykdom er større blant nordmenn enn innvandrere. Dette er overraskende sett i lys av tidligere undersøkelser. Funnet henger sammen med at nordmenn rapporterer mer allergisk betingede lidelser som høysnue, astma og eksem enn innvandrerne. Innvandrerne rapporterer på sin side mer nervøse lidelser enn nordmenn. Når ikke-vestlige innvandrere først blir syke, medfører sykdommen imidlertid større konsekvenser for arbeidsevnen, særlig blant de eldre.

Emneord: Innvandrere, levekår, utdanning, sysselsetting, inntekt, bolig, sosial kontakt, helse

Prosjektstøtte: Kommunal- og regionaldepartementet

Innhold

Figurregister	6
Tabellregister	8
1. Innledning	11
2. Utdanning	15
3. Språk	18
4. Inntektsgivende arbeid	21
5. Inntekt	25
6. Bolig	29
7. Diskriminering	34
8. Samliv	37
9. Barn	40
10. Kontakt med foreldre og søsken	42
11. Vennskap og nabokontakt	44
12. Organisasjonsdeltakelse og fritidsaktiviteter	46
13. Ensomhet	48
14. Helse	50
15. Konklusjon og oppsummering	58
Referanser	61
Vedlegg. Om logistisk regresjon	64
Vedleggstabeller	66
De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter	81

Figurregister

1. Innledning	11
1.1. Målpopulasjonen av innvandrere 16-70 år, etter landbakgrunn. Antall i 1 000	11
1.2. Innvandrere og nordmenn, etter henholdsvis alder, kjønn og bosted. Prosent	12
1.3. Ankomstår. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent	13
1.4. Grunnlag for bosetting i Norge, etter landbakgrunn. Prosent	13
2. Utdanning	15
2.1. Andel med utdanning på universitets-/høgskolenivå, etter landbakgrunn. Minimums- og maksimumsanslag. Prosent	15
2.2. Andel som går på skole eller studerer (20 timer eller mer pr. uke) på intervjudtidspunktet, etter landbakgrunn. Prosent	16
2.3. Andel uten utdanning eller med utdanning på barneskolenivå (1-6 år), etter landbakgrunn. Gjennomsnitt av minimums- og maksimumsanslag. Prosent	16
2.4. Andel uten utdanning eller med utdanning på barneskolenivå (1-6 år), etter landbakgrunn og kjønn. Gjennomsnitt av minimums- og maksimumsanslag. Prosent	16
3. Språk	18
3.1. Andel som mener at egne norskkunnskaper er dårlige eller svært dårlige, etter landbakgrunn. Prosent	18
3.2. Andel som mener at egne norskkunnskaper er dårlige eller svært dårlige, etter landbakgrunn og kjønn. Prosent	18
3.3. Andel som mener at egne norskkunnskaper ikke er tilstrekkelige i dagliglivet og/eller arbeidslivet. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, etter kjønn. Prosent	19
3.4. Andel som har gjennomgått en opplæring i norsk språk, etter landbakgrunn og kjønn. Prosent	19
3.5. Andel som har benyttet seg av diverse norskopplæringstilbud. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent	20
4. Inntektsgivende arbeid	21
4.1. Andel som oppgir vanligvis å ha inntektsgivende arbeid av minst én times varighet pr. uke, etter landbakgrunn. Prosent	21
4.3. Andel av de sysselsatte som arbeider heltid (37 timer eller mer pr. uke). Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, etter kjønn. Prosent	22
4.2. Andel som oppgir vanligvis å ha inntektsgivende arbeid av minst én times varighet pr. uke, etter landbakgrunn og kjønn. Prosent	22
4.4. Belastninger i arbeidsmiljøet for nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Andel der daglig arbeid innebærer. Prosent	23
4.5. Andel som opplever (1) arbeidsoppgavene som lite varierte og (2) arbeidet som en psykisk påkjenning. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent	23
4.6. Andel som mener å stå i fare for å miste sin nåværende jobb i løpet av de nærmeste årene, etter landbakgrunn. Prosent	24
4.7. Andel arbeidsledige (aktivt arbeidssøkende) siste måned, etter landbakgrunn. Personer i alder 16-66 år. Prosent	24
5. Inntekt	25
5.1. Disponibel husholdsinntekt i 1994, etter landbakgrunn. Beløp i 1 000 kroner	25
5.2. Andel av samlet husholdsinntekt i 1994 (før fradrag av kapitalutgifter) som utgjøres av yrkesinntekt, kapitalinntekt og mottatte overføringer, etter landbakgrunn. Prosent	25
5.3. Disponibel husholdsinntekt i 1994 pr. forbruksenhet for innvandrere fra åtte ikke-vestlige land i prosent av nordmenns, etter landbakgrunn. Prosent	27
5.4. Andel hushold med lavinntekt, etter landbakgrunn. Prosent	27
5.5. Fordeling av disponibel husholdsinntekt i 1994 (i 1 000 kroner) pr. forbruksenhet for innvandrere fra åtte ikke-vestlige land og befolkningen som helhet. Prosent	27
5.6. Andel som i løpet av det siste året har tilhørt et hushold som har hatt vansker med å klare de løpende utgiftene til mat, transport, bolig o.l., etter landbakgrunn. Prosent	28
6. Bolig	29
6.1. Andel som bor i bestemte hustyper. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent	29
6.2. Hvordan husholdet disponerer over boligen. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent ..	29
6.3. Andel som bor trangt, etter landbakgrunn. Prosent	30
6.4. Andel innvandrere i Oslo som anser at den ideelle innvandrerandelen i eget boområde er halvparten eller mer, etter landbakgrunn. Prosent	31

6.5.	Andel innvandrere i Oslo som synes at det burde være flere/færre innvandrere i eget boområde enn det er i dag, etter landbakgrunn. Prosent	31
6.6.	Andel innvandrere i Oslo som synes at det burde være flere/færre innvandrere i eget boområde, etter andel ikke-vestlige innvandrere i egen grunnkrets. Prosent	31
6.7.	Andel innvandrere og nordmenn i Oslo som synes det er viktig å bo i gangavstand til slekt eller venner, etter landbakgrunn. Prosent	32
6.8.	Andel innvandrere i Oslo som snakker dårlig eller svært dårlig norsk, etter andel ikke-vestlige innvandrere i egen grunnkrets. Prosent	32
6.9.	Andel innvandrere i Oslo som har en god norsk venn, etter andel ikke-vestlige innvandrere i egen grunnkrets. Prosent	32
7.	Diskriminering	34
7.1.	Andel som noen gang er nektet å leie eller kjøpe bolig pga. innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn. Prosent	34
7.2.	Andel av sysselsatte som siste år har opplevd å bli plaget på jobben pga. sin innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn. Prosent	34
7.3.	Andel som mener hun/han har fått dårligere, samme eller bedre behandling i helsevesenet enn en norsk person ville fått, etter landbakgrunn. Prosent	35
7.4.	Andel som i løpet av året har blitt utsatt for vold eller alvorlige trusler, etter landbakgrunn. Prosent	35
7.5.	Andel (1) som i løpet av året har blitt utsatt for vold eller alvorlige trusler, og (2) som den siste tiden har vært urolig for vold eller trusler. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, etter kjønn. Prosent ..	36
8.	Samliv	37
8.1.	Andel i samliv, dvs. som er gifte eller samboere, etter landbakgrunn. Prosent	37
8.2.	Andel som oppgir vanligvis å ha inntektsgivende arbeid av minst én times varighet pr. uke, etter samlivsforhold. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent	39
8.3.	Disponibel husholdsinntekt pr. forbruksenhet, etter samlivsforhold. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Beløp i 1 000 kroner	39
9.	Barn	40
9.1.	Andel med barn, etter landbakgrunn. Prosent	40
9.2.	Gjennomsnittlig antall barn pr. person 35 år og over, etter landbakgrunn	40
10.	Kontakt med foreldre og søsken	42
10.1.	Andel med en eller begge foreldre bosatt i Norge, etter landbakgrunn. Prosent	42
10.2.	Andel som bor sammen med en eller begge foreldre, forutsatt at en eller begge foreldre er bosatt i Norge, etter landbakgrunn. Prosent	42
10.3.	Andel med søsken bosatt i Norge, etter landbakgrunn. Prosent	43
11.	Vennskap og nabokontakt	44
11.1.	Andel med en god norsk venn, etter landbakgrunn. Prosent	44
11.2.	Andel som omtrent daglig er sammen med naboer, etter landbakgrunn. Prosent	44
11.3.	Andel som besøker to eller flere familier/husstander i nabolaget av og til, etter landbakgrunn. Prosent	45
12.	Organisasjonsdeltakelse og fritidsaktiviteter	46
12.1.	Andel som er medlem av forskjellige organisasjoner eller foreninger. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent	46
12.2.	Andel som utførte diverse fritidsaktiviteter i løpet av de siste 12 månedene. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent	47
13.	Ensomhet	48
13.1.	Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter landbakgrunn. Prosent	48
13.2.	Andel som regner med å kunne få praktisk hjelp fra slektninger i forbindelse med større arbeider på egen bolig o.l., etter landbakgrunn. Prosent	49
14.	Helse	50
14.1.	Andel med varig sykdom, skade eller funksjonshemming, etter landbakgrunn. Nordmenn og innvandrere, 16-66 år. Prosent	54
14.2.	Andel med hyppige symptomer på nervøse lidelser, etter kjønn, alder og landbakgrunn. Nordmenn og innvandrere, 16-66 år. Prosent	54
14.3.	Andel som mener at varig sykdom, skade eller funksjonshemming begrenser arbeidsevnen i høy grad, etter kjønn, alder og landbakgrunn. Nordmenn og innvandrere, 16-66 år, med minst én rapportert sykdom. Prosent	55
14.4.	Gjennomsnittlig antall rapporterte sykdommer, etter kjønn, alder og landbakgrunn. Nordmenn og innvandrere, 16-66 år, med minst én rapportert sykdom	57

Tabellregister

1. Innledning	11
1.1. Median ankomstår, etter landbakgrunn	13
4. Inntektsgivende arbeid	21
4.1. Andel høgskole-/universitetsutdannede som oppgir bestemte årsaker til at de er arbeidsledige på intervju tidspunktet (flere årsaker kunne oppgis). Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land (N=106, veid verdi). Prosent	22
5. Inntekt	25
5.1. Gjennomsnittlig husholdsstørrelse, etter landbakgrunn	26
8. Samliv	35
8.1. Andel gifte som har ektefellen bosatt utenfor Norge, etter landbakgrunn og kjønn. Prosent	37
8.2. Andel som er samboere, etter landbakgrunn og kjønn. Prosent	38
8.3. Andel gifte som er gift med en nordmann, etter landbakgrunn og kjønn. Prosent	38
10. Kontakt med foreldre og søsken	42
10.1. Andel som bor sammen med en eller begge foreldre, forutsatt at en eller begge foreldre er bosatt i Norge, etter aldersgruppe. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent	43
10.2. Andel som bor sammen med en eller begge foreldre, forutsatt at en eller begge foreldre er bosatt i Norge, etter samlivsforhold. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent	43
14. Helse	50
14.1. Andel med varig sykdom, skade eller funksjonshemming, etter sykdomsgrupper. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år. Prosent	50
14.2. Andel med varig sykdom, skade eller funksjonshemming, etter sykdomsgruppe og alder. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år. Prosent	52
14.3. Andel med varig sykdom, skade eller funksjonshemming, etter sykdomsgruppe og kjønn. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år. Prosent	53
14.4. Andel som mener at varig sykdom, skade eller funksjonshemming begrenser arbeidsevnen i høy grad, etter antall rapporterte sykdommer. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år. Prosent	57

Forord

Rapporten presenterer resultater fra undersøkelsen Levekår blant innvandrere 1996. Undersøkelsen ble gjennomført av Statistisk sentralbyrå på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet, som også har finansiert analysearbeidet.

Store deler av rapporten er tidligere publisert som tre artikler i Statistisk sentralbyrås tidsskrift Samfunnsspeilet (Blom og Ritland 1997a, Blom 1997b og Blom og Ramm 1998). Den første artikkelen ble også publisert i Innvandrere i Norge. Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de? (Vassenden 1997). Nye avsnitt er tilføyd om innvandrere med lav utdanning (kapittel 2), språk (kapittel 3) og boligpreferanser blant innvandrere i Oslo (kapittel 6), foruten en bolk med vedleggstabeller. Teksten er ellers supplert med noen flere figurer.

To av de tidligere bidragene er skrevet sammen med medarbeidere i Statistisk sentralbyrå, Agnes Aall Ritland og Jorun Ramm, ved henholdsvis Seksjon for intervjuundersøkelser og Seksjon for helsestatistikk. En stor takk til dem og til Elisabeth Gulløy som var prosjektleder ved Seksjon for intervjuundersøkelser i første fase av undersøkelsen og som bl.a. hadde ansvar for utformingen av spørreskjemaet. Ritland avløste senere Gulløy som prosjektleder. Takk også til Liv Hansen som har laget figurene i denne rapporten.

En takk rettes likeledes til Statistisk sentralbyrås intervjuerstab som foretok datainnsamlingen og til de over 2500 innvandrerne som lot seg intervju. Uten deres medvirkning - ingen undersøkelse. For anledningen bestod intervjuerstaben hovedsakelig av spesialengasjerte medarbeidere med kompetanse i innvandrerspråkene.

Av tidligere publikasjoner fra undersøkelsen foreligger også en dokumentasjonsrapport med tabeller (Gulløy, Blom og Ritland 1997) og et notat med tabeller for sammenlikning med nordmenn, basert på Levekårsundersøkelsen 1995 og enkelte andre intervjuundersøkelser (Blom og Ritland 1997b).

En anonymisert versjon av datasettet er gjort tilgjengelig for andre forskere gjennom Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

1. Innledning

Kort om undersøkelsen Levekår blant innvandrere 1996

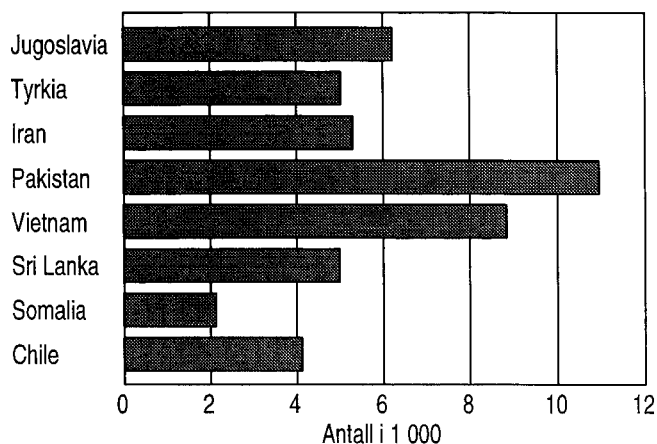
Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land i alder 16-70 år med minst to års botid i Norge ble intervjuet våren 1996 om utdanning, arbeid, økonomi, bolig, sosiale kontakter, helse, diskriminering, aktiviteter m.m. Innvandrere er her definert som personer med to utenlandsfødte foreldre. Forutsetningen om minst to års botid ble satt for å sikre at alle skulle ha hatt en viss tid til å bli integrert i det norske samfunnet.

Utvalget er representativt for åtte innvandrergupper i Norge: personer med bakgrunn fra det tidligere Jugoslavia (unntatt Bosnia-Hercegovina)¹, Tyrkia, Iran, Pakistan, Vietnam, Sri Lanka, Somalia og Chile, i alt en populasjon på nærmere 48 000 personer i alder 16-70 år. Når det i artikkelen tales om «innvandrere» eller «innvandrerne», siktes det til denne målgruppen.

Til sammen 2 561 personer ble intervjuet, flesteparten på sitt eget morsmål. Frafallet var på 33,2 prosent, størst for personer fra Tyrkia og Pakistan (henholdsvis 46 og 38 prosent) og minst for personer fra Sri Lanka og Vietnam (henholdsvis 20 og 26 prosent). Det gjennomsnittlige frafallet er et par prosentpoeng høyere enn ved Statistisk sentralbyrås kvartalsvise omnibusundersøkelser i 1996 og 1997.

Utvalget er trukket med om lag like mange fra hver nasjonalitetsgruppe, selv om gruppene i virkeligheten varierer i størrelse fra 10 900 med pakistansk bakgrunn til 2 100 med somalisk bakgrunn (figur 1.1). Resultater for de åtte nasjonalitetsgruppene samlet blir derfor veid i henhold til gruppenes størrelse i befolkningen, slik at de største gruppene påvirker tallene mer enn de små (jf. Gulløy, Blom og Ritland 1997:20). Ettersom nasjonalitetsgruppene er ulikt fordelt etter alder og kjønn, påvirker veiingen også alders- og kjønnsfordelingen i det samlede innvandrertilvalget.

Figur 1.1. Målpopulasjonen av innvandrere 16-70 år, etter landbakgrunn. Antall i 1 000

Kilde: Statistisk sentralbyrås fødelandsfil

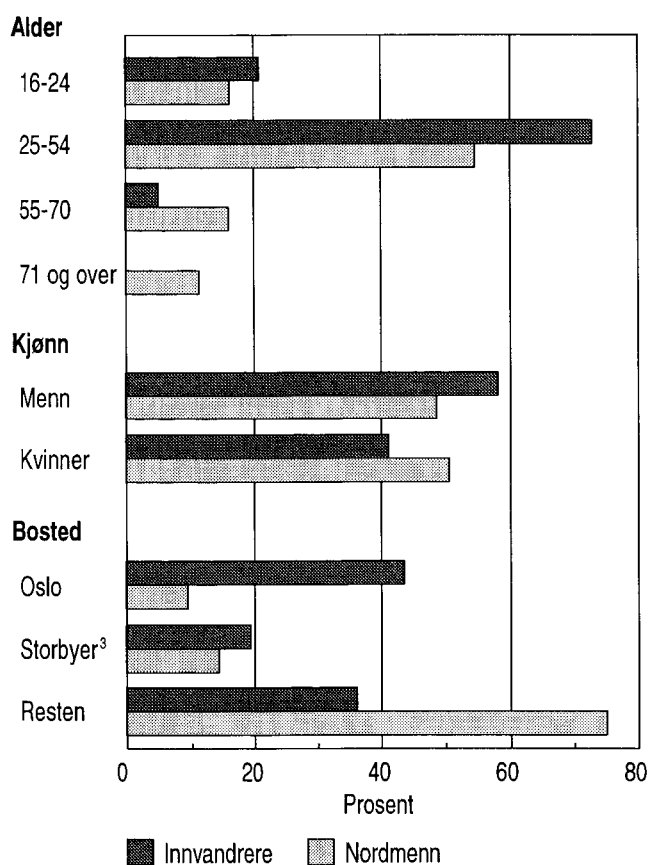
Til intervjudataene er koplet registerdata over befolkningens høyeste utdanning, arbeidstakere ifølge Rikstrykdeverkets og trygdekontorenes arbeidstakerregister, registrerte helt ledige og på arbeidsmarkedstiltak ifølge Arbeidsdirektoratets register over arbeidssøkere ved arbeidskontorene, inntektsdata fra inntektsregisteret og opplysninger om bl.a. ankomstår fra fødelandsfilen i Statistisk sentralbyrå.

Sammenlikning med nordmenn

Resultater for innvandrerne sammenliknes med resultater for nordmenn basert på Levekårsundersøkelsen 1995 og enkelte andre landsrepresentative intervjuundersøkelser (bl.a. Boforholdsundersøkelsen 1995 og Statistisk sentralbyrås omnibusundersøkelser i første og fjerde kvartal 1996). Nordmenn er her definert som personer med minst én norskfødt forelder. Fordi det i målgruppen av innvandrere (se over) er relativt flere yngre personer, menn og byboere enn i utvalget

¹ Senere undersøkelser har vist at 13 prosent av de intervjuede fra det tidligere Jugoslavia likevel har bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina. I Norge utgjør personer fra Bosnia-Hercegovina over halvparten av innvandrerne med bakgrunn fra det tidligere Jugoslavia.

Figur 1.2. Innvandrere¹ og nordmenn², etter henholdsvis alder, kjønn og bosted. Prosent

¹ Første- og andregenerasjonsinnvandrere i alderen 16-70 år fra det tidligere Jugoslavia, Tyrkia, Iran, Pakistan, Vietnam, Sri Lanka, Somalia og Chile bosatt i Norge pr. 1.1.1996. Populasjonstall, N=47 700

² Personer 16 år og eldre med minst én norskfødt forelder bosatt i Norge pr. 1.1.1995. Fra nettoutvalget til Levekårsundersøkelsen 1995, N=3 568

³ Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Drammen og Tromsø

Kilde: Statistisk sentralbyrås fødelandsfil og Levekårsundersøkelsen 1995

av nordmenn (figur 1.2), veier vi opp verdiene til disse gruppene av nordmenn før vi sammenlikner (jf. Blom og Ritland 1997b: 8f.) Uttrykket «veide verdier» i teksten refererer til dette. Eventuelle forskjeller mellom nordmenns og innvandreres levekår skyldes således ikke forskjeller mht. alder, kjønn og bosted. Innbyrdes forskjeller innvandrergruppene imellom kan imidlertid godt ha sammenheng med forskjeller mellom gruppene langs disse tre dimensjonene.

Andre norske levekårsundersøkelser blant innvandrere

Statistisk sentralbyrå gjennomførte i 1983 en landsrepresentativ undersøkelse av levekår blant utenlandske statsborgere (Støren 1987). 871 personer i alder 16-79 år fra Chile, Pakistan, Vietnam, Tyrkia og Storbri-

tannia ble intervjuet. Frafallet var på 24,7 prosent. Resultatene fra undersøkelsen ble sammenliknet med resultater fra Levekårsundersøkelsen 1983.

I 1995 gjennomførte Forskningsstiftelsen FAFO en undersøkelse av levekår blant flyktninger bosatt i Oslo med 6-7 års botid i Norge. Av et utvalg på 667 personer, var det 327 personer i alderen 18-65 år (chilenere, iranere, kurdere, somaliere, tamiler og vietnamesere) som ble intervjuet. Dette gir et frafall på 51,0 prosent. I rapporten fra undersøkelsen (Djuve og Hagen 1995) sammenliknes resultatene med data fra FAFOs levekårsundersøkelse i Oslo i 1994 (Hagen, Djuve og Vogt 1994).

Hvorfor levekårsundersøkelser om innvandrere?

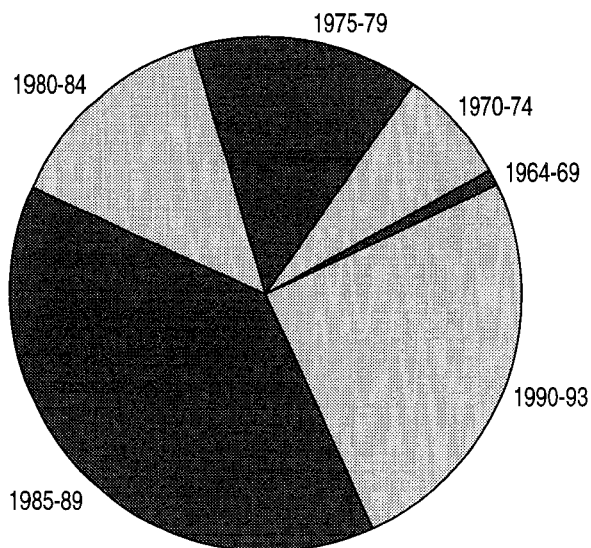
Et viktig mål for velferdssamfunnet er å hindre at det oppstår sosiale grupper med en levestandard som er vesentlig lavere enn det store flertallets. Bak dette ligger en erkjennelse av at overordnede kvaliteter ved samfunnet vil bli svekket dersom deler av befolkningen permanent stenges ute fra sentrale velferdsgoder. Et av formålene med de ordinære levekårsundersøkelsene er å holde øye med velferdsutviklingen og eventuelt identifisere utsatte grupper.

Innvandrere fra land i den tredje verden og Øst-Europa utgjør en del av befolkningen som har vansker med å få tilgang til arenaer der sentrale levekårs-goder forvaltes og fordeles. Ikke-vestlige innvandrere er imidlertid en så liten gruppe, de utgjør vel 3 prosent av befolkningen, at den normalt ikke lar seg studere med utgangspunkt i ordinære utvalgsundersøkelser. Selv om mye verdifull statistikk om innvandrere kan hentes fra offentlige registre, f.eks. om sysselsetting, personer på arbeidsmarkedstiltak og helt ledige, lar ikke alle spørsmål seg belyse på bakgrunn av slike registerdata. Levekårsrelevante forhold av mer subjektiv art, som sosiale kontakter, vennskap, psykisk helse, diskriminering eller språkferdighet, vil som regel kreve intervjudata for å kunne belyses.

Av den grunn gjennomførte Statistisk sentralbyrå våren 1996 en levekårsundersøkelse blant personer med bakgrunn fra åtte ikke-vestlige land på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementets innvandringsavdeling. De åtte landene ble valgt blant de største ikke-vestlige nasjonalitetsgruppene i Norge, og slik at alle relevante verdensdeler ble representert.

Om lag 5 prosent av dem som ble intervjuet, er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre og har dermed ikke selv innvandret. Som «andregenerasjonsinnvandrere» faller de imidlertid innenfor Statistisk sentralbyrås definisjon av «innvandrerbefolkningen». Størst andel utgjør «andre generasjon» blant personer med bakgrunn fra Pakistan og tidligere Jugoslavia, med henholdsvis 14 og 6 prosent.

Figur 1.3. Ankomstår. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

Flest flyktninger

En fjerdedel av innvandrerne i utvalget kom til Norge i årene 1990-1993. Resten fordeler seg omtrent likt mellom dem som kom i perioden 1985-1989 og dem som kom tidligere (figur 1.3). Snaut én av ti oppgir å ha kommet til landet som arbeidssøkere, 36 prosent av familiegrunner og 46 prosent som flyktninger (figur 1.4). Ønske om arbeid var det dominerende motiv for innvandringen i årene før 1975 da innvandringsstoppen ble innført. Deretter fulgte et tiår med familiegrunner som det mest utbredte motiv, inntil fluktgrunner overtok fra og med 1985. Av de åtte gruppene er det tyrkerne som hyppigst oppgir familiegrunner som motiv for innvandringen (to av tre).

Pakistanere og tyrkere er de to nasjonalitetsgruppene av de åtte som har oppholdt seg lengst i Norge. Halvparten av dem har vært bosatt her siden henholdsvis 1979 og 1985 (tabell 1.1). Dette vil si en median²

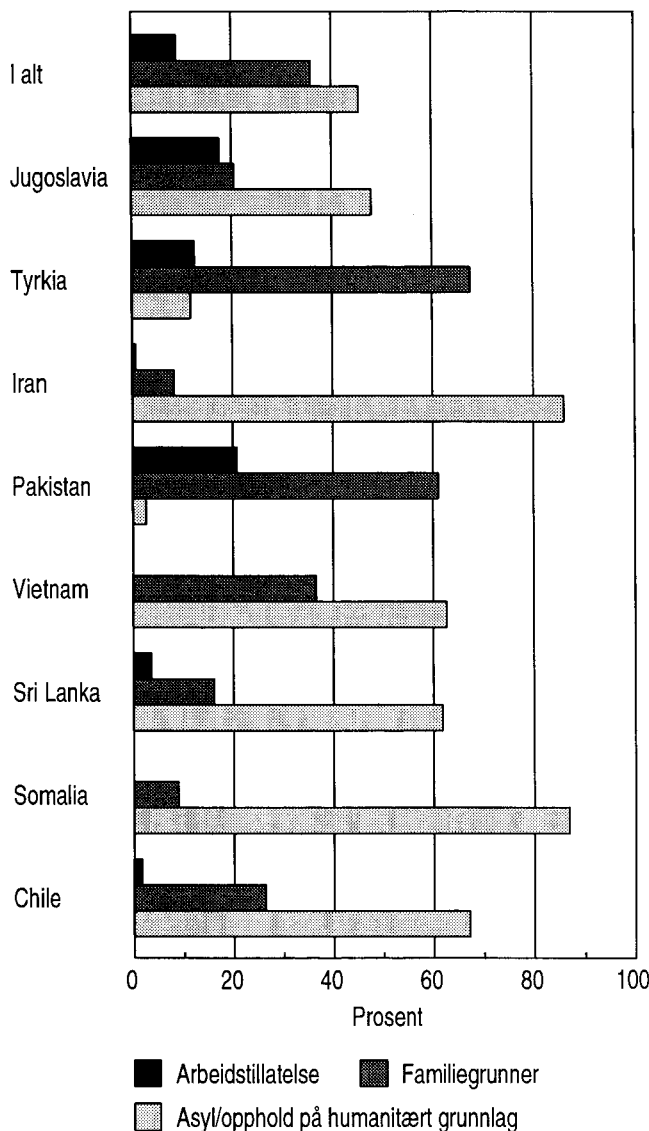
Tabell 1.1. Median ankomstår¹, etter landbakgrunn

Alle	Jugoslavia	Tyrkia	Iran	Pakistan	Vietnam	Sri Lanka	Somalia	Chile
1987	1989	1985	1988	1979	1986	1987	1990	1987

¹ Det år (pr.1.1.) halvparten av utvalget hadde kommet til landet, den andre halvparten ikke

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

Figur 1.4. Grunnlag for bosetting i Norge, etter landbakgrunn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

botid på henholdsvis 17 og 11 år i 1996 da undersøkelsen ble foretatt. Sammen med jugoslavene er dette de tre nasjonalitetsgruppene som i størst grad har kommet som arbeidsinnvandrere. Nesten halvparten av jugoslavene i utvalget kom imidlertid til Norge på 1990-tallet, så jugoslavene er likevel den av de åtte gruppene som har kortest oppholdstid bak seg, nest etter somaliene. Bosnierne i utvalget kom uten unntak i 1992 eller 1993. Dertil er om lag 19 prosent av jugoslavene albansktalende og følgelig trolig fra Kosovo-området.

Vietnamesere, chilenerne, srilankere (hovedsakelig tamiler), iranere og somaliere er typiske flyktninginnvandrere (figur 1.4). Av dem er det vietnameserne

² Median: Den verdi som deler en ordnet fordeling i to like store deler.

som har bodd lengst i Norge. Halvparten har vært her siden 1986. Blant flyktningsgruppene er det også vietnameserne som i størst omfang oppgir familiegrunner som motiv for innvandringen (nesten fire av ti). Nærmere ni av ti iranere og somaliere oppgir flukt som innvandringsgrunn.

Forskjellige religioner

Religiøse forestillinger danner gjerne premisser for den sosiale atferden, særlig på familieområdet. Det gjelder t.o.m. i en så sekulær kultur som vår (Blom 1994). Dessverre foreligger det ikke opplysninger i undersøkelsen om hvilken religion den enkelte innvandrertilhører. Vi kan således ikke analysere materialet etter dette kjennemerket. I stedet må vi basere oss på allmenn kunnskap om hvilke konfesjoner som gjør seg gjeldende i de aktuelle folkegruppene. For det tidligere Jugoslavia er det ortodoks kristendom og islam, for Tyrkia, Iran, Pakistan og Somalia er det islam, for Vietnam katolsk kristendom og buddhisme, for Sri Lanka hinduisme og for Chile er det katolsk kristendom. Unntatt for Iran, som er shia-muslimsk, er det sunni-retningen av islam det er tale om. Innvandrere fra Iran, som har flyktet fra til dels religiøst motivert forfølgelse i hjemlandet, har ventelig et anstrengt forhold til regimets offisielle religion. Svenske data tyder på at mange er irreligiøse (Weintraub 1997). Dette er i overensstemmelse med våre egne data som viser at bare 5 prosent av iranerne er medlem av en religiøs forening.

2. Utdanning

Mindre utdanning enn nordmenn

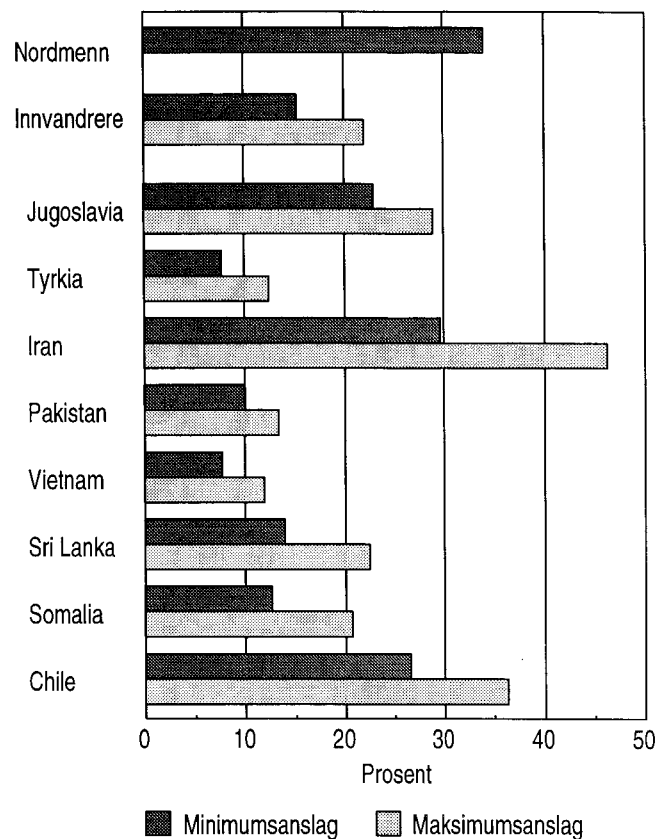
Vi skal først undersøke hvor høyt utdannet de åtte innvandrergroppene er. I Norge blir data om eksamener avlagt ved norske utdanningsinstitusjoner rutinemessig innført i et register over befolkningens høyeste fullførte utdanning (E. Vassenden 1995). Enkelte utdanninger tatt i utlandet blir også registrert ved at det blir formidlet meldinger fra Statens lånekasse for utdanning. I 1991 ble det dessuten skaffet til veie opplysninger om andre utdanninger tatt i utlandet, ved at personer med «uoppgitt» i utdanningsregisteret ble bedt om å fylle ut et spørreskjema. Registeret er likevel fortsatt mangelfullt når det gjelder innvandreres utdanningsnivå; særlig gjelder dette nyankomne innvandrere. I våre data mangler det registeropplysninger om utdanning for vel en tredel av personene i utvalget. Andelen uoppgitt er over 60 prosent for jugoslaver og over 50 prosent for somaliere.

I intervjuet spurte vi om høyeste utdanning fullført henholdsvis i Norge og andre land. Avhengig av hvordan vi kombinerer intervju- og registeropplysningene, kan vi definere et minimums- og et maksimumsanslag. Minimumsanslaget nås ved å benytte intervjudataene bare for dem som har «uoppgitt» i utdanningsregisteret. Maksimumsanslaget nås ved å velge den høyeste utdanningen enten den stammer fra registeret, intervjuopplysningene om utdanning tatt i Norge, eller intervjuopplysningene om utdanning tatt i utlandet.

Ifølge minimumsanslaget har 15 prosent av innvandrerne utdanning på universitets- eller høghskolenivå. Andelen er 22 prosent dersom vi benytter maksimumsanslaget. I begge tilfeller er andelen lavere enn i den norske delen av befolkningen (34 prosent), dersom denne gis tilnærmet samme alders-, kjønns- og bosettingsstruktur som innvandrergroppen (figur 2.1). Utdanningsopplysningene om nordmenn stammer fra utdanningsregisteret.

I to nasjonalitetsgrupper er andelen høyt utdannede likevel større blant innvandrerne enn blant nordmenn, nemlig iranere og chilenerne, såfremt maksimumsalternativet velges. Velges minimumsalternativet, er andelen høyt utdannede 5-10 prosentpoeng lavere blant

Figur 2.1. Andel med utdanning på universitets-/høghskolenivå, etter landbakgrunn. Minimums- og maksimumsanslag¹. Prosent

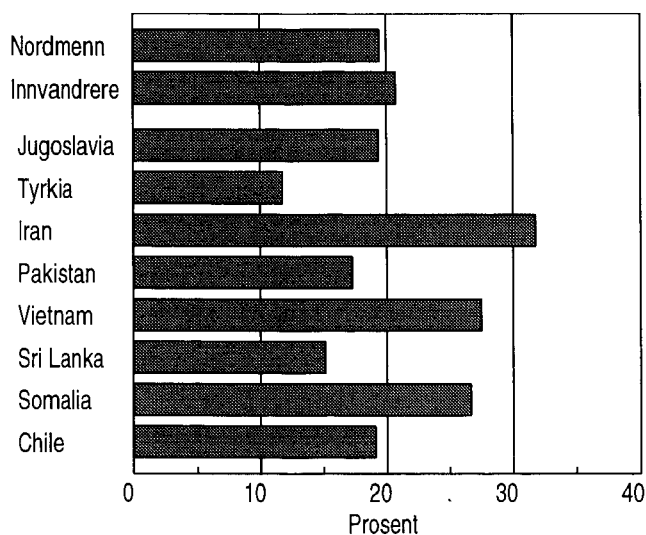

¹ Minimumsanslag: Befolkningens høyeste utdanning pr. 1.10.1994 iflg. register. Intervjuopplysninger om utdanning erstatter uoppgitt i registeret. Maksimumsanslag: Høyeste utdanning iflg. register eller intervju

Kilde: Utdanningsregisteret og Levekår blant innvandrere 1996

disse groppene enn blant nordmenn. Blant tyrkere, pakistanere og vietnamesere er andelen med utdanning på universitets- og høghskolenivå særlig lavt (om lag en av ti). En stor del av innvandrerne fra Vietnam er under utdanning på intervju tidspunktet (tre av ti), så denne groppens utdanningsnivå vil uten tvil stige med årene. For øvrig er også mange innvandrere fra Iran og Somalia under utdanning (figur 2.2).

Figur 2.2. Andel som går på skole eller studerer (20 timer eller mer pr. uke)¹ på intervjudtidspunktet, etter landbakgrunn. Prosent

¹ For nordmenn: 10 timer eller mer pr. uke

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

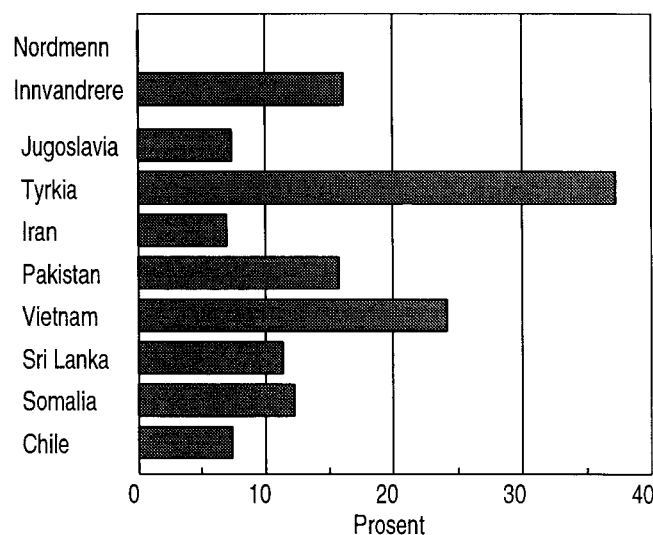
Det reelle utdanningsnivået ligger trolig et sted mellom minimums- og maksimumsanslaget. Det er alltid en viss sjans for at utdanningsnivået, bevisst eller ubevisst, overvurderes i et intervju. På den annen side ligger referansetidspunktet for registeropplysningene et par år tilbake i tid (1.10.1994). Utdanningen avsluttet etter denne dato er dermed ikke med i registeret. Dette innebærer at utdanningsnivået i minimumsanslaget kan være undervurdert for enkelte innvandrergupper. I resten av rapporten er minimumsanslaget lagt til grunn. Valget av maksimums- eller minimumsanslaget virker ikke avgjørende inn på konklusjonene.

En av seks innvandrere har lav eller ingen utdanning

Foruten å fokusere på andelen med høyere utdanning kan det også være verdt å se nærmere på dem som befinner seg nederst i utdanningshierarkiet. Figur 2.3 viser andelen som har utdanning under det obligatoriske nivået i Norge, dvs. som mangler utdanning eller har utdanning på barneskolenivå (ett til seks år). Dataene foreligger på en slik måte at det ikke lar seg gjøre å skille mellom disse to nivåene. Vi benytter det aritmetiske gjennomsnittet av minimums- og maksimumsalternativet til å anslå andelen med lav eller ingen utdanning. Det er bare en ubetydelig forskjell mellom minimums- og maksimumsalternativet i denne delen av utdanningsskalaen.

En av seks innvandrere (16 prosent) har lav eller ingen utdanning. Andelen varierer etter landbakgrunn og er størst blant innvandrere fra Tyrkia, Vietnam og Pakistan, de samme tre gruppene som hadde den laveste

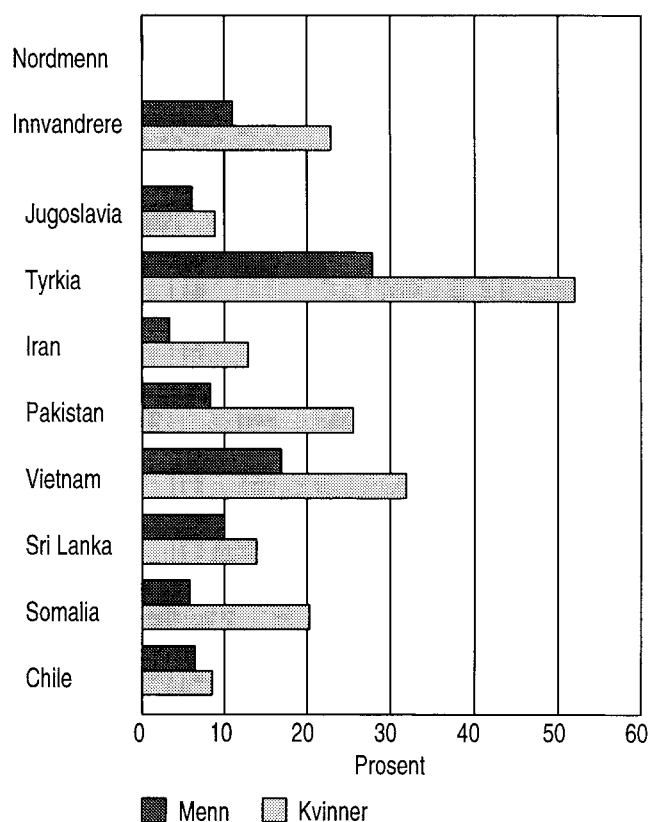
Figur 2.3. Andel uten utdanning eller med utdanning på barneskolenivå (1-6 år), etter landbakgrunn. Gjennomsnitt av minimums- og maksimumsanslag.¹ Prosent

¹ Se note i figur 2.1

Kilde: Utdanningsregisteret og Levekår blant innvandrere 1996

Figur 2.4. Andel uten utdanning eller med utdanning på barneskolenivå (1-6 år), etter landbakgrunn og kjønn. Gjennomsnitt av minimums- og maksimumsanslag.¹ Prosent

¹ Se note i figur 2.1

Kilde: Utdanningsregisteret og Levekår blant innvandrere 1996

andelen høyt utdannede. Blant de tyrkiske innvandrerne har vel en av tre lav eller ingen utdanning; blant de vietnamesiske gjelder det en av fire.

I figur 2.4 har vi brutt ned andelen med lav eller ingen utdanning etter kjønn i tillegg til nasjonalitetsgruppe. Figuren viser at kjønnsforskjellen er til dels betydelig. Blant menn med innvandrerbakgrunn er andelen med utdanning under det obligatoriske nivået en av ti, mens tilsvarende andel blant kvinnene er vel det dobbelte. Vi noterer at annenhver kvinne fra Tyrkia og tredjehver kvinne fra Vietnam har lav eller ingen utdanning.

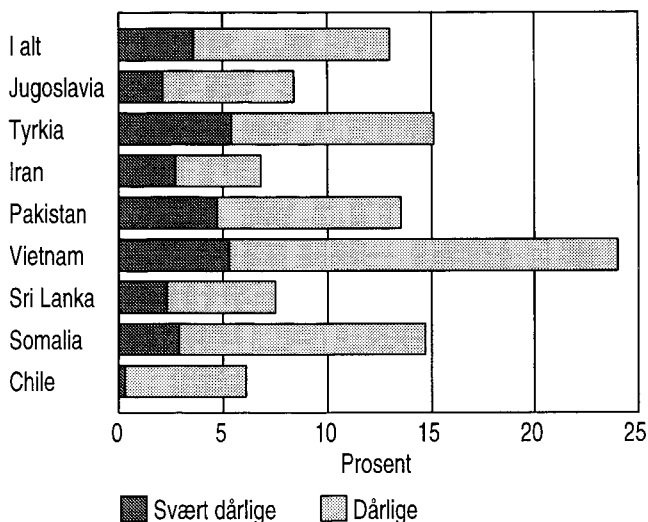
3. Språk

Hver femte mener de har meget gode norskkunnskaper

Å beherske majoritetsspråket er viktig for den enkelte innvandrers økonomiske, sosiale og politiske deltakelse i samfunnet. Uten ferdighet i majoritetsspråket er det vanskelig å få innpass i et arbeidsliv der evnen til å oppfatte og manipulere symboler blir stadig viktigere. Uten kjennskap til majoritetsspråket blir det også vanskelig å nyttiggjøre seg sine demokratiske rettigheter og etablere kontakt og vennskap med personer utenfor ens egen nære krets.

I undersøkelsen bad vi den enkelte innvandrere evaluere sine norskkunnskaper på en fempunktsskala fra «meget gode» til «svært dårlige».³ Hver femte innvandrere oppgir å ha meget gode norskkunnskaper. Inkluderer vi dem som anser kunnskapene som gode, nærmer vi oss halvparten av innvandrerne. I dette kapitlet retter vi oppmerksomheten mot dem som vurderer sine kunnskaper i norsk som svake.

Figur 3.1. Andel som mener at egne norskkunnskaper er dårlige eller svært dårlige, etter landbakgrunn. Prosent

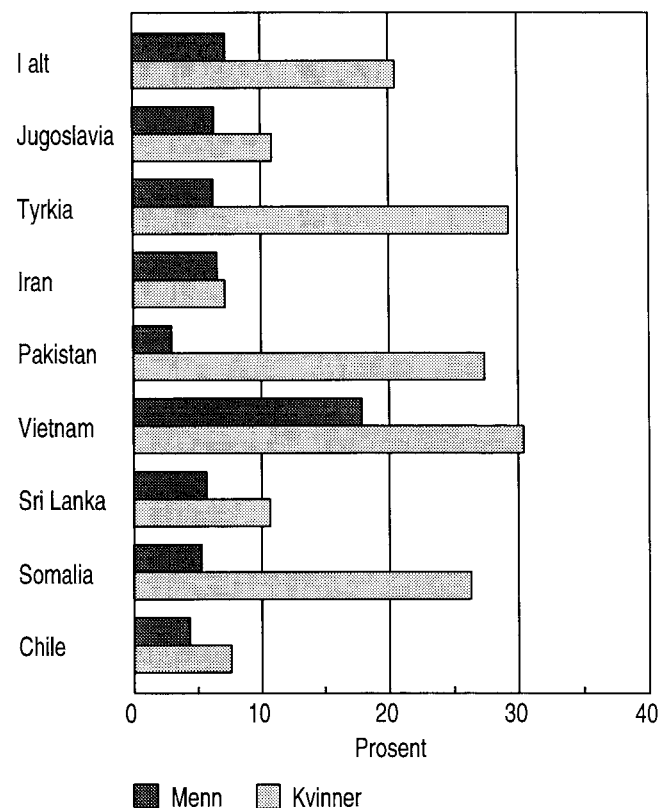
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

Store kjønnsforskjeller i norskkunnskaper ...

Vel en av ti innvandrere vurderer sine norskkunnskaper som dårlige eller svært dårlige (figur 3.1). Andelen er størst blant vietnameserne, om lag en av fire. Deretter følger innvandrere fra Tyrkia, Somalia og Pakistan.

Kjønnsforskjellene er store i oppfatningen av egen språkferdighet (figur 3.2). Mens 7 prosent av mennene mener at egne norskkunnskaper er dårlige eller svært dårlige, er tilsvarende andel blant kvinnene tre ganger

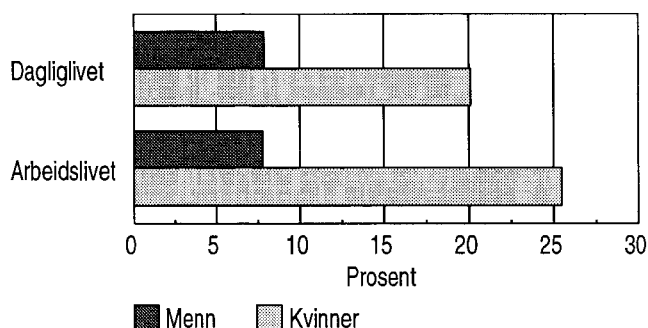
3.2. Andel som mener at egne norskkunnskaper er dårlige eller svært dårlige, etter landbakgrunn og kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

³ Begrepet «norskkunnskaper» bør oppfattes som synonymt med «norskferdigheter». At det primært er tale om praktiske ferdigheter, framgår av tilleggformuleringen «Hvor godt snakker du norsk?». Det samme gjelder for spørsmålene om norskkunnskaper i dagliglivet eller arbeidslivet.

Figur 3.3. Andel som mener at egne norskkunnskaper ikke er tilstrekkelige i dagliglivet og/eller arbeidslivet. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

så høy, 21 prosent. Minst hver fjerde kvinne fra Tyrkia, Pakistan, Vietnam og Somalia mener at de har dårlige eller svært dårlige norskkunnskaper. De største forskjellene mellom menn og kvinner forekommer blant innvandrerne fra Pakistan, Tyrkia og Somalia.

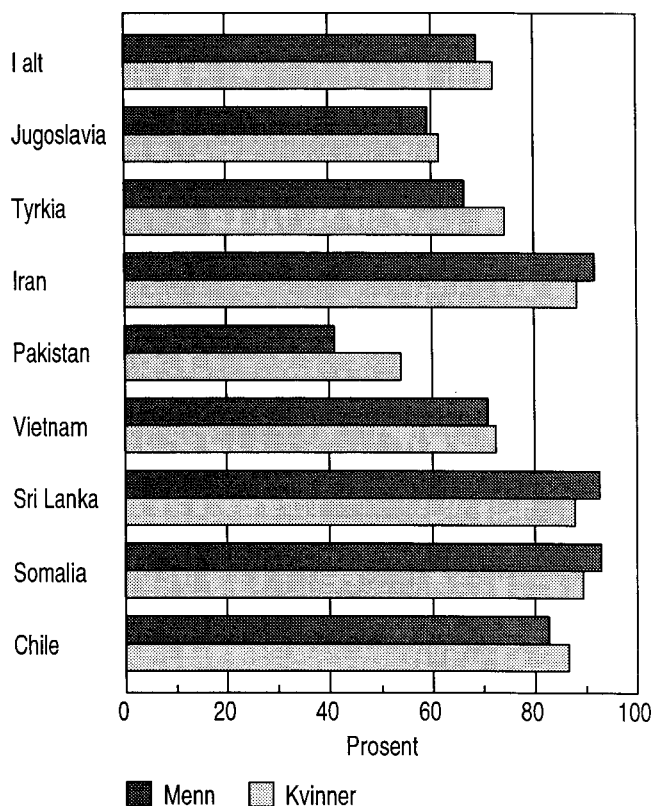
Kjønnforskjellene er likeledes store i vurderingen av om norskkunnskapene er tilstrekkelige i dagliglivet og i arbeidslivet. Mens 8 prosent av mennene svarer at norskkunnskapene ikke strekker til, mener 20 prosent av kvinnene at norskkunnskapene er utilstrekkelige i dagliglivet og 25 prosent at de er utilstrekkelige i arbeidslivet (figur 3.3).

... men kjønnsforskjellene i språkopplæring er små

I tillegg til spørsmålene om språkferdighet stilte vi også noen spørsmål om språkopplæring. I alt sju av ti innvandrere oppgir at de har gjennomgått en opplæring i norsk språk. På dette området er kjønnsforskjellene små (figur 3.4). Derimot er det klare forskjeller mellom innvandrerne etter landbakgrunn. Innvandrere fra Pakistan er dem som i minst utstrekning har hatt språkopplæring. Dette henger sammen med at andelen andregenerasjonsinnvandrere er størst blant pakistannerne og at mange pakistanner kom til Norge som arbeidsinnvandrere. Bare en av ti andregenerasjonsinnvandrere i vårt materiale har hatt opplæring i norsk som fremmedspråk. Arbeidsinnvandrerne har dessuten sjeldnere deltatt i språkopplæring enn flyktninger og familiegienforente. Blant dem som ikke har gjennomgått noen norskopplæring, er den vanligste forklaringen at vedkommende ikke har fått tilbud om det eller at tilbudet ikke har vært tilpasset ens eget nivå (Gulløy, Blom og Ritland 1997:122).

At kjønnsforskjellene er store i språkferdighet og små i andelen som har fått språkopplæring, viser at det ikke er noe enkelt «en til en»-forhold mellom språkbehov og deltakelse i formell språkopplæring. Feks.

Figur 3.4. Andel som har gjennomgått en opplæring i norsk språk, etter landbakgrunn og kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

synker andelen med middels eller gode/svært gode norskkunnskaper⁴ fra vel 95 prosent blant dem som kom på 1960- og 1970-tallet til knapt 80 prosent blant dem som kom på 1990-tallet. Samtidig øker andelen som har gjennomgått en opplæring i norsk fra om lag 40 prosent blant de førstnevnte til 85 prosent blant de sistnevnte (ikke vist). Dette illustrerer at det ikke bare er den formelle opplæringen som er avgjørende, men også uformell trening på arbeidsplassen og i dagliglivet. At kvinnene oftere har svakere norskkunnskaper enn menn, synes å peke i samme retning.

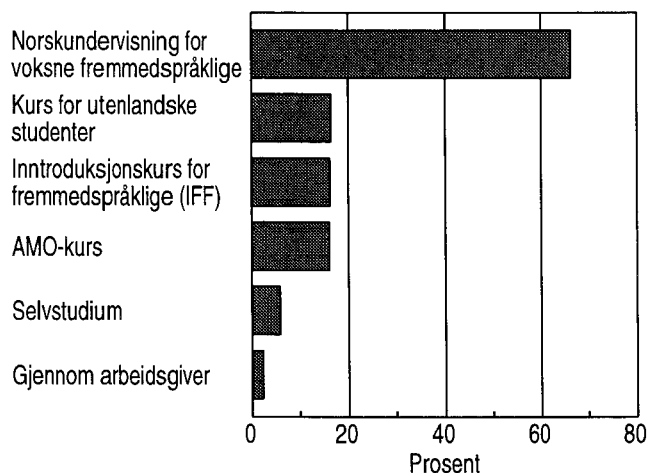
Norsk for fremmedspråklige er mest benyttet

Vi stilte et tilleggsspørsmål til dem som hadde gjennomgått en språkopplæring, om hvilke tilbud de hadde benyttet. Det var anledning til å oppgi flere alternativer. Det kommunale tilbudet om norskundervisning for fremmedspråklige er det de fleste har benyttet seg av, i alt to av tre av dem som har deltatt i opplæring har benyttet dette tilbudet (figur 3.5). Tilbudet er gradvis utvidet i omfang fra 240 til 500 timer med mulighet for en ytterligere utvidelse til 750 timer.

En av seks av dem som har fått norskopplæring, har gått på kurs for utenlandske studenter. En av seks har likeledes tatt introduksjonskurs for fremmedspråklige

⁴ Dette er gruppen som gjenstår når personer med dårlige eller svært dårlige norskkunnskaper regnes fra.

Figur 3.5. Andel som har benyttet seg av diverse norsk-opplæringstilbud. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

(IFF) eller benyttet AMO-kurs. Kurset for utenlandske studenter retter seg bare mot personer med studieplass ved universitetet, mens IFF- og AMO-kurs er kvalifiseringstiltak som tilbys arbeidssøkere ved arbeidskontorene. Bare et par prosent oppgir å ha benyttet tilbud om norskopplæring gjennom arbeidsgiver.

4. Inntektsgivende arbeid

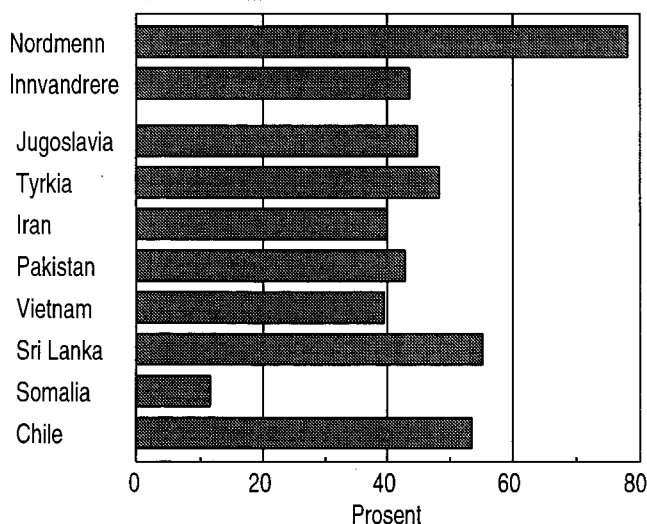
Færre er yrkesaktive

En god utdanning gir som oftest avkastning i form av bedre muligheter på arbeidsmarkedet. At innvandrere kommer i arbeid og blir økonomisk selvberget, er kanskje den viktigste målsettingen i innvandringspolitikken og en god indikator på integrering. Som arbeidsmarkedsstatistikken viser (Kjelsrud og Sivertsen 1997), gjenstår imidlertid mye før dette målet er nådd. I vår undersøkelse ble innvandrerne bedt om å oppgi hvorvidt de vanligvis hadde inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i uken. Halvparten av utvalget svarte bekreftende på dette.

Personer som i intervjuet svarer at de er sysselsatte, vil kunne være på arbeidsmarkedskurs eller i praksisplass. Slike kvalifiseringstiltak, der godtgjørelsen utbetales

direkte fra arbeidskontoret, regnes ikke som sysselsetting i arbeidsmarkedsstatistikken. Vårt spørsmål om yrkesaktivitet egnet seg ikke til å skille ut disse. Data fra Arbeidsdirektoratets register over arbeidssøkere ved arbeidskontorene er imidlertid koplet til intervjudataene. Unnlater vi å regne personer som pr. 1. kvartal 1996 er registrert på kvalifiseringstiltak som sysselsatte, går andelen sysselsatte ned til 44 prosent⁵ (figur 4.1). Personer med bakgrunn fra det tidligere Jugoslavia, Iran, Pakistan og Vietnam ligger nær dette gjennomsnittet. Personer fra Tyrkia, Sri Lanka og Chile har en høyere andel sysselsatte, med srilankerne øverst (56 prosent), mens somalierne har den laveste andelen sysselsatte (12 prosent). Til sammenlikning har nordmenn en andel sysselsatte på 79 prosent, dersom vi antar at de har tilnærmet samme fordeling etter kjønn, alder og bosted som innvandrerne, og at om lag 1 prosent er på kvalifiseringstiltak.

Figur 4.1. Andel som oppgir vanligvis å ha inntektsgivende arbeid av minst én times varighet pr. uke, etter landbakgrunn¹. Prosent

¹ Personer registrert på kvalifiseringstiltak 1. kvartal 1996 er holdt utenfor

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996, Levekårsundersøkelsen 1995 og Arbeidsdirektoratets register over personer på arbeidsmarkedstiltak

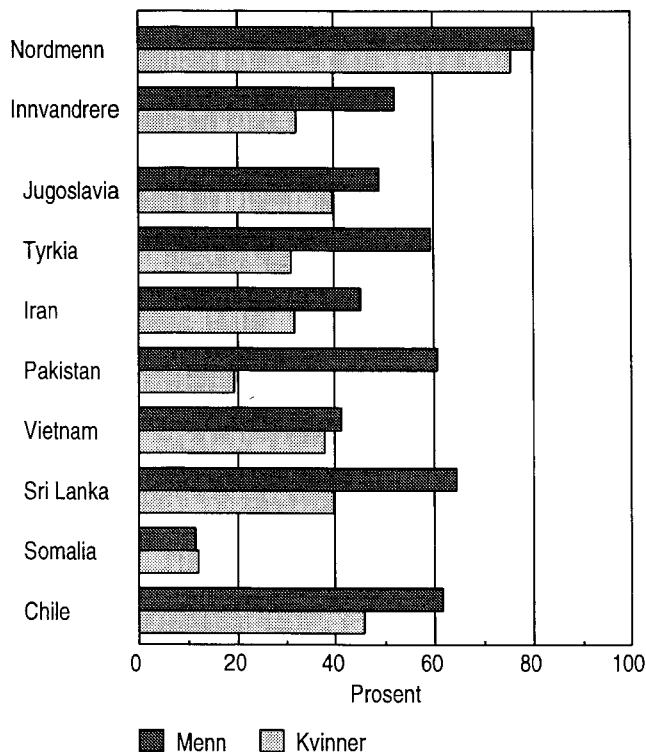
Kjønnsforskjellene i sysselsetting er til dels betydelige blant innvandrerne, 20 prosentpoeng for de åtte innvandrergruppene under ett (figur 4.2). De største forskjellene forekommer i den pakistanske og tyrkiske gruppen, der henholdsvis om lag 40 og 30 prosentpoeng flere menn enn kvinner er i lønnet arbeid. Begge land er overveiende muslimske samfunn. Tradisjonelle tolkninger av islam framholder at kvinnens hovedoppgave er i hjemmet. Et liknende syn gjorde seg gjeldende i Norge for en generasjon siden.⁶ I dag er forskjellen mellom kjønnene i andelen sysselsatte blant nordmenn på 5 prosentpoeng (veide verdier).

Sysselsatte innvandrere i vårt utvalg rapporterer noe kortere arbeidstid enn sysselsatte nordmenn. Den største forskjellen i arbeidstid går likevel mellom kjønnene, både for innvandrere og nordmenn (figur 4.3). Tre firedeler av sysselsatte menn blant innvandrerne arbeider heltid, dvs. 37 timer eller mer i uken. Blant innvandrerkvinnene er tilsvarende andel en av to. Blant sysselsatte nordmenn jobber åtte av ti menn heltid mot seks av ti kvinner.

⁵ Intervjutidspunktet ligger fra en til seks måneder etter referansetidspunktet for registeropplysningene. Enkelte personer på kvalifiseringstiltak kan således ha kommet i ordinært arbeid innen de ble intervjuet. Vi har valgt å ignorere denne feilkilden og støtte oss til registeropplysningene.

⁶ I 1960 mente f.eks. ni av ti at gifte kvinner ikke bør ta arbeid utenfor hjemmet dersom familien har små barn (Holter 1993, s. 366).

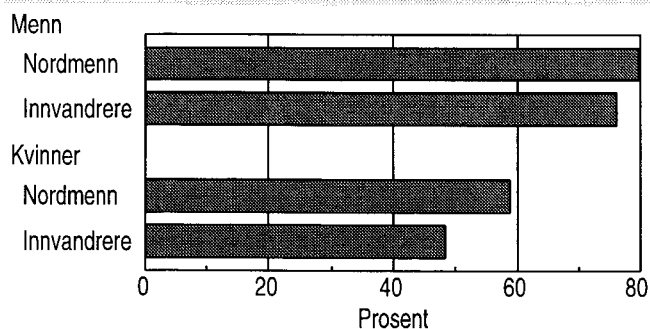
Figur 4.2. Andel som oppgir vanligvis å ha inntekts-givende arbeid av minst én times varighet pr. uke, etter landbakgrunn og kjønn.¹ Prosent

¹ Personer registrert på kvalifiseringstiltak 1. kvartal 1996 er holdt utenfor

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996, Levekårsundersøkelsen 1995 og Arbeidsdirektoratets register over personer på arbeidsmarkedstiltak

Figur 4.3. Andel av de sysselsatte¹ som arbeider heltid (37 timer eller mer pr. uke). Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, etter kjønn. Prosent

¹ Personer registrert på kvalifiseringstiltak 1. kvartal 1996 er holdt utenfor

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Utdanning styrker sjansen for jobb

Vi har undersøkt empirisk betydningen av forskjellige bakgrunnsfaktorer for sjansen til å være sysselsatt. Analysemetoden tillater at flere bakgrunnsfaktorer virker samtidig (jf. vedlegg). Analysen viser at utdanning har en positiv, men ikke svært sterk, selvstendig effekt på tilbøyeligheten til å være i arbeid (vedleggstabell 1). Styrken i sammenhengen avhenger noe av hvilken indikator for sysselsetting vi benytter. Sjansen for å være sysselsatt er ikke høyere for høgskole- og universitetsutdannede enn for de som har fullført videregående utdanning⁷, når intervjuopplysningene om sysselsetting benyttes (modell 1).

Benyttes derimot tilkoplete data om arbeidstakere fra Rikstrykdeverkets og trygdekontorenes arbeidstakerregister, gir den omtalte utdanningsøkningen også en signifikant økning i sysselsettingsnivået (modell 2). En forskjell mellom disse sysselsettingsindikatorne er at selvstendige og familiearbeidere ikke er med i arbeidstakerregisteret, og at kravet til arbeidets omfang er satt noe høyere i arbeidstakerregisteret enn i intervju-spørsmålet.

Selv om utdanning øker sjansen for jobb, er det like fullt betydelige forskjeller mellom høyt utdannede nordmenn og innvandrere med hensyn til omfanget av sysselsetting. Mens 87 prosent av nordmenn med utdanning på universitets- og høgskolenivå er sysselsatt (veid verdi), gjelder det samme bare 54 prosent av de universitets- og høgskoleutdannede innvandrerne. Av høyt utdannede innvandrere som ikke er sysselsatt og som ser på seg selv som arbeidsledige (vel en fjerdedel av alle høyt utdannede innvandrere), er det to av ti som mener at «diskriminerende holdning mot innvandrere fra arbeidsgivere» er en av årsakene til at de har blitt gående ledige (tabell 4.1). Tre av ti hevder at det «ikke finnes jobber å få», mens to av ti refererer til språkproblemer som forklaring på ledigheten. Vel en av ti viser til at utdanningen fra hjemlandet ikke er godkjent, mens like mange anfører at de mangler «personlige referanser og referanser på yrkeserfaring».

Tabell 4.1. Andel høgskole-/universitetsutdannede som oppgir bestemte årsaker til at de er arbeidsledige på intervju-tidspunktet (flere årsaker kunne oppgis). Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land (N=106, veid verdi). Prosent

Årsaker	Andel
Finnes ikke jobber	33,0
Språkproblemer	22,6
Diskriminerende holdning	18,9
Ikke godkjent utdanning	14,9
Mangler referanser	14,0
For gammel/ung	6,9
Dårlige kvalifikasjoner	4,9

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

⁷ Personer med utdanning på høgskole-/universitetsnivå har 13 års utdanning eller mer, mens personer med fullført videregående utdanning har 11-12-års utdanning.

Språkferdighet er også viktig

Djuve og Hagen (1995) finner i sin undersøkelse av levekårene blant flyktninger i Oslo, at ferdighet i norsk bare har begrenset betydning for flyktingenes sjanser på arbeidsmarkedet. Ifølge deres data er det bare blant kvinner at språkferdigheten henger klart sammen med tilbøyeligheten til å være yrkesaktiv. Vår undersøkelse bekrefter bare delvis dette (jf. vedleggstabell 1). Riktignok finner vi at ferdighet i norsk, vurdert av personen selv, har større sammenheng med yrkesaktivitet for kvinner enn for menn. Men også for menn betyr det å mestre det norske språket at man øker sine sjanser på arbeidsmarkedet. Vi bør imidlertid være oppmerksom på at årsakssammenhengen også kan gå den motsatte vegen: Yrkesaktivitet øker kontakten med nordmenn og dermed også ferdigheten i norsk.

Ankomst på 1990-tallet en ulempe

Foruten alder har likeledes ankomståret betydning for tilbøyeligheten til å være yrkesaktiv. Å ha kommet til landet før 1990 styrker sjansen for å være sysselsatt, mens ankomst på 1990-tallet svekker den. Her er det to faktorer som spiller sammen, nemlig at de som ankom på 1990-tallet, har hatt kortest botid og dermed minst tid til å tilpasse seg det norske arbeidsmarkedet. Ikke mindre viktig er det at konjunktorene først på 1990-tallet var svake, og at dette spesielt rammet dem som begynte å søke arbeid på denne tiden. Etter som vi her har observasjoner bare fra ett tidspunkt, faller botid og ankomstår sammen slik at det blir umulig å skille betydningen av disse to faktorene fra hverandre empirisk. Dette er imidlertid gjort i et annet arbeid (Blom 1996, 1997c), som viser at konjunktursituasjonen rundt ankomståret, på slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet, betydde mer for sysselsettingssjansen enn varigheten av botiden.

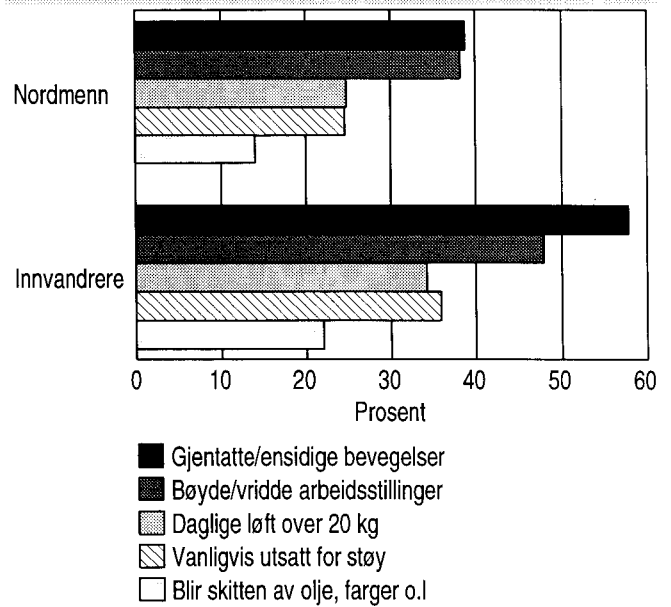
En fordel å være arbeidsinnvandrer

Endelig kan det også iakttas en viss selvstendig effekt av grunnlaget for flyttingen til Norge. Å ha kommet som arbeidsinnvandrer gir i seg selv noe bedre sjanse for å være sysselsatt når effekten av ankomstår og de andre faktorene nevnt ovenfor er eliminert. Å være flyktning gir på den annen side noe mindre sjanse på arbeidsmarkedet. Noen overraskelse er dette neppe. I motsetning til arbeidsinnvandrerne har flyktingene kommet for å slippe unna forfølgelse i hjemlandet, ikke fordi de ønsket å ta arbeid i Norge.

Større belastninger i arbeidsmiljøet

Selv om det å være sysselsatt må anses som et sentralt levekårs gode, som gir tilgang til andre levekårs gode, innebærer det inntektsgivende arbeidet også belastninger og ulemper. Annen statistikk viser at innvandrere fra ikke-vestlige land gjerne jobber innen næringer som rengjøring, hotell og restaurant (Statistisk sentralbyrå 1995: tabell 19). Her er innslaget av manuelt og rutinemessig arbeid stort i lave stillingskategorier. Vårt

Figur 4.4. Belastninger i arbeidsmiljøet for nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Andel der daglig arbeid innebærer. Prosent

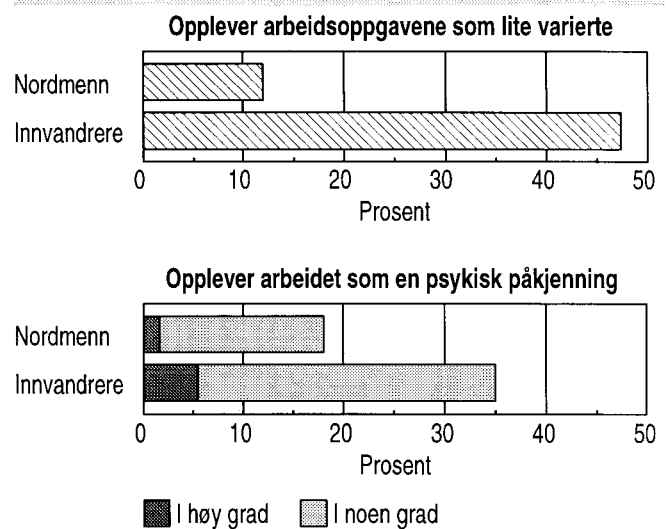

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

innvandrerrutvalg rapporterer da også flere belastninger i arbeidsmiljøet enn nordmenn med tilsvarende alders-, kjønns- og bostedsprofil.

Nærmere seks av ti sysselsatte⁸ innvandrere rapporterer om mye gjentatte og ensidige bevegelser (figur 4.4). Hver annen nevner problemer med bøyde, vridde

Figur 4.5. Andel som opplever (1) arbeidsoppgavene som lite varierte og (2) arbeidet som en psykisk påkjenning. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

⁸ Sysselsatte defineres her og senere i rapporten (på ett unntak nær, jf. fotnote 13) som i figurene 4.1 - 4.3.

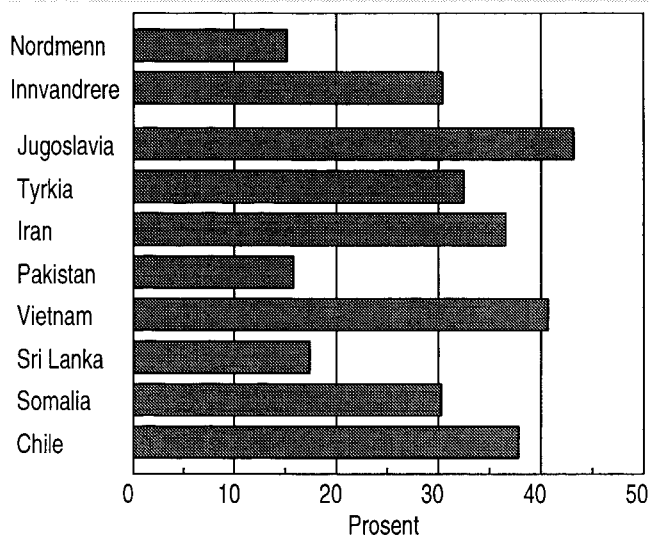
eller på annen måte belastende arbeidsstillinger. Tilsvarende tall for nordmenn er fire av ti for begge forhold. Andelen som melder om daglige løft over 20 kg og utsatthet for støy, er likeledes 10 prosentpoeng høyere blant innvandrerne enn blant nordmenn (ca. 35 mot 25 prosent). Bare 12 prosent av sysselsatte nordmenn opplever arbeidsoppgavene som lite varierende, mens denne andelen er nærmere fire ganger så høy blant sysselsatte innvandrere (figur 4.5). Andelen som i noen grad eller i høy grad opplever arbeidet som en psykisk påkjenning, er likeledes henholdsvis 35 og 18 prosent blant innvandrere og nordmenn.

Større risiko for å miste arbeidet

Tre av ti sysselsatte innvandrere mener at de står i fare for å miste jobben i løpet av de nærmeste årene. Bare halvparten så mange nordmenn mener det samme. Pakistanske og srilankiske innvandrere er i dette spørsmålet om lag på linje med nordmenn (figur 4.6). Andelen fast ansatte er da også lavere blant innvandrere enn blant nordmenn, henholdsvis 72 mot 82 prosent.

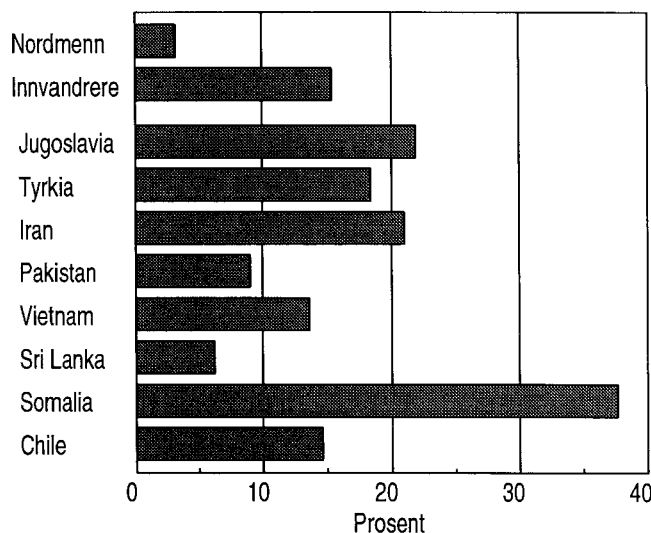
Andelen faktisk arbeidsledige er likeledes langt høyere blant innvandrere enn blant nordmenn. 15 prosent av innvandrerne oppgir å være uten arbeid og har forsøkt å få arbeid i måneden før intervjuet, mens tilsvarende tall for nordmenn er 3 prosent (figur 4.7). Andelen er lavest blant de pakistanske og srilankiske innvandrerne (henholdsvis 9 og 6 prosent), mens den er desidert høyest blant de somaliske innvandrerne (37 prosent). Tallene er beregnet av alle personer i yrkesaktiv alder, her 16-66 år, slik det nå også gjøres i arbeidsmarkedsstatistikken for grupper som har mange nykommere på arbeidsmarkedet (jf. Statistisk sentralbyrå 1996c).

Figur 4.6. Andel som mener å stå i fare for å miste sin nåværende jobb i løpet av de nærmeste årene, etter landbakgrunn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Figur 4.7. Andel arbeidsledige (aktivt arbeidssøkende) siste måned, etter landbakgrunn. Personer i alder 16-66 år. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

5. Inntekt

Lavere disponibel inntekt

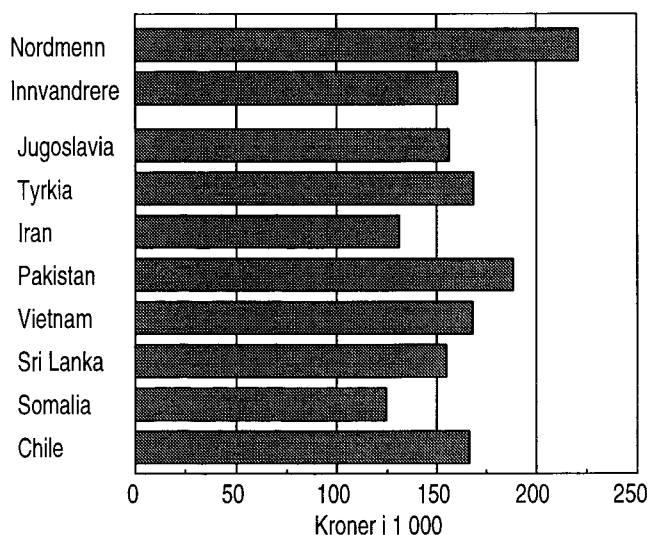
For di ikke-vestlige innvandrere oftere er uten lønnet arbeid enn nordmenn, oftere befinner seg i lavlønnsyrker og noe oftere på deltid, blir også deres disponible inntekt lavere. Disponibel inntekt beregnes her på husholdsnivå⁹ og utgjør summen av yrkesinntekt, kapitalinntekt og overføringer fra det offentlige minus kapitalutgift og utliknet skatt. Beløpene hentes fra inntektsregisteret og summeres for alle personer som ifølge intervjuet inngår i samme hushold. Ifølge registeropplysningene var den gjennomsnittlige disponible husholdsinntekten for de åtte innvandrergroperne i 1994 160 900 kroner. Dette utgjør 73 prosent av den disponible inntekten for hushold av nordmenn (221 400 kroner), når personene som representerer husholdene har tilnærmet samme alders-, kjønns- og bosettingsstruktur som blant innvandrerne. Lavest disponible inntekt hadde somaliske og iranske hushold

med henholdsvis 125 100 og 131 400 kroner. Høyst disponible inntekt hadde pakistanske hushold med 188 700 kroner (figur 5.1).

Lavere inntektsandel fra yrke, større andel fra overføringer

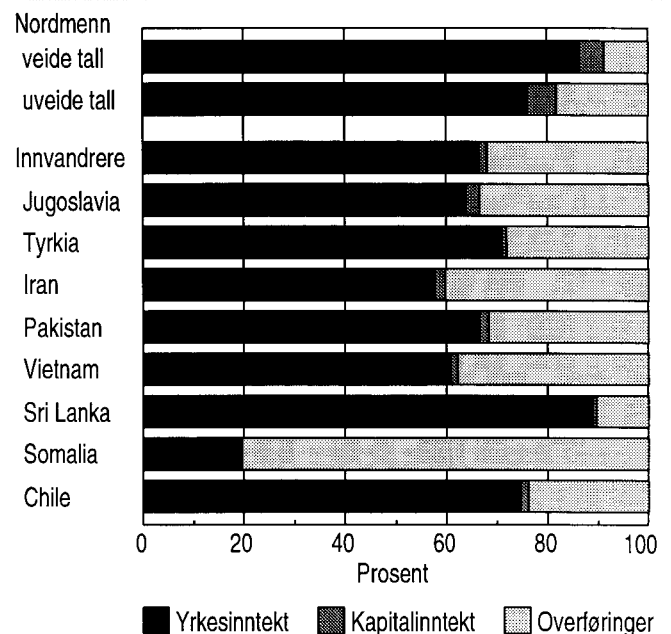
Både blant nordmenn og innvandrere kommer størstedelen av den samlede husholdsinntekten fra yrkesvirksomhet. Med samlet inntekt menes her summen av yrkesinntekt, kapitalinntekt og overføringer fra det offentlige, før kapitalutgifter er trukket fra. For de åtte nasjonalitetsgroperne under ett utgjør yrkesinntekten (lønns- og næringsinntekt) to tredeler av samlet husholdsinntekt. For hushold av nordmenn, der personene

Figur 5.1. Disponibel husholdsinntekt i 1994, etter landbakgrunn. Beløp i 1 000 kroner

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995 og Inntektsregisteret

Figur 5.2. Andel av samlet husholdsinntekt i 1994 (for fradrag av kapitalutgifter) som utgjøres av yrkesinntekt, kapitalinntekt og mottatte overføringer, etter landbakgrunn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996, Levekårsundersøkelsen 1995 og Inntektsregisteret

⁹ Fordi vårt utvalg er trukket ut med person som enhet, er sannsynligheten for at personer fra store hushold kommer med i utvalget større enn sannsynligheten for at personer fra små hushold kommer med. Denne feilkilden er korrigert ved at resultater på husholdsnivå (dvs. med hushold som enhet), veies med en indikator for den inverse verdi av antall personer 16 år og over i husholdet.

som representerer husholdene har tilnærmet samme alders-, kjønns- og bostedsfordeling som blant innvandrere, utgjør yrkesinntekten hele 86 prosent av samlet husholdsinntekt. I srilankiske hushold er yrkesinntektens andel av samlet husholdsinntekt vel så stor som i hushold av nordmenn (89 prosent). Lavest er yrkesinntektens andel i somaliske hushold (20 prosent) (figur 5.2).

Offentlige overføringer står for vel tre tideler av den samlede husholdsinntekten for de åtte innvandrergruppene under ett, og knapt en tidel for hushold av nordmenn med samme alders-, kjønns- og bosettingsstruktur som innvandrerne. Overføringsandelen er spesielt stor for somaliske hushold (80 prosent av samlet inntekt). De største overføringene til innvandrerne er sosialhjelp, barnetrygd og ytelser fra folketrygden. For de åtte innvandrergruppene under ett utgjør disse inntekstpostene henholdsvis 12, 7 og 6 prosent av samlet husholdsinntekt. Blant hushold av nordmenn utgjør de tilsvarende postene henholdsvis en halv, 2 og 3 prosent (veide verdier).

Dersom nordmenns husholdsinntekt studeres uten at gruppens fordeling etter alder, kjønn og bosted endres, blir forskjellen til innvandrerne mindre. Overføringsandelen av samlet husholdsinntekt øker da med 9 prosentpoeng (til 18 prosent), mens andelen av husholdsinntekten som stammer fra yrkesarbeid går ned med 10 prosentpoeng (til 76 prosent) (se figur 5.2). Bl.a. er de gjennomsnittlige ytelsene fra folketrygden i virkeligheten langt høyere for nordmenn enn for innvandrerne, henholdsvis 34 200 mot 13 700 kroner på husholdsnivå (11 mot 6 prosent av samlet inntekt). Det samme gjelder for tjenestepensjonen. Dette faktum bunner selvsagt i at en langt større andel av husholdene omfatter alderspensjonister blant nordmenn enn blant innvandrere.

Kapitalinntekten, dvs. renter av bankinnskudd, inntekt av bolig m.m., utgjør bare en beskjeden del av samlet husholdsinntekt for innvandrere og sammenliknbare grupper av nordmenn, henholdsvis 2 og 5 prosent (veide verdier). Dette er mindre enn kapitalutgiftene (gjeldsrenter og underskudd i boligselskap) for begge grupper. Trekkes kapitalutgiften fra kapitalinntekten på husholdsnivå, får vi derfor en negativ *netto* kapitalinntekt for innvandrere og nordmenn på henholdsvis 5 og 4 prosent av samlet inntekt.

Inntektsforskjellene forsterkes av ulike husholdsstørrelse

Innvandrere har gjennomgående større hushold enn nordmenn. Mens nærmere fire av ti innvandrere fra de åtte nasjonalitetene samlet tilhører hushold på fem eller flere personer, gjelder det samme bare en av ti nordmenn. Gjennomsnittlig husholdsstørrelse blant nordmenn er 2,3 mot 3,3 blant innvandrerne (tabell 5.1). Lavest gjennomsnittlig husholdsstørrelse har innvandrere fra Iran og Sri Lanka; høyest gjennomsnittlig husholdsstørrelse har innvandrere fra Pakistan. Fordi det er mer ressurskrevende å underholde store enn små hushold, vil samme disponible husholdsinntekt gi ulike velferd i hushold av ulike størrelse. Det er altså nærliggende å se husholdsinntekten i lys av husholdsstørrelsen.

Nå er det imidlertid også stordriftsfordeler ved at flere personer bor sammen i store hushold. Flere kan dele på boligutgiftene og nyttiggjøre seg de samme kapitalvarene. For å ta hensyn til dette divideres den disponible husholdsinntekten med antall «forbruksenheter» i husholdet. Den hittil mest brukte metoden for å beregne forbruksenhetene har vært å gi en enslig voksen verdi 1, øvrige voksne personer i husholdet verdi 0,7 og alle barn 16 år og yngre verdi 0,5 (den såkalte OECD-skalaen). Et hushold med mor, far og tre barn under 16 år (fem personer) utgjør således 3,2 forbruksenheter.

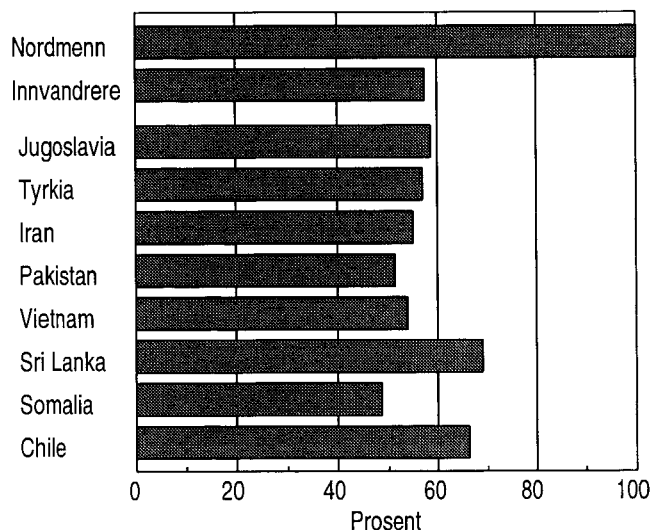
Benyttes denne skalaen, blir den disponible husholdsinntekten pr. forbruksenhet for de åtte innvandrergruppene samlet 72 200 kroner (figur 5.3). Dette utgjør bare 58 prosent av den disponible husholdsinntekten pr. forbruksenhet for sammenliknbare grupper av nordmenn (125 500 kroner). Høyest er den disponible husholdsinntekten pr. forbruksenhet blant innvandrere fra Sri Lanka og Chile, med henholdsvis 86 700 og 83 300 kroner. Dette utgjør 69 og 66 prosent av tilsvarende beløp for nordmenn. Lavest er den disponible husholdsinntekten pr. forbruksenhet blant innvandrere fra Pakistan og Somalia, henholdsvis 52 og 49 prosent av nordmenns.

Tabell 5.1. Gjennomsnittlig husholdsstørrelse, etter landbakgrunn

Nordmenn	Innvandrere								
	I alt	Jugoslavia	Tyrkia	Iran	Pakistan	Vietnam	Sri Lanka	Somalia	Chile
2,3	3,3	3,1	3,5	2,5	4,6	3,5	2,5	2,9	2,9

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Figur 5.3. Disponibel husholdsinntekt i 1994 pr. forbruksenhet for innvandrere fra åtte ikke-vestlige land i prosent av nordmenns, etter landbakgrunn. Prosent

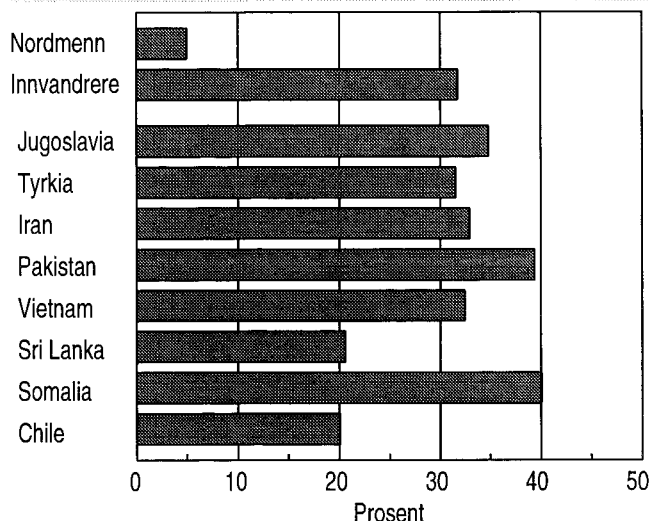

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996, Levekårsundersøkelsen 1995 og Inntektsregisteret

Tre av ti under grensen for lavinntekt

I en artikkelsamling om fattigdom i Norden anvender Aaberge, Andersen og Wennemo (1996) forskjellige kriterier for å bestemme andelen med lavinntekter i Norge. Andelen varierer noe etter hvilket kriterium som benyttes, men ligger uansett et sted i nærheten av 5 prosent. Et mye benyttet kriterium for lavinntekt i EU er at disponibel inntekt pr. forbruksenhet er under 50 prosent av medianen (jf. fotnote 2). I artikkelen

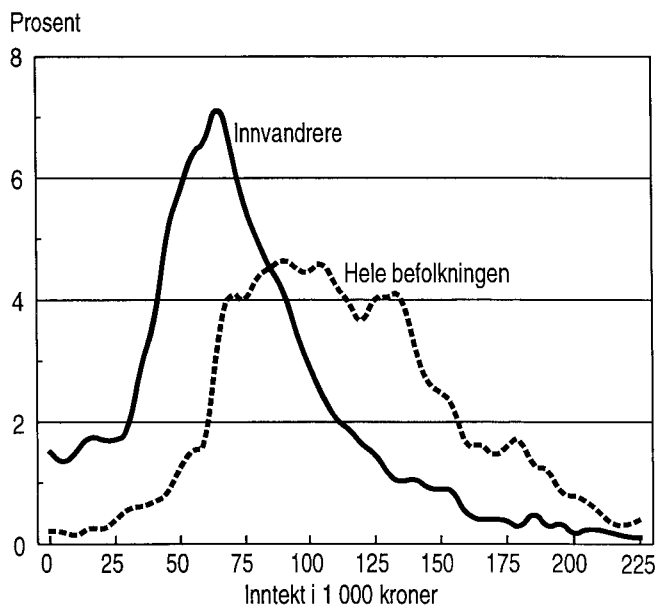
Figur 5.4. Andel hushold med lavinntekt¹, etter landbakgrunn. Prosent

¹Lavinntekt = Disponibel husholdsinntekt pr. forbruksenhet under 50 prosent av medianen for hele befolkningen

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996, Levekårsundersøkelsen 1995 og Inntektsregisteret

Figur 5.5. Fordeling av disponibel husholdsinntekt i 1994 (i 1 000 kroner) pr. forbruksenhet for innvandrere fra åtte ikke-vestlige land og befolkningen som helhet. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996, Levekårsundersøkelsen 1995 og Inntektsregisteret

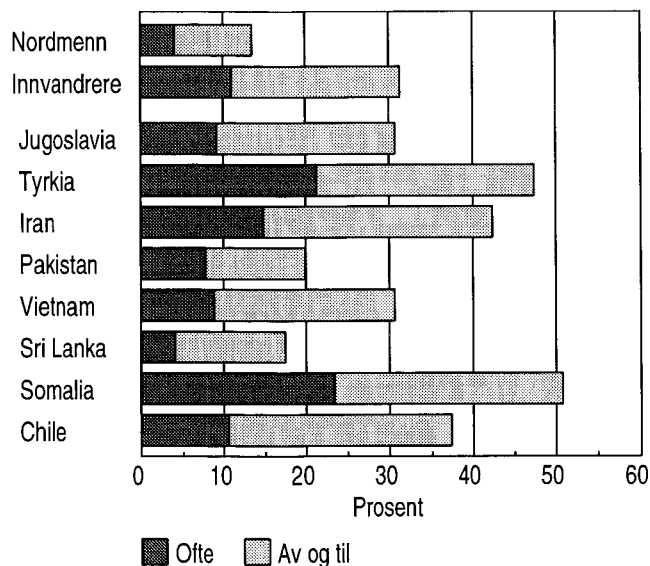
beregnes forbruksenhetene etter den tradisjonelle OECD-skalaen. I 1994 betyr dette at grensen for lavinntekt på husholdsnivå ligger ved en disponibel inntekt pr. forbruksenhet på om lag 52 000 kroner i løpende priser (ifølge forbruks- og inntektsundersøkelsen). Tre av ti av våre innvandrerhushold har en registrert disponibel inntekt pr. forbruksenhet (beregnet etter samme OECD-skala) under dette nivået. Andelen er høyere blant somaliere (fire av ti) og lavere blant chilenerne og srilankere (to av ti) (figur 5.4).

Figur 5.5 viser hvordan den disponible husholdsinntekten pr. forbruksenhet fordeler seg etter størrelse for de åtte innvandrergruppene samlet og for hele befolkningen. Vi ser at fordelingen er langt mer konsentrert om lavere inntekter blant innvandrerne. Verdi-skaping i hjemmet i form av ulønnet husholdsarbeid og barnepass inngår for øvrig ikke i beregningen. Det er rimelig å regne med at slike tilskudd til husholdsbudsjettet betyr langt mer for enkelte innvandrergrupper enn for nordmenn.

Større problemer med å klare løpende utgifter

Hvordan vurderer innvandrerne selv sin økonomiske situasjon? 11 prosent sier at deres hushold i løpet av det siste året ofte har hatt problemer med å klare løpende utgifter til mat, transport, bolig o.l. Tilsvarende andel blant nordmenn er 4 prosent. Tar vi også med dem som sier at de av og til har hatt slike problemer, stiger andelen til 31 prosent blant innvandrerne og 14 prosent blant nordmenn (figur 5.6).

Figur 5.6. Andel som i løpet av det siste året har tilhørt et hushold som har hatt vansker med å klare de løpende utgiftene til mat, transport, bolig o.l., etter landbakgrunn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Likeledes svarer vel en tredel av innvandrerne bekrefte på at de størstedelen av året ville hatt vansker med å klare en uforutsett regning på 2 000 kroner. Blant nordmenn er denne andelen 15 prosent. Mens seks av ti nordmenn sier at husholdets inntekter og utgifter er slik at de vanligvis kan spare noe, sier bare hver fjerde innvandrer det samme. Andelen som noen gang mottok sosialhjelp de siste 12 månedene, er likeledes 26 prosent blant de åtte innvandrergruppene samlet og 5 prosent blant nordmenn.

Alt i alt har vi inntrykk av at de «subjektive indikatorene» på økonomisk velferd basert på egne utsagn skiller noe mindre mellom nordmenn og innvandrere enn de «objektive indikatorene». Med andre ord, det ser ut som om innvandrere gjennomgående beklager seg mindre over det nordmenn ville ha betegnet som problematiske levekår. En grunn til dette kan være at nordmenn og innvandrere delvis har ulike referanserammer og forventninger som utgangspunkt for sine vurderinger. Lien (1997:86) hevder f.eks. at pakistanske innvandrere ofte sammenlikner seg med slektninger i hjemlandet.

6. Bolig

Flere bor i blokk

Utgiftene til bolig utgjør gjerne den største enkeltin-
vesteringen i husholdet. Boligens standard, størrelse
og beliggenhet må således antas å være nært forbun-
det med husholdets inntekt og formue. Seks av ti
innvandrere bor enten i frittliggende blokk eller i
sammenbygde store hus som bygårder. Til sammenlik-
ning bor kun tre av ti nordmenn med samme alders-,
kjønns- og bostedsfordeling som innvandrerne i blokk
eller bygårder (figur 6.1).¹⁰ Bare i overkant av en av ti
innvandrere bor i frittliggende enebolig, mens nesten
fire av ti nordmenn bor i en slik bolig. Det er ikke store
variasjoner de ulike innvandrergруппene imellom, men
andelen som bor i blokk eller bygård er høyest blant
pakistanere. Tre av fire pakistanere bor i blokk eller
bygård. Pakistanerne er da også den av de åtte
innvandrergруппene som i størst grad bor i Oslo.

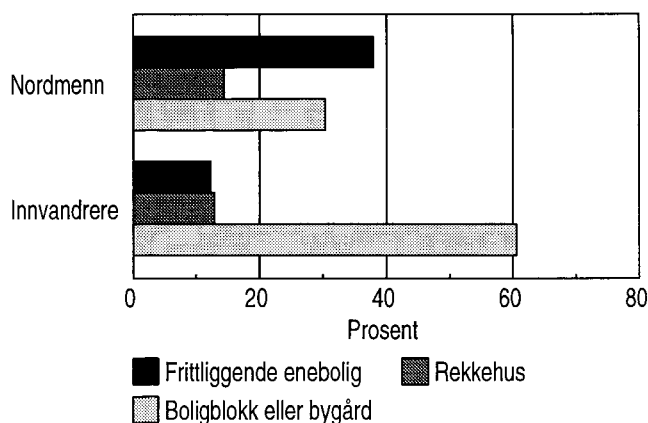
På spørsmålet om hva slags boligtype innvandrere og
nordmenn ville valgt dersom de «kunne velge helt

fritt», svarer seks av ti innvandrere at de ville foretrek-
ke å bo i enebolig. Andelen er om lag den samme blant
nordmenn. Bare i underkant av en av fem, både inn-
vandrere og nordmenn, ville velge blokk eller leiegård
dersom valget ikke var underlagt begrensninger av noe
slag.

Flere innvandrere leier

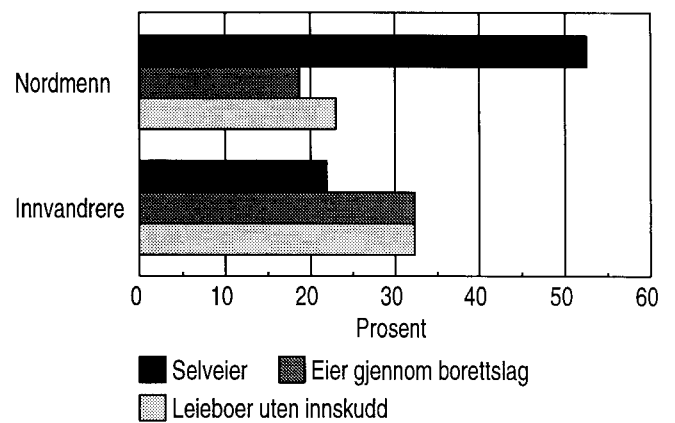
Under framveksten av velferdsstaten ble det utviklet
en boligpolitikk her til lands som er blitt kalt «den
norske modellen». I motsetning til i andre nordeuro-
peiske land ble det erklærte målet at alle skulle eie sin
egen bolig (Hansen 1995). Blant nordmenn er det da
også sju av ti som tilhører en husholdning som eier
boligen sin, enten som selveiere (fem av ti) eller gjen-
nom borettslag (to av ti) (veide verdier) (figur 6.2).¹¹
Blant innvandrerne er tilsvarende andel langt lavere.
To av ti bor i selveide boliger, mens tre av ti bor i bo-
rettslagsboliger. Vel tre av ti innvandrere bor i boliger
som leies uten innskudd, mot vel to av ti nordmenn.

Figur 6.1. Andel som bor i bestemte hustyper. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Figur 6.2. Hvordan husholdet disponerer over boligen. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

¹⁰ Verdiene som oppgis for nordmenn er veid, hvilket innebærer at nordmenn bosatt i Oslo og andre store byer er tillagt større vekt. Boliger i blokk er mye mer utbredt i de store byene enn ellers i landet. Uveide verdier for nordmenn er 13 prosent i blokk eller bygård, 56 prosent i frittliggende enebolig og 10 prosent i rekkehus.

¹¹ Uveide verdier for nordmenn er 69 prosent selveiere, 11 prosent borettslagseiere og 15 prosent leietakere uten innskudd.

Dersom disposisjonsformen kunne «velges fritt», ville imidlertid ni av ti, både innvandrere og nordmenn, foretrekke å eie boligen sin, enten som selveiere eller som andelseiere i borettslag.

På spørsmål om hvorfor man leier i stedet for å eie, svarer halvparten av innvandrerne at de ønsker å kjøpe, men at de har vansker med å få lån. Blant nordmenn er den vanligste begrunnelsen for å leie at bostedet er midlertidig.

Ikke vesentlig lavere boligstandard ...

Levekårsundersøkelsen i 1983 viste at utenlandske statsborgere jevnt over bodde i dårligere boliger enn norske statsborgere. Nesten hver femte tyrker og pakistaner bodde da i boliger uten bad eller WC. Til sammenlikning gjaldt dette kun 6 prosent av norske statsborgere (Støren 1987). Dette bildet har endret seg radikalt i løpet av de siste 13 årene. I dag har nesten alle (99 prosent) innvandrere så vel som nordmenn boliger med innlagt bad og WC. Andelen som har bolig med innlagt varmt vann og sentralvarme/faste elektriske ovner, er heller ikke lavere blant innvandrere enn blant nordmenn. Andelen som har kjøkken på minst 6 m² eller terrasse/annen uteplass er imidlertid en smule lavere blant innvandrerne (5-7 prosentpoeng). Alt i alt er innvandrernes boliger i dag ikke av vesentlig dårligere basisstandard enn nordmenns. Den viktigste årsaken til dette er at mange av de dårligste boligene er revet eller utbedret gjennom byfornyelse.

... men flere bor trangt

Tre av ti innvandrere oppgir imidlertid at de synes det er for liten plass i boligen. Det samme sier 23 prosent

av den norske befolkningen (veide verdier). Ifølge en vanlig objektiv definisjon av trangboddhet bor en person trangt dersom hun eller han bor alene og disponerer ett rom eller tilhører en flerpersonshusholdning som disponerer mindre enn ett rom pr. person. Som beboelsesrom regnes ikke kjøkken, bad, entré eller små rom under 6 m². Ifølge denne definisjonen bor 53 prosent av innvandrerne trangt. Det samme gjelder bare 13 prosent av den norske befolkningen (figur 6.3). Det er altså færre innvandrere som subjektivt oppfatter sin bolig som trang enn hva det objektive målet indikerer, mens det blant nordmenn er omvendt!

Bokonsentrasjon blant innvandrere i Oslo

Et tema som har vært diskutert i forbindelse med bosetting av innvandrere, er tendensen til at innvandrerne bor konsentrert i bestemte bystrøk. Fenomenet har vært mest synlig og påaktet i hovedstaden. Vi har tidligere avvist at tendensen skulle være så sterk at det er rimelig å tale om «innvandrerghettoer» (Blom 1995, 1997a). I diskusjonen om årsakene til den konsentrerte innvandrerbosettingen har vi vist at økonomiske ressurser i form av inntekt og formue betyr mye for lokaliseringen i byen. Dette henger sammen med at boligprisene varierer mye mellom bydelene. I en multivariat modell for bostedsvalg framstår nasjonal opprinnelse som en nesten like viktig bakgrunnsfaktor som økonomiske ressurser (Blom 1995). Ulike mekanismer kan ligge bak denne faktoren. Både diskriminering på grunn av hudfarge, selektiv tilgang til informasjon om boligmarkedet via innvandrernes egne nettverk og selvvalgte preferanser for å bo i nærheten av landsmenn, kan ha betydning.

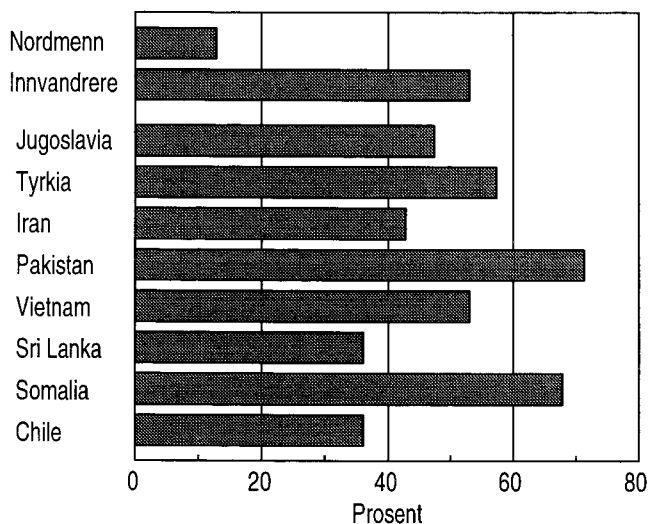
I levekårsundersøkelsen blant innvandrere stilte vi enkelte spørsmål om innvandrernes bostedspreferanser. I resten av dette kapitlet benytter vi bare datamaterialet for de vel 1 230 respondentene som var bosatt i Oslo på intervju tidspunktet.

Ønsker innvandrerne å bo tett sammen?

Et av spørsmålene gjaldt den ideelle andelen innvandrere i eget boområde. Bare 11 prosent gir uttrykk for at den ideelle andelen innvandrere i eget boområde er en halvpart eller mer. Ønsket om en sterkt konsentrert innvandrerbosetting har med andre ord ikke noen overveldende oppslutning blant innvandrerne selv. Vel en tredel svarer at den ideelle andelen innvandrere i eget boområde er under en halvpart, mens en annen tredel svarer at andelen er uten betydning for dem. Figur 6.4 viser hvordan oppfatningen om at den ideelle andelen er en halv eller mer, varierer etter landbakgrunn. Pakistanere og somaliere er de to innvandrergruppene som i størst grad er tilhengere av en så konsentrert innvandrerbosetting. Likevel er det færre enn to av ti i disse gruppene som går inn for dette.

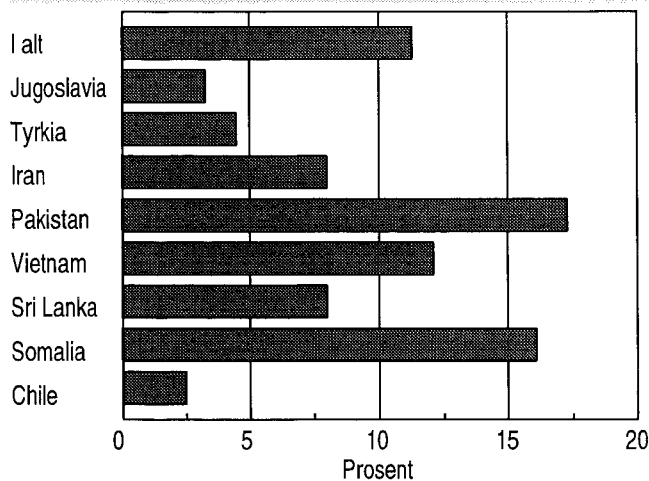
Vi stilte også et spørsmål om det burde være flere, færre eller omtrent like mange innvandrere i eget

Figur 6.3. Andel som bor trangt¹, etter landbakgrunn. Prosent

¹ Bor alene på ett rom eller tilhører flerpersonshusholdning med flere personer enn antall rom

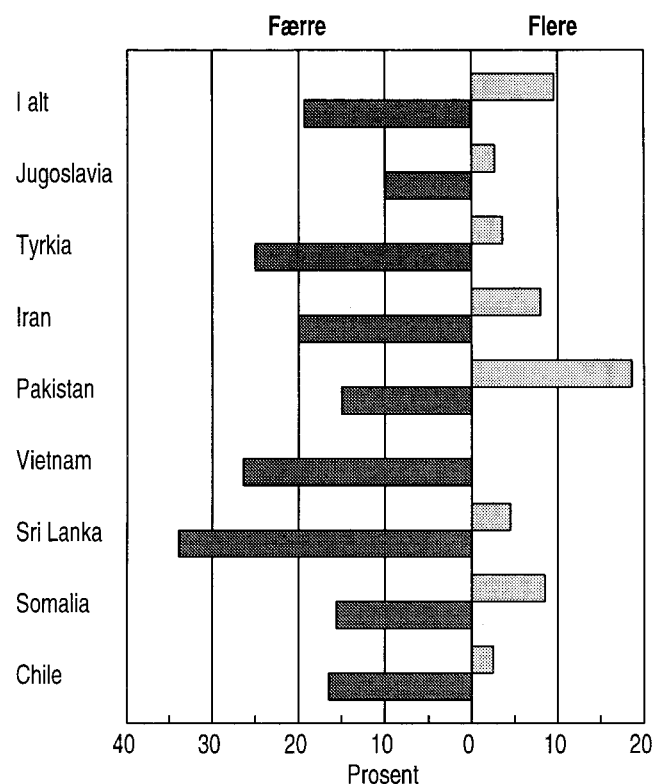
Figur 6.4. Andel innvandrere i Oslo som anser at den ideelle innvanderandelen i eget boområde er halvparten eller mer, etter landbakgrunn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

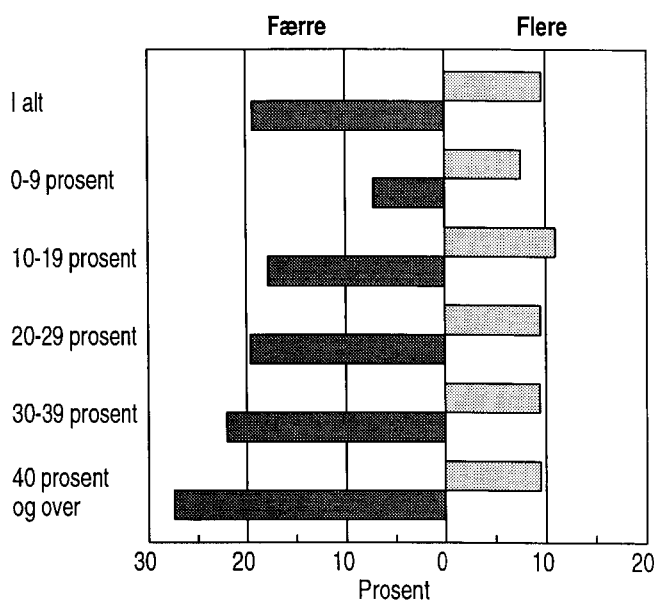
boområde jevnført med «i dag». I gjennomsnitt er det bare en av ti som ønsker flere innvandrere i eget boområde, mens nærmere to av ti ønsker seg færre (figur 6.5). Dette styrker inntrykket av at innvandrere

Figur 6.5. Andel innvandrere i Oslo som syns at det burde være flere/færre innvandrere i eget boområde enn det er i dag, etter landbakgrunn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

Figur 6.6. Andel innvandrere i Oslo som syns at det burde være flere/færre innvandrere i eget boområde, etter andel ikke-vestlige innvandrere i egen grunnkrets. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

flest ikke ønsker seg sterke innvandrerkonsentrasjoner. I underkant av seks av ti mener at antallet innvandrere i eget boområde bør være «omtrent som i dag» eller at antallet er uten betydning for dem (ikke vist i figuren). I alle nasjonalitetsgruppene unntatt pakistanerne er det flere som svarer «færre» enn som svarer «flere».

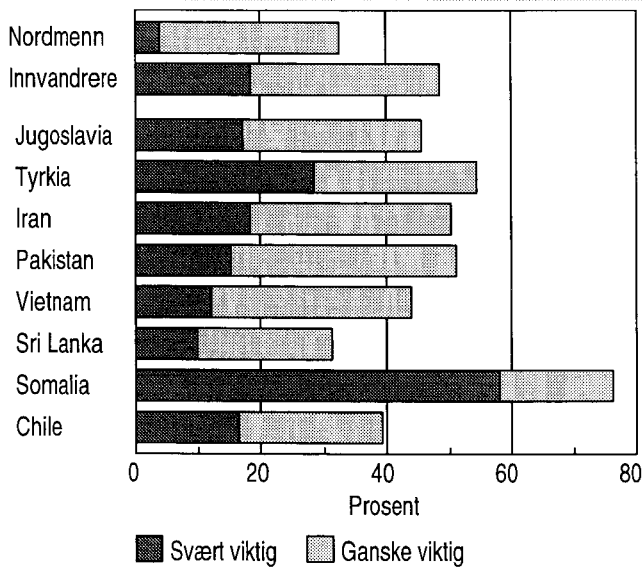
Svaret på spørsmålet om ønsket antall innvandrere i eget boområde varierer dessuten systematisk etter andelen ikke-vestlige innvandrere i grunnkretsen (roden) der intervjupersonen er bosatt.¹² Mens andelen som syns det burde være flere innvandrere i boområdet ligger fast på om lag en av ti uansett innvandrertettheten i nærområdet, øker andelen som syns det burde være færre, fra under en av ti i kretser med under 10 prosent ikke-vestlige innvandrere til nærmere tre av ti i kretser med minst 40 prosent ikke-vestlige innvandrere i 1996 (figur 6.6). At andelen som ønsker færre innvandrere i eget boområde øker i takt med størrelsen på innvanderandelen i nærområdet, styrker tiltroen til svarene.

Mange foretrekker kort vei til slekt og venner

Vi spurte likeledes om hvor viktig det er for den enkelte å bo i gangavstand til slekt eller venner. Svaret på dette spørsmålet gir et noe annet inntrykk enn svarene på de foregående spørsmålene. Nærmere halvparten av innvanderne og bare en tredel av nordmennene i Oslo syns det er svært viktig eller ganske viktig å bo i gangavstand til slekt eller venner (figur 6.7). Andelen

¹² Det trenger selvsagt ikke være fullt samsvar mellom utstrekningen av en krets og det den enkelte vil oppfatte som sitt boområde, men et visst sammenfall vil det nødvendigvis være. Det var knapt 500 grunnkretser i Oslo pr. 1.1.1996.

Figur 6.7. Andel innvandrere og nordmenn i Oslo som synes det er viktig å bo i gangavstand til slekt eller venner, etter landbakgrunn. Prosent

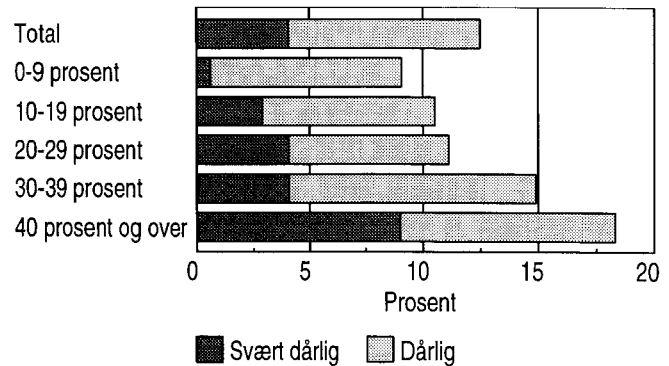
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Omnibusundersøkelsen 1996-1

som svarer «svært viktig» er nesten fem ganger så stor blant innvandrerne som blant nordmennene (4 prosent mot nesten 20 prosent).

Svarene varierer noe etter hvorvidt husholdet disponerer personbil eller ikke. Vel halvparten av innvandrerne og knapt 70 prosent av nordmennene i Oslo disponerer personbil. Blant somalierne er det bare 15 prosent som har tilgang til personbil. Samtidig er det somalierne som i størst grad anser det som viktig å bo i gangavstand til slekt og venner. Men selv om vi tar hensyn til forskjellene i tilgangen til privatbil, er andelen som synes det er viktig å bo i nærheten av slekt og venner fortsatt vesentlig større blant innvandrerne enn blant nordmenn.

Svaret på spørsmålet gir inntrykk av at innvandrere likevel har en noe sterkere hang til å ville bosette seg i nærheten av «sine egne» enn nordmenn. Vi merker oss imidlertid at spørsmålet ikke refererer til «andre innvandrere», men til «slekt og venner». Dette kan være en viktig nyanse. Den enkelte innvandrer kan være indifferent eller negativ til å bo sammen med mange «andre innvandrere», samtidig som hun/han foretrekker å bo i nærheten av egne slektninger og/eller venner. Slik kan bokonsentrasjon blant innvandrere tenkes å vedlikeholdes som en utilsiktet sumvirkning av at mange individuelle aktører ønsker å bo i nærheten av sine aller nærmeste for å ha daglig omgang med dem. Innvandrernes bostedsvalg er imidlertid også, som nevnt, påvirket av økonomiske forhold, informasjon gjennom sosiale nettverk og diskriminering (jf. neste kapittel).

Figur 6.8. Andel innvandrere i Oslo som snakker dårlig eller svært dårlig norsk, etter andel ikke-vestlige innvandrere i egen grunnkrets. Prosent

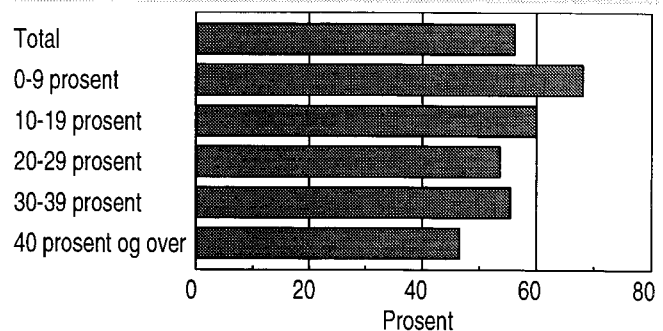
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

Virksomheter av bokonsentrasjon blant innvandrere

Hvilke virkninger bokonsentrasjoner blant innvandrere kan ha for innvandrerne selv og for andre, er også et spørsmål som diskuteres. At virkningene er negative, er ikke godt belagt i litteraturen. Eventuelle negative effekter av å bo i innvandrer-tette områder kan være en følge av ressursmangel i områdene i stedet for av selve innvandrer-tettheten. Like fullt er det nærliggende å tro at mulighetene for sosiale møter med nordmenn er færre i de innvandrer-tette områdene. Dette kan redusere innvandrernes sjans til å få venner blant nordmenn og til å lære norsk.

Vårt intervjumateriale gir et visst belegg for at slike negative effekter kan forekomme. Andelen innvandrere som oppgir at de snakker dårlig eller svært dårlig norsk, går opp fra 9 til 18 prosent etter som innvandrer-tettheten i respondentenes nærområde (her: grunnkrets) øker fra under 10 til over 40 prosent (figur 6.8). Tilsvarende synker andelen som har en god norsk venn med over 20 prosentpoeng fra det førstnevnte til det sistnevnte området (figur 6.9). Begge forskjellene er statistisk signifikante.

Figur 6.9. Andel innvandrere i Oslo som har en god norsk venn, etter andel ikke-vestlige innvandrere i egen grunnkrets. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

De observerte sammenhengene kan imidlertid skyldes at oppholdstiden er kortest blant dem som er bosatt i de mest innvandrerfremmede områdene (jf. Blom 1995:104 f.), samtidig som språkbeherskelsen og kontakten med nordmenn er dårligst blant de nyankomne innvandrerne.

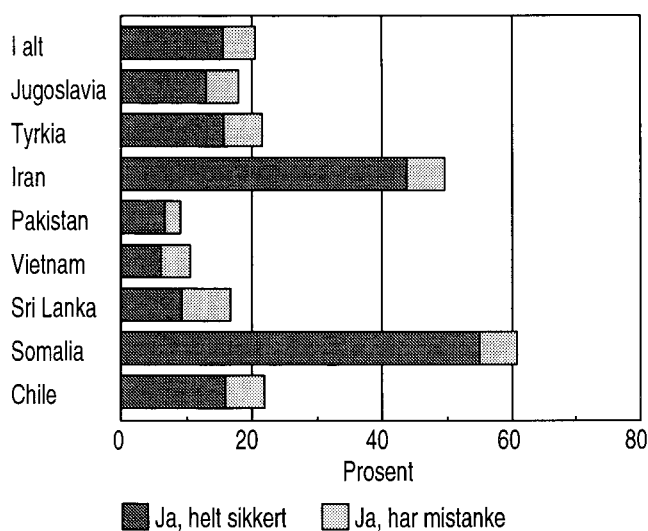
Sammenhengen mellom innvandrerfremmedheten på bostedet og egen oppfatning av språkferdigheten viser seg ikke å være statistisk signifikant dersom vi kontrollerer for oppholdstiden (vedleggstabell 2). Like fullt består tendensen til at innvandrere i de mest innvandrerfremmede områdene sjeldnere har en norsk venn enn innvandrere i mer «blandede» områder, selv når vi tar hensyn til at beboerne har forskjellig oppholdstid (vedleggstabell 3). Dette tyder på at innvandrerne reduserer sine muligheter til å etablere vennskap med nordmenn ved å bo i innvandrerfremmede områder. Imidlertid er det vanskelig å utelukke at årsaksretningen også kan være den motsatte: Personer som i utgangspunktet har venner blant nordmenn, kan lettere skaffe seg bolig i mer «blandede» strøk enn personer som mangler norske venner.

7. Diskriminering

En av fem diskriminert på boligmarkedet

En av fem innvandrere hevder at de noen gang har opplevd å bli nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av sin innvandrerbakgrunn (figur 7.1). De fleste av disse, tre firedeler, er helt sikre i sin sak. Andelen som mener å ha blitt diskriminert på denne måten, er spesielt høy blant innvandrere fra Iran (fem av ti) og Somalia (seks av ti). I begge disse gruppene er andelen som leier sin bolig, høy. Bare en av ti pakistanske og vietnamesiske innvandrere rapporterer om diskriminering på boligmarkedet. Disse tallene er vesentlig lavere enn tilsvarende tall fra FAFOs levekårsundersøkelse blant flyktninger i Oslo. Der ble det funnet at nær halvparten av de intervjuede mente diskriminering på boligmarkedet («norske utleiende foretrekker nordmenn») kunne forklare hvorfor flyktninger bor dårligere enn nordmenn (Djuve og Hagen 1995:99f.).

Figur 7.1. Andel som noen gang er nektet å leie eller kjøpe bolig pga. innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn. Prosent

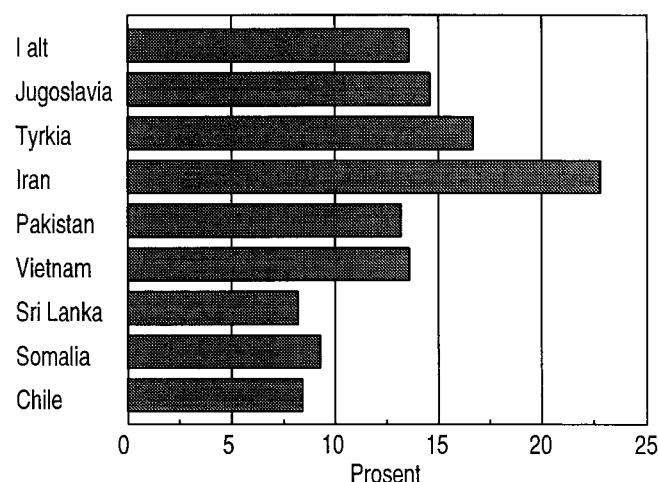

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

En av sju trakassert på arbeidsplassen

Vi stilte også et spørsmål om trakassering på arbeidsplassen. I alt oppgir en av sju (14 prosent) av de sysselsatte at de i løpet av det siste året har opplevd å bli plaget på grunn av sin innvandrerbakgrunn på jobben eller i forbindelse med jobben (figur 7.2).¹³ Særlig personer fra Iran rapporterer om dette (23 prosent). Færrest med slik erfaring har sysselsatte fra Sri Lanka og Chile (8 prosent). Også her har FAFO-undersøkelsen langt høyere tall enn våre (Djuve og Hagen 1995:100). Nesten hver tredje flyktning i denne undersøkelsen sa seg enig i at «utlendinger behandles dårligere enn nordmenn på norske arbeidsplasser» og ytterligere 40 prosent sa seg delvis enige i dette. Det er trolig lettere å slutte seg til et slikt allment utsagn som ikke nødvendigvis berører en selv, enn på egne vegne å rapportere om plaging på jobben. Verken her eller i spørsmålet om diskriminering på boligmarkedet skyldes forskjellen til FAFO-undersøkelsen at denne ble foretatt i Oslo.

Figur 7.2. Andel av sysselsatte som siste år har opplevd å bli plaget på jobben pga. sin innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn. Prosent

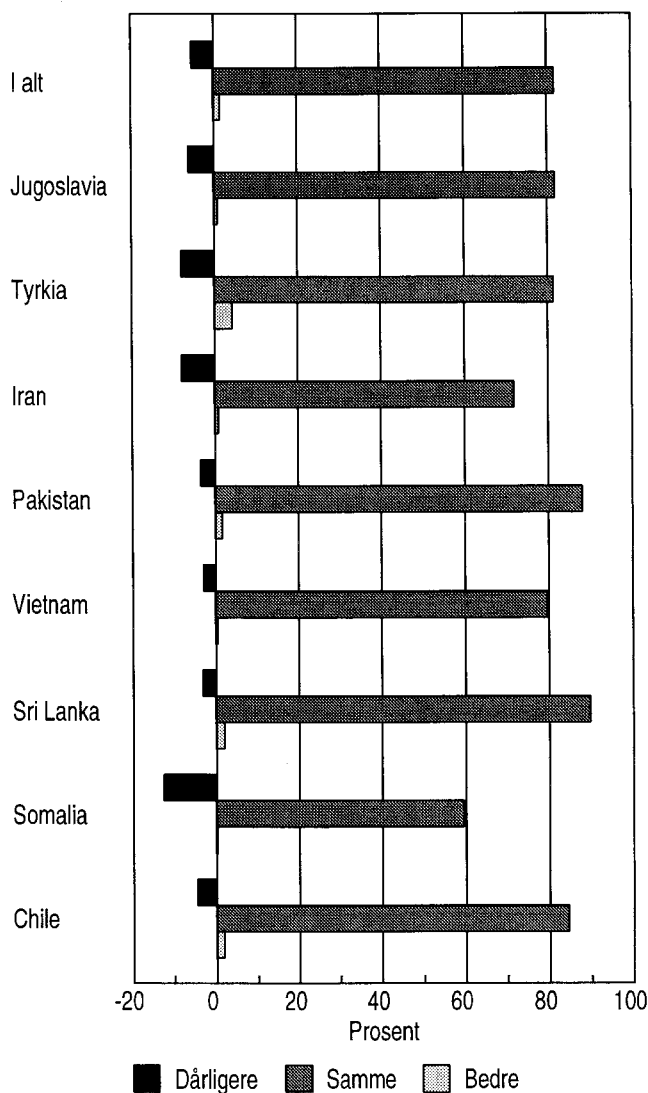
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

¹³ Alle som besvarte spørsmålet, er her regnet med, også personer på kvalifiseringstiltak. Dette gjør at andelen som rapporterer diskriminering på arbeidsplassen, blir svakt høyere enn om personer på kvalifiseringstiltak var blitt holdt utenfor.

En av tjue misfornøyd med helsevesenet

Våre data om likebehandling i helsevesenet stemmer imidlertid godt overens med FAFOs. Her var da også spørsmålene identiske. I begge undersøkelsene er det vel 80 prosent av de intervjuede som mener at de har fått samme behandling i helsevesenet som det en norsk person ville fått. I vår undersøkelse er det en av tjue (i deres en av ti) som mener å ha fått dårligere behandling enn nordmenn. Somalierne er den av nasjonalitetsgruppene i vår undersøkelse som sjeldnest mener å ha fått samme behandling som nordmenn (seks av ti) (figur 7.3).

Figur 7.3. Andel som mener hun/han har fått dårligere, samme eller bedre behandling i helsevesenet enn en norsk person ville fått, etter landbakgrunn¹. Prosent

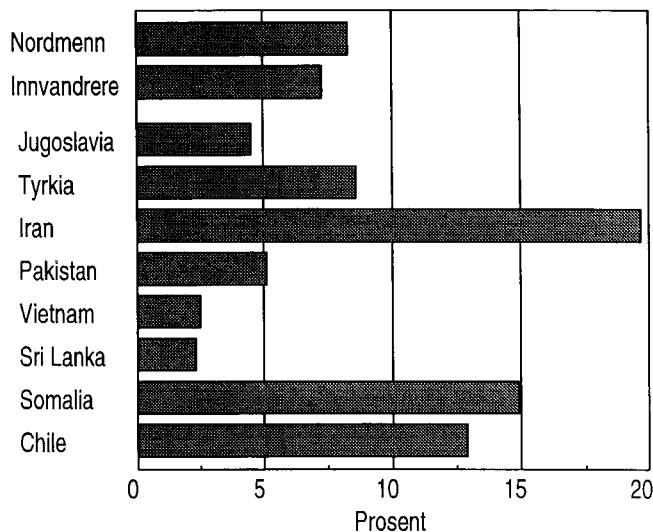
¹ Vet ikke-gruppen er ikke med i figuren

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

En av fjorten utsatt for vold eller trusler

Diskriminering av innvandrere kan også ta form av fysiske overgrep. I alt er det en av fjorten (7 prosent) av våre innvandrere som rapporterer å ha blitt utsatt for vold eller alvorlige trusler i løpet av det siste året (figur 7.4). Andelen er størst blant iranere (20 prosent), somaliere (15 prosent) og chilenerne (13 prosent). Omvendt er det 3 prosent eller færre blant personer med bakgrunn fra Vietnam og Sri Lanka som rapporter slike hendelser. Blant nordmenn med tilnærmet samme alders-, kjønns- og bosettingsstruktur som innvandrerne er det i alt 8 prosent som rapporterer å ha blitt utsatt for vold eller alvorlige trusler det siste året. I gjennomsnitt er det altså ikke flere innvandrere enn nordmenn som rapporterer å ha blitt utsatt for vold eller trusler.

Figur 7.4. Andel som i løpet av året har blitt utsatt for vold eller alvorlige trusler, etter landbakgrunn. Prosent

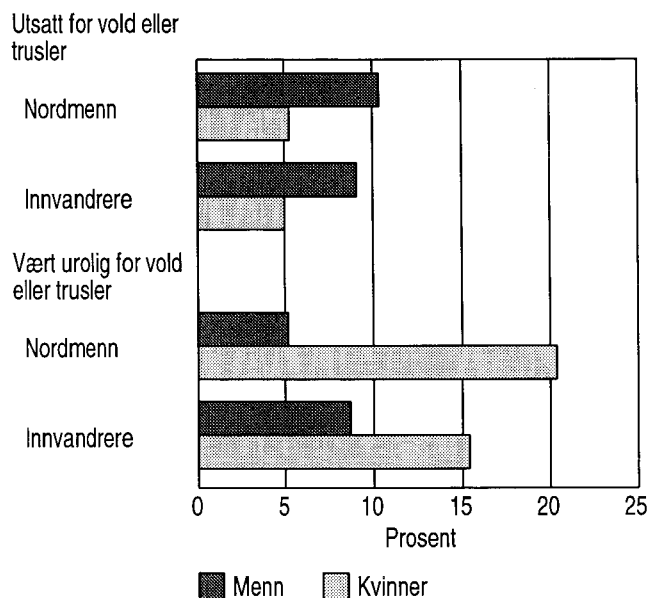
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Ikke større frykt for vold eller trusler

Frykten for å bli utsatt for vold eller trusler er også overraskende likt fordelt blant innvandrere og nordmenn. I begge grupper er det en av ni (knappt 12 prosent) som oppgir å ha vært svært eller noe urolig for å bli utsatt for vold eller trusler i nærområdet den siste tiden. Andelen som velger kategorien «svært urolig», er bagatellmessig i begge grupper (om lag 1 prosent). Igjen er det personer fra Iran og Somalia som skiller seg ut i forhold til de øvrige innvandrerne. Nærmere en av fire innvandrere fra disse landene rapporterer å ha vært urolig for å bli utsatt for vold eller trusler når de har vært ute alene på stedet der de bor.

Det kan for øvrig noteres en interessant forskjell mellom kjønnene når det gjelder å ha opplevd vold eller trusler og å føle uro for å bli utsatt for vold eller trusler (figur 7.5). Både blant nordmenn og innvandrere er det flere menn enn kvinner som har opplevd vold eller

Figur 7.5. Andel (1) som i løpet av året har blitt utsatt for vold eller alvorlige trusler, og (2) som den siste tiden har vært urolig¹ for vold eller trusler. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, etter kjønn. Prosent

¹ Svært eller noe urolig

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

trusler (nærmere dobbelt så mange). Men samtidig er det flere kvinner enn menn som er urolige for dette: Blant nordmenn er det fire ganger så mange, blant innvandrerne nesten dobbelt så mange.

Ressurssterke opplever ikke mer diskriminering

Det er også interessant å undersøke om den samme effekten som ble påvist i FAFO-undersøkelsen, også kan påvises i vår, nemlig at «tendensen til å føle seg diskriminert er størst blant dem med gode norskkunnskaper og høy utdanning» (Djuve og Hagen 1995:9). Dette ble tolket som et uttrykk for at «ressursrike personer i større grad enn andre er oppmerksomme på hvilke samfunnsmessige mekanismer de rammes av» (op.cit.:103). Vi kan ikke finne dette i vårt materiale. Verken opplevelse av diskriminering i boligmarkedet, på arbeidsplassen eller i helsevesenet, eller å ha bli utsatt for vold eller trusler har noen signifikant sammenheng med høyt utdanningsnivå eller gode ferdigheter i norsk (vedleggstabellene 4-7). I stedet synes det som om det er de minst privilegerte med hensyn til bolig og fysisk arbeidsmiljø som oftest rapporterer om diskriminering på henholdsvis boligmarkedet og arbeidsplassen.¹⁴ Når det gjelder vold og trusler, er det de yngste (16-24 år) og menn som oftest rapporterer om dette.

¹⁴ Bl.a. har leietakere og personer som rapporterer støy fra naboen og hærverk i nabolaget, høyere sjanse for å rapportere diskriminering på boligmarkedet (vedleggstabell 4, modell 2). Likeledes har personer som vanligvis utsettes for støy i arbeidet, trekk, ensidige bevegelser og tunge løft, høyere sjanse for å rapportere plaging på jobben pga. sin innvandrerbakgrunn (vedleggstabell 5, modell 2).

8. Samliv

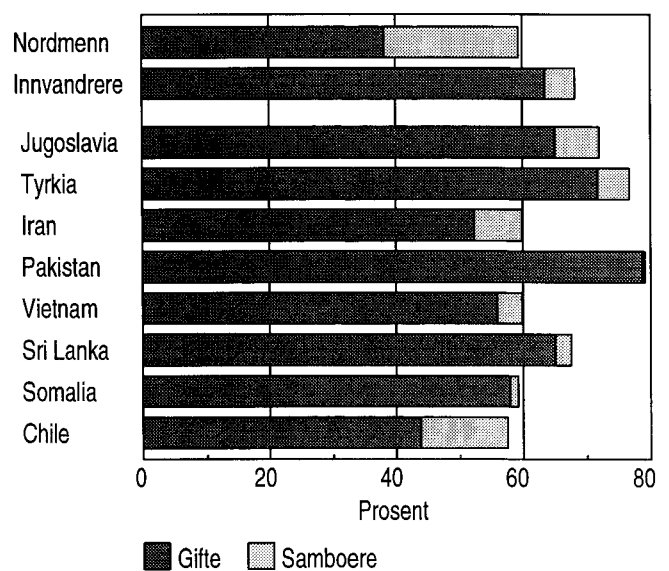
Noen flere i samliv

Figur 8.1 belyser hvor stor andel av innvandrerne som (formelt) lever i samliv på intervju tidspunktet, dvs. i ekteskap eller samboerskap. Andelen i samliv er knapt 10 prosentpoeng høyere blant innvandrerne samlet enn blant nordmenn. Fire av nasjonalitetsgruppene, iranere, vietnamesere, somaliere og chilenerne, har en andel i samliv på om lag 60 prosent, omtrent som nordmenn. De øvrige gruppene har en noe høyere andel i samliv. Variasjonen i andelen i samliv påvirkes av alder og kjønn innenfor gruppene, ekteskapelig status ved innvandringstidspunktet, muligheten til å hente en ektefelle fra hjemlandet, styrken i kravet om endogami (at ektefellen kommer fra «egen gruppe») og oppfatninger om ved hvilken alder det passer å gifte seg. I tradisjonelle kulturer ses samlivsinngåelse gjerne som et forhold som angår to slekter og som begge slektene engasjerer seg i. Slik var det også i det norske bondesamfunnet (Hodne, Hodne og Grambo 1985). Dahl (1992) hevder at det i muslimske samfunn nærmest er en plikt å gifte seg, så sant en fysisk og økonomisk er i stand til det.

Enkelte lever uten ektefellen

Enkelte gifte innvandrere lever likevel ikke sammen med ektefellen. Ifølge våre data har 4 prosent av de gifte innvandrerne ektefellen utenfor landet (tabell 8.1). Andelen er et par prosentpoeng høyere blant menn enn kvinner. Som regel er atskillelsen påtvunget av ytre omstendigheter. Noen har giftet seg under besøk i hjemlandet og returnerer til Norge uten at

Figur 8.1. Andel i samliv, dvs. som er gifte eller samboere, etter landbakgrunn¹. Prosent

¹ Omfatter også gifte som har ektefellen bosatt utenfor Norge
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

ektefellen er med. Andre har måttet skille lag i forbindelse med flukt fra forfølgelse. I begge tilfeller kan det gå tid før ektefellene eventuelt gjenforenes i Norge. Henholdsvis 18 og 7 prosent av de gifte somaliere og pakistane har ektefellen bosatt utenfor Norge.

Tabell 8.1. Andel gifte som har ektefellen bosatt utenfor Norge¹, etter landbakgrunn og kjønn. Prosent

	Innvandrere									
	Nordmenn	I alt	Jugoslavia	Tyrkia	Iran	Pakistan	Vietnam	Sri Lanka	Somalia	Chile
Alle	0,8	4,1	2,8	2,7	3,2	6,5	1,0	2,4	18,4	2,9
Menn	1,1	5,1	2,3	2,0	5,7	7,5	2,2	3,0	23,2	4,5
Kvinner	0,3	3,0	3,4	3,7	-	5,2	-	1,8	12,7	1,4

-: Null

¹ For nordmenn: Andel gifte som bor alene i husholdet

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Tar vi hensyn til at ikke alle bor sammen med ektefellen, synker andelen i (reelt) samliv med om lag 3 prosentpoeng for innvandrerne samlet i forhold til hva som framgår av figur 8.1. Blant pakistanere går andelen ned til tre av fire, som for tyrkere, mens den for somaliere går ned til en av to. Andelen i reelt samliv blir dermed bare 6 prosentpoeng høyere blant de åtte innvandrergruppene samlet enn blant nordmenn, henholdsvis 66 og 59 prosent (ikke vist på figuren).

Samboerforhold vanligst blant chilenerne

Vi er vant til å tenke på samboerforhold som noe som hovedsakelig angår nordmenn, men også enkelte innvandrere lever som samboere. Denne samlivsformen er imidlertid langt mindre vanlig blant ikke-vestlige innvandrere enn blant nordmenn (tabell 8.2, jf. også figur 8.1). Mens 21 prosent nordmenn med samme alders-, kjønns- og bostedsfordeling som innvandrerne er samboere, er tilsvarende andel blant innvandrerne 5 prosent. Den høyeste andelen samboere har chilenske innvandrere, i alt 14 prosent. Deretter følger innvandrere fra Iran, Jugoslavia og Tyrkia. Minst vanlig er samboerforhold blant innvandrere fra Somalia og Pakistan; knapt 1 prosent i disse gruppene lever som samboere. Innslag av samboerskap i en folkegruppe er trolig et tegn på at moderne holdninger har fått innpass i gruppens kultur.¹⁵

Innvandrerens samboerandel er noe høyere blant menn enn kvinner. Vi tror dette har sammenheng med at kvinnene har mer begrensede utfoldelsesmuligheter enn menn. I henhold til islam må f.eks. unge kvinner underordne seg strenge anstendighetsregler for ikke å føre skam over familiens ære (jf. Karim 1996). Forekteskapelige forhold er ikke tillatt. Vi finner at samboerandelen blant kvinner er størst blant kvinner fra Chile. En av ti chilenske kvinner lever i samboerskap. Deretter følger kvinner fra det tidligere Jugoslavia, Vietnam og Sri Lanka. Bare ett av disse landene har noen tilknytning til islam. Det kan være verdt å merke seg at sysselsettingen er noe høyere blant kvinnene fra disse landene enn blant de øvrige kvinnene i vårt materiale (jf. figur 4.2). Dette kan tyde på at kvinnene fra disse landene er noe mer økonomisk uavhengige enn sine medsøstre.¹⁶

Flest chilenerne i tverrkulturelle ekteskap

Tradisjonen kan også utfordres gjennom tverrkulturelle ekteskap, dvs. giftermål med en person som ikke tilhører ens «egen gruppe» (eksogame giftermål). Om lag 6 prosent av de gifte innvandrerne fra de åtte ikke-vestlige landene er gift med en nordmann. Den største andelen eksogamt gifte finner vi blant chilenerne (tabell 8.3). Hvert femte ekteskap innen denne nasjonalitetsgruppen er med en nordmann. På de neste plassene kommer innvandrere fra det tidligere Jugoslavia, Iran og Tyrkia - samme land som hadde de høyeste samboerandelene.

Tabell 8.2. Andel som er samboere, etter landbakgrunn og kjønn. Prosent

	Innvandrere									
	Nordmenn	I alt	Jugoslavia	Tyrkia	Iran	Pakistan	Vietnam	Sri Lanka	Somalia	Chile
Alle	21,3	4,6	6,9	5,1	7,5	0,4	3,8	2,4	1,3	13,7
Menn	23,0	5,3	6,9	7,1	10,4	0,6	2,9	1,7	1,2	17,6
Kvinner	19,0	3,8	7,0	2,0	2,8	-	4,7	3,6	1,5	9,8

-: Null

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Tabell 8.3. Andel gifte som er gift med en nordmann, etter landbakgrunn og kjønn. Prosent

	Innvandrere									
	I alt	Jugoslavia	Tyrkia	Iran	Pakistan	Vietnam	Sri Lanka	Somalia	Chile	
Alle	5,8	14,4	4,4	9,1	2,3	0,5	3,6	1,1	20,7	
Menn	7,1	17,2	5,0	12,5	3,3	1,1	5,1	2,1	18,2	
Kvinner	4,1	10,2	3,7	4,5	1,0	-	1,8	-	23,2	

-: Null

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

¹⁵ Et mulig forbehold må tas overfor tidsavgrensede ekteskap (*mut'a*) innen shia-retningen av islam. Disse vil i norsk kontekst kunne fortone seg som moderne samboerforhold uten å representere brudd på tradisjonen. Vogt (1995) hevder at det fins shia-muslimer i Oslo som lever med norske kvinner i slike ekteskap, som for øvrig ikke anerkjennes blant sunni-muslimer.

¹⁶ Sammenhengen gjelder også på individnivå. Samboende innvandrerkvinner har nesten dobbelt så høy sysselsettingsandel som gifte innvandrerkvinner (59 mot 31 prosent).

Om lag 29 prosent av samboerne har også funnet seg en partner blant majoritetsbefolkningen. At andelen i tverrkulturelt samliv er langt større blant samboere enn blant gifte, virker naturlig ettersom samboerskap i seg selv representerer et normbrudd for de fleste innvandrere. Fordi det er så få samboere blant de fleste nasjonalitetsgruppene (unntatt Chile), er det ikke mulig å oppgi tall for andelen tverrkulturelle samboerforhold etter nasjonalitet.

Menn gifter seg oftere tverrkulturelt enn kvinner

Liksom mannlige innvandrere noe oftere lever i samboerforhold enn kvinnelige, gifter de seg også noe oftere ut av sin egen gruppe (jf. tabell 8.3). Andelen eksogamt gifte er i gjennomsnitt 3 prosentpoeng høyere blant menn enn kvinner. Blant innvandrere fra det tidligere Jugoslavia og Iran er andelen eksogamt gifte 7-8 prosentpoeng høyere blant menn enn kvinner. Chilenske kvinner representerer det eneste unntaket. Nesten hver fjerde chilenske kvinne er gift med en nordmann. Årsaken til at menn oftere gifter seg ut av sin egen gruppe enn kvinner, er trolig den samme som for samboerforhold: deres friere sosiale stilling. At menn i aktuell giftermålsalder er i overvekt innen de fleste nasjonalitetsgruppene, kan også ha betydning. Dertil har islam normer som tillater ekteskap mellom muslimske menn og jødiske og kristne kvinner, men som forbyr ekteskap mellom muslimske kvinner og ikke-muslimske menn. Hensikten er å hindre at barn av muslimer vokser opp utenfor troen, idet mannen forventes å ha det avgjørende ordet i barneoppdragelsen (Vogt 1995).

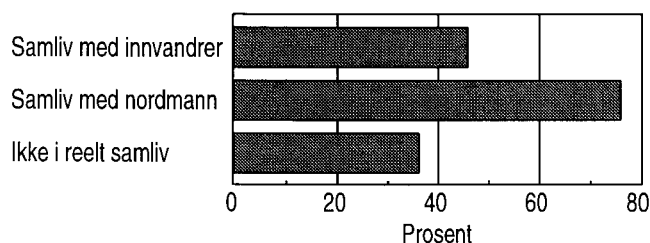
Flere sysselsatte og høytlønnede i tverrkulturelle samliv

Er det noen forskjell mellom innvandrere som lever i samliv med en norsk partner og innvandrere som lever sammen med en annen innvandrer, med hensyn til

graden av integrasjon i det norske samfunnet? Spørsmålet kan belyses ved hjelp av data for sysselsetting og inntekt. Figur 8.2 viser at sysselsettingen er langt høyere blant innvandrere i tverrkulturelle samliv enn blant innvandrere i samliv med en annen innvandrer. Forskjellen er på hele 30 prosentpoeng. Grunnen er trolig at de som lever i tverrkulturelle samliv, har tilgang til sosiale nettverk og kulturell kompetanse som de øvrige innvanderne mangler. Lavest er sysselsettingsgraden blant dem som ikke lever i reelt samliv, herunder den lille gruppen gifte som ikke har ektefellen i Norge. En stor del av dem som ikke lever i samliv, er unge som går på skole.

Inntektsdataene for de forskjellige gruppene viser likeledes at innvandrere i samliv med en nordmann har langt høyere disponibel husholdsinntekt pr. forbruksenhet¹⁷ enn innvandrere som lever i samliv med en annen innvandrer (figur 8.3). Beløpene er henholdsvis 109 400 og 66 000 kroner. Dette skyldes at innvandreren selv, og trolig også ektefellen/samboeren, langt oftere er i arbeid i de tverrkulturelle samlivene. Dessuten er det færre barn i slike samliv, hvilket også bidrar til at husholdsinntekten pr. forbruksenhet blir større. Tilsvarende funn med hensyn til inntektens størrelse blant innvandrere i tverrkulturelle samliv er gjort i Sverige (Gustafsson 1997). Inntekten for innvandrere som ikke lever i samliv, er for en del bestemt av foreldrenes inntekt, idet mange av dem bor sammen med foreldre. Det er likevel langt igjen før innvandrere i samliv med en nordmann når opp til nordmenns gjennomsnittlige inntektsnivå, 125 500 kroner i disponibel husholdsinntekt pr. forbruksenhet (jf. kapittel 5).

Figur 8.2. Andel som oppgir vanligvis å ha inntektsgivende arbeid av minst én times varighet pr. uke¹, etter samlivsforhold². Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent

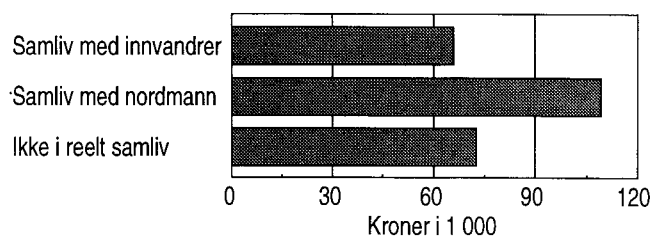

¹ Personer registrert på kvalifiseringstiltak 1. kvartal 1996 er holdt utenfor

² Gifte som har ektefellen bosatt utenfor Norge, er lagt til kategorien "Ikke i reelt samliv"

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Arbeidsdirektoratets register over personer på arbeidsmarkedstiltak

Figur 8.3. Disponibel husholdsinntekt pr. forbruksenhet, etter samlivsforhold¹. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Beløp i 1 000 kroner

¹ Gifte som har ektefellen bosatt utenfor Norge, er lagt til kategorien "Ikke i reelt samliv"

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

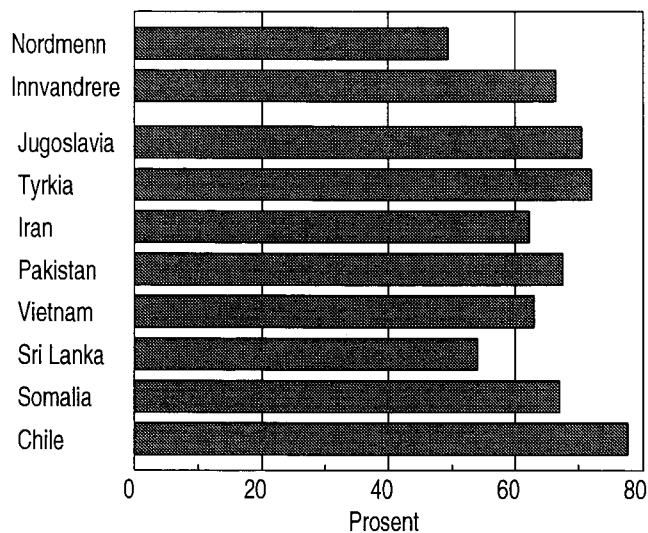
¹⁷ Forbruksenhetene er beregnet i henhold til den foran omtalte OECD-skalaen.

9. Barn

Flere barn blant innvandrerne ...

I alt har to tredeler av innvandrerne barn (biologiske barn eller adoptivbarn) mot halvparten av nordmennene (figur 9.1). Som barn regnes også voksne barn. Andelen med barn er over 70 prosent blant innvandrere fra det tidligere Jugoslavia, Tyrkia og Chile. Lavest er andelen med barn blant innvandrere fra Sri Lanka, 54 prosent. For å redusere betydningen av aldersforskjeller mellom innvandrergруппene, kan det være hensiktsmessig å beregne andelen med barn blant personer i alder 35 år og over. Vel ni av ti innvandrere i denne alderen har barn (ikke vist). Bare blant innvandrere fra Sri Lanka og Somalia er andelen med barn lavere, rundt 85 prosent. Blant nordmenn i alder 35 år og over som har samme alders-, kjønns- og bostedsfordeling som innvandrerne, er andelen med barn 78 prosent.

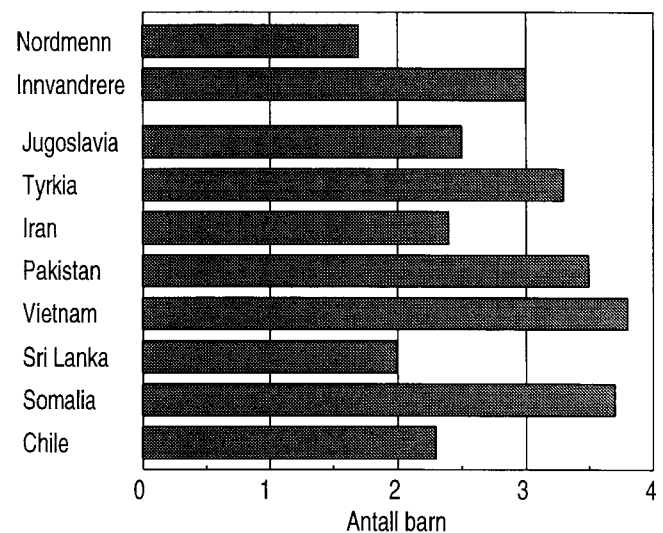
Figur 9.1. Andel med barn¹, etter landbakgrunn. Prosent

¹ Biologiske barn eller adoptivbarn. For nordmenn inngår også stebarn
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Hvor mange barn har de enkelte innvandrergруппene fått? Også her velger vi å fokusere på dem som har nådd en viss alder. Fordi tallgrunnlaget i enkelte grupper blir spinkelt dersom vi begrenser oss til kvinner, velger vi å gi tall for begge kjønn samlet. Figur 9.2 viser gjennomsnittlig barnetall blant innvandrere i alder 35 år og over. Innvandrere fra Vietnam, Somalia, Pakistan og Tyrkia har flest barn, i gjennomsnitt mellom 3,3 og 3,8. Lavest barnetall har innvandrere fra Sri Lanka, Chile og Iran, 2,4 eller under. Ingen av de åtte innvandrergруппene har så få barn som nordmenn, 1,7 (veid verdi).

Figur 9.2. Gjennomsnittlig antall barn¹ pr. person 35 år og over, etter landbakgrunn

¹ Biologiske barn eller adoptivbarn. For nordmenn inngår også stebarn
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

... men fruktbarheten er lavere enn i hjemlandet

Tre av de fire innvandrergroppene som har flest barn, kommer fra land med islam som hovedreligion. Det er sannsynlig at islam mer enn mange andre religioner framhever verdien av mange barn. Forskjellene er likevel store i fruktbarheten mellom islamske land etter graden av utviklingsnivå. Ifølge FN-beregninger var samlet fruktbarhetstall for årene 1985-1990 i Iran, Pakistan og Somalia henholdsvis 6,0, 6,5 og 7,0, mens det for Tyrkia i samme periode var 3,8 (United Nations 1995). Nærmere sammenlikninger mellom periodefruktbarheten i disse landene og innvandrernes fruktbarhet i Norge bør gjøres på grunnlag av registerdata. Våre intervjudata illustrerer imidlertid at migrantenes fruktbarhetsnivå gradvis nærmer seg fruktbarhetsnivået i landet de innvandrer til (jf. Vassenden 1997:53 f.).

10. Kontakt med foreldre og søsken

Bare tre av ti har far eller mor i Norge

Gjennom oppveksten utvikles spesielle bånd mellom foreldre og barn som normalt vil bestå så lenge begge parter er i live. Blant innvandrerne i vår undersøkelse har åtte av ti minst én av foreldrene i live. Dette gjelder hver enkelt nasjonalitetsgruppe. Ni av ti nordmenn med samme aldersprofil som innvandrerne har også foreldre i live.

I gjennomsnitt er det imidlertid bare tre av ti innvandrere som har far eller mor boende i Norge. Denne andelen er noe høyere blant vietnamesiske og pakistanske innvandrere, om lag fire av ti, mens den er lavere blant innvandrere fra Sri Lanka, Somalia og Iran, nærmere en av ti (figur 10.1). De tre sistnevnte gruppene består for en stor del av flyktninger med relativt kort oppholdstid i Norge.

Flere bor sammen med foreldrene ...

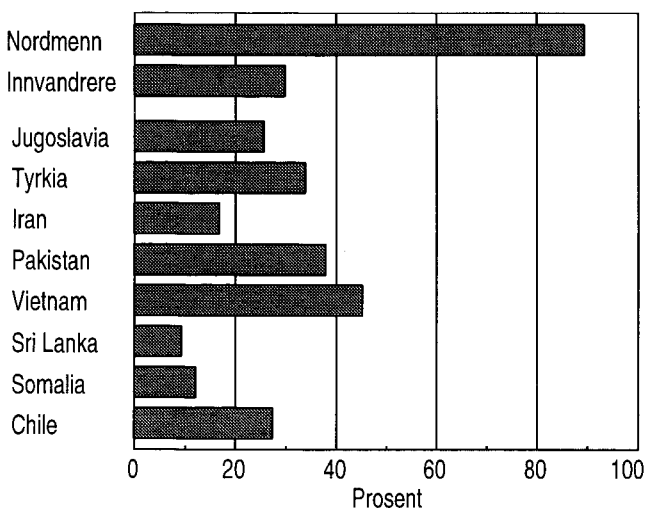
Innvandrere med én eller begge foreldre i Norge opprettholder til dels utstrakt kontakt med foreldrene. I

gjennomsnitt bor hele seks av ti sammen med en eller begge foreldre (figur 10.2). Dertil er det 15 prosent som ser foreldrene daglig. Blant innvandrere fra Pakistan bor hele åtte av ti sammen med foreldre, gitt at en eller begge foreldre befinner seg i Norge. Tilsvarende andel blant tyrkere, iranere og chilenerer er om lag fem av ti. Kontrasten mellom innvandrere og nordmenn er stor når det gjelder omfanget av kontakt med foreldre. Blant nordmenn er det bare 14 prosent som bor sammen med en eller begge foreldre. Denne andelen kan imidlertid være noe underestimert da det blant nordmenn ikke er forutsatt at foreldre skal være bosatt i Norge, bare at minst én av dem skal være i live.

... særlig blant unge og ugifte

Hva kjennetegner innvandrere som bor sammen med foreldre? Som ventet er det de yngste som oftest bor sammen med foreldre. Dette gjelder både innvandrere og nordmenn. Blant 16-24-årige innvandrere med

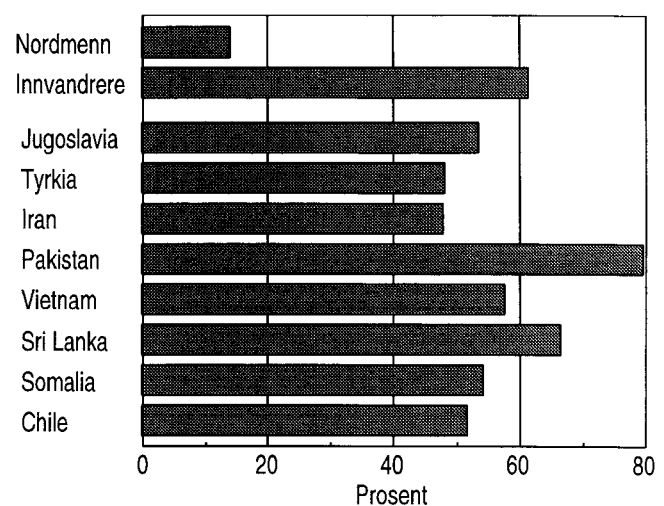
Figur 10.1. Andel med en eller begge foreldre bosatt i Norge¹, etter landbakgrunn. Prosent

¹ For nordmenn: Andel med en eller begge foreldre i live (ikke nødvendigvis bosatt i Norge)

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Figur 10.2. Andel som bor sammen med en eller begge foreldre, forutsatt at en eller begge foreldre er bosatt i Norge¹, etter landbakgrunn. Prosent

¹ For nordmenn: Forutsatt at en eller begge foreldre lever, uansett bosted

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

foreldre i Norge bor åtte av ti sammen med foreldre (tabell 10.1). Tilsvarende tall for unge nordmenn er fem av ti, gitt at foreldrene lever. Innvandrerungdom synes dermed å bli boende hjemme lenger enn unge nordmenn. I islamske familier regnes det f.eks. som upassende at unge jenter bor for seg selv før de gifter seg. Liknende holdninger gjør seg gjeldende i andre innvandrergupper (Kumar 1997). Det er dessuten dyrt å bo alene.

Tabell 10.1. Andel som bor sammen med en eller begge foreldre, forutsatt at en eller begge foreldre er bosatt i Norge¹, etter aldersgruppe. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent

	16-24 år	25-34 år	35-44 år
Nordmenn	47,4	5,5	2,1
Innvandrere	80,3	34,2	21,4

¹ For nordmenn: Forutsatt at en eller begge foreldre lever, uansett bosted.
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Tre av ti innvandrere i alderen 25-34 år og to av ti i alderen 35-44 år deler også husvære med foreldre, gitt at foreldrene befinner seg i Norge. Blant nordmenn i tilsvarende alder er andelen som bor sammen med foreldre maksimalt en av tjue. I flere innvandrer kulturer forventes det at yngre familiemedlemmer skal ta seg av gamle og omsorgstrengende foreldre. Ansvaret for de eldres ve og vel har i førmoderne samfunn i regelen hvilt på yngre familiemedlemmer. Når eldre innvandrere har offentlige velferdsordninger å støtte seg på i alderdommen, kan det føre til at forventningene om familiebasert omsorg svekkes (Moen 1993).

Tabell 10.2 viser likeledes hvordan andelen som bor sammen med foreldre, varierer etter samlivsstatus. To av ti gifte innvandrere som har foreldre i Norge, bor sammen med dem. Denne ordningen er mest utbredt blant pakistanske og vietnamesiske innvandrere, der andelen som bor sammen med foreldre når opp i henholdsvis 39 og 26 prosent (ikke vist). Til sammenlikning er knapt 2 prosent gifte eller samboende nordmenn i samme situasjon. Innvandrere som oppgir å være gift, men som ikke har ektefellen i landet, bor for øvrig nesten alle som én sammen med foreldrene, gitt at foreldrene befinner seg i Norge. I tabell 10.2 er denne gruppen slått sammen med gruppen som ikke lever i samliv.

Selv om innvandrere langt oftere enn nordmenn bor sammen med foreldre (figur 10.2), må vi imidlertid huske at det i gjennomsnitt bare er tre av ti innvandrere som har foreldre i Norge og som dermed kan bo sammen med dem. Andelen nordmenn med denne muligheten, her tolket som det å ha foreldre i live, er ni av ti (jf. figur 10.1). Tar vi hensyn til dette og bereg-

Tabell 10.2. Andel som bor sammen med en eller begge foreldre, forutsatt at en eller begge foreldre er bosatt i Norge¹, etter samlivsforhold². Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent

	Gift	Samboende	Ikke i reelt samliv
Nordmenn	1,2	1,9	31,7
Innvandrere	21,8	11,6	80,6

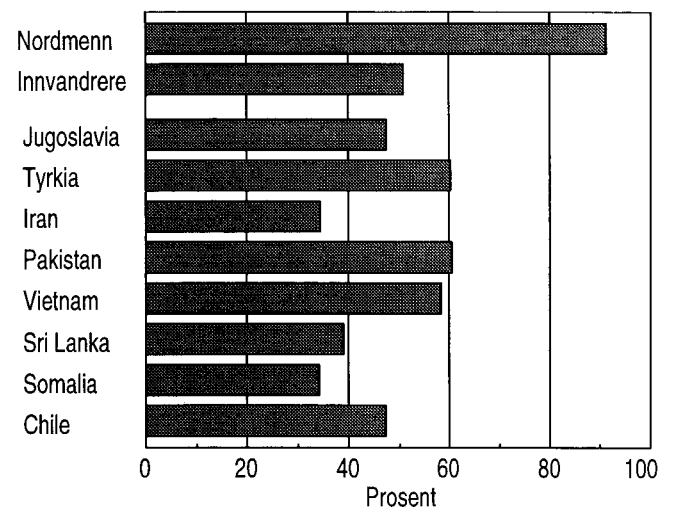
¹ For nordmenn: Forutsatt at en eller begge foreldre lever, uansett bosted.
² Gifte som har ektefellen bosatt utenfor Norge, er lagt til kategorien «Ikke i reelt samliv»
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

ner hvor stor andel av alle i den enkelte nasjonalitetsgruppe som bor sammen med foreldre, blir forskjellen mellom innvandrere og nordmenn langt mindre. Både blant srilankere, somaliere og iranere er andelen i bofellesskap med foreldre lavere enn blant nordmenn, henholdsvis 6-8 mot 13 prosent, når andelen beregnes av alle i gruppen. Blant innvandrere fra Pakistan og Vietnam er tilsvarende andel større enn blant nordmenn, om lag dobbelt så stor (ikke vist).

Halvparten har søsken i Norge

Å opprettholde sosiale og emosjonelle bånd til søsken må også antas å være viktig for den enkelte. Nesten hundre prosent av innvandrerne oppgir at de har søsken i live. Blant nordmenn er vel ni av ti i denne situasjonen. Bare halvparten av innvandrerne har imidlertid søsken som bor i Norge (figur 10.3). Andelen er noe større, seks av ti, blant innvandrere fra Tyrkia, Pakistan og Vietnam, mens den er noe mindre blant innvandrere fra Iran, Sri Lanka og Somalia.

Figur 10.3. Andel med søsken bosatt i Norge¹, etter landbakgrunn. Prosent

¹ For nordmenn: Andel med søsken i live (ikke nødvendigvis bosatt i Norge)

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

11. Vennskap og nabokontakt

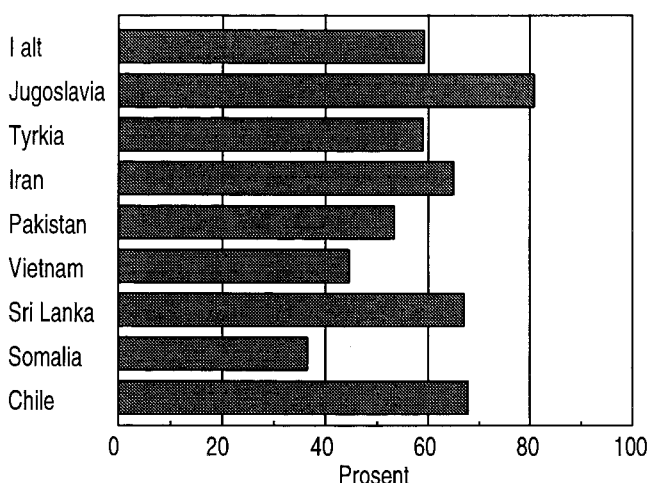
Seks av ti har en god norsk venn

Å ha norske venner er et uttrykk for kontakt med det norske samfunnet. Mangel på norske venner kan signalisere utelukkelse eller isolering. I FAFO-undersøkelsen i Oslo oppgav bare hver fjerde flyktning å ha en norsk venn (Djuve og Hagen 1995:8). I vår undersøkelse svarer seks av ti innvandrere at de har en god norsk venn (figur 11.1). Andelen er størst blant personer med bakgrunn fra det tidligere Jugoslavia (åtte av ti) og lavest blant personer fra Vietnam og Somalia (om lag fire av ti). Det er for øvrig lett å finne en bakgrunnsfaktor som tydelig henger sammen med sjansen for å ha en god norsk venn. Det er språkferdighet (vedleggstabell 8). Årsaksretningen kan imidlertid også her gå begge veier: Ferdighet i norsk gjør det lettere å etablere og opprettholde vennskap med nordmenn, samtidig som vennskapet i seg selv gjør det lettere å bli bedre i språket.

Bedre nabokontakt blant innvandrere

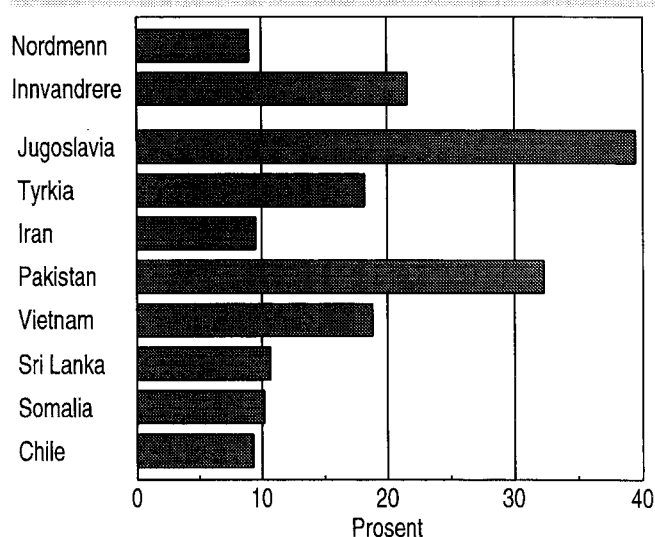
Innvandrere har til dels mer nabokontakt enn nordmenn. Mens bare en av ti nordmenn daglig er sammen med naboer, gjelder det samme i gjennomsnitt vel to

Figur 11.1. Andel med en god norsk venn, etter landbakgrunn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

Figur 11.2. Andel som omtrent daglig er sammen med naboer, etter landbakgrunn. Prosent

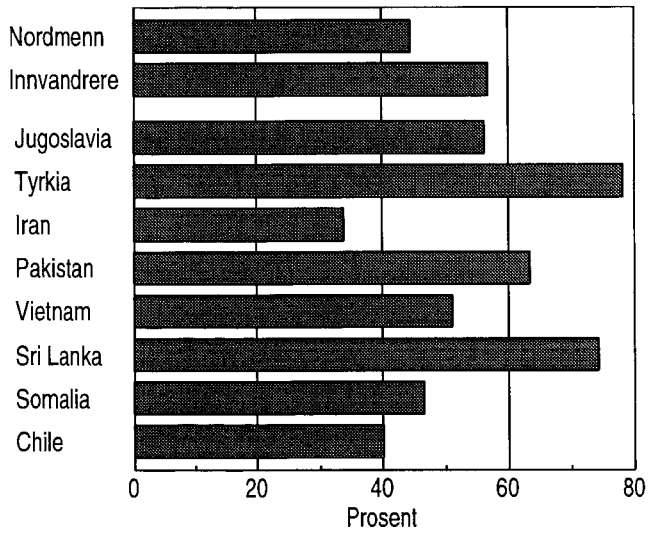

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

av ti innvandrere (figur 11.2). Verken blant innvandrere fra Iran, Sri Lanka, Somalia eller Chile er likevel andelen som har daglig nabokontakt, større enn blant nordmenn.

Teller vi antallet naboer som omfattes av kontakten, er det også innvandrerne som «leder». Mens 45 prosent nordmenn oppgir at de har minst to eller flere familier/husstander i nabolaget som de kjenner så godt at de besøker av og til, eller som besøker dem, er nærme seks av ti innvandrere i samme situasjon (figur 11.3). Bare blant innvandrere fra Iran og Chile er andelen som besøker to eller flere naboer, lavere enn blant nordmenn. I de fleste innvandrergroppene er kontakten med naboer oftere rettet mot familier med samme innvandrerbakgrunn som dem selv enn mot nordmenn. Dette er særlig tilfelle for tyrkere, pakistane og vietnamesere, men til dels også for srilankere og somaliere (Gulløy, Blom og Ritland 1997:142).

Figur 11.3. Andel som besøker to eller flere familier/husstander i nabolaget av og til, etter landbakgrunn. Prosent

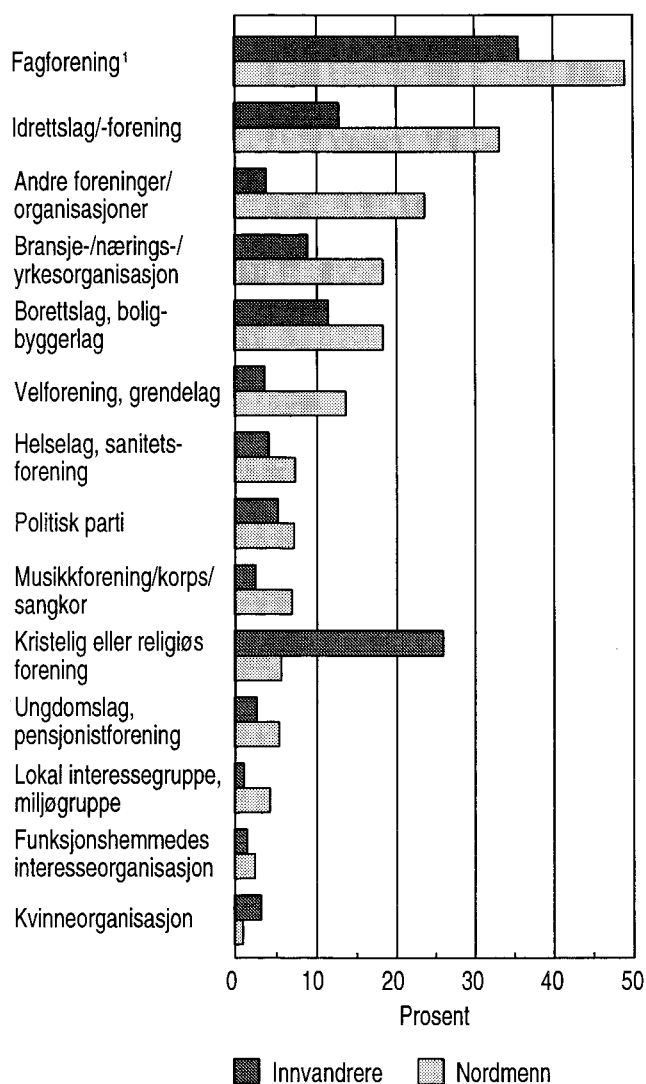
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

12. Organisasjonsdeltakelse og fritidsaktiviteter

Lavere organisasjonsdeltakelse

De åtte innvandrergruppene er i mindre grad medlemmer av organisasjoner enn nordmenn (figur 12.1).

Figur 12.1. Andel som er medlem av forskjellige organisasjoner eller foreninger. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent

¹ Andelen er her beregnet av de sysselsatte

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

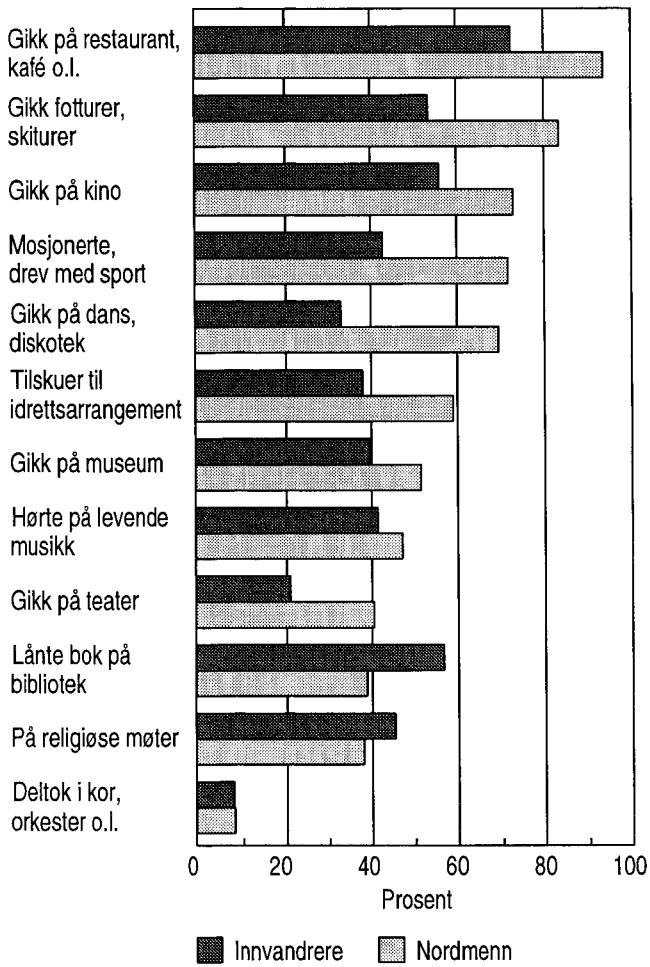
Mens f.eks. 49 prosent av sysselsatte nordmenn er medlem av en fagorganisasjon (veid tall), gjelder det samme 36 prosent av sysselsatte innvandrere. Andelen som er medlem i idrettslag og -foreninger, er 20 prosentpoeng lavere blant innvandrere enn blant nordmenn. På ett område er imidlertid andelen organisasjonsmedlemmer større blant innvandrerne enn blant nordmenn: Det religiøse. Mens bare 6 prosent av nordmenn oppgir å være medlem av en religiøs forening, gjelder det samme 26 prosent av innvandrerne. Det framgår tydelig av dette at nordmenn stort sett unnlater å nevne medlemskap i Den norske kirke.

Likevel synes svarene å tyde på at innvandrere som først er medlem i en organisasjon, ofte er vel så aktive som nordmenn. Både når det gjelder idrettslag/-forening, ungdomslag, velforening og bransje-/nærings- eller yrkesorganisasjon, oppgir en større andel av medlemmene blant innvandrerne at de er «svært aktive» enn blant nordmenn. Et unntak gjelder medlemmene av religiøse organisasjoner. En tredel av de norske medlemmene av slike organisasjoner betegner seg som «svært aktive», mens bare vel ett av ti innvandrermedlemmer gjør det samme.

Flere bruker biblioteket

Innvandrere deltar sjeldnere enn nordmenn i det vi oppfatter som vanlige fritidsaktiviteter. F.eks. rapporterer vel åtte av ti nordmenn å ha gått fotturer eller skitur i skog og mark eller på fjellet i løpet av de siste tolv månedene, mens bare noe over halvparten av innvandrerne har gjort det samme (figur 12.2). Likeledes har færre innvandrere vært på restaurant eller kafé, gått på kino, dans eller diskotek, vært på museum eller mosjonert eller drevet med sport. På den annen side er det flere innvandrere enn nordmenn som oppgir å ha benyttet biblioteket (hhv. seks mot fire av ti) eller gått på religiøse møter de siste tolv månedene. Tilsvarende tendens ble funnet i 1983 (Støren 1987). Bibliotekene har gjerne aviser og litteratur på innvandrernes morsmål. Betydningen av at bibliotekstjenesten er gratis, bør heller ikke undervurderes. En større andel av innvandrerbarna går likeledes på biblioteket eller deltar i religiøse barneaktiviteter enn barn av ikke-innvandrere.

Figur 12.2. Andel som utførte diverse fritidsaktiviteter i løpet av de siste 12 månedene. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

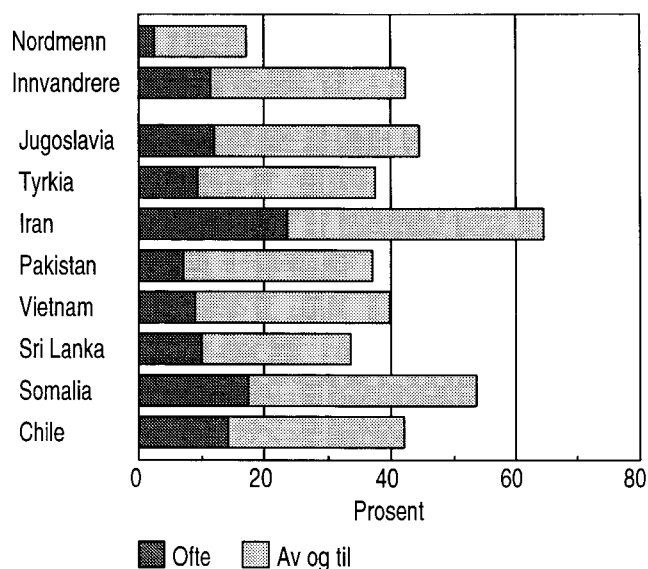
13. Ensomhet

Ensomme innvandrere

Manglende sosial forankring kan for den enkelte gi seg utslag i ensomhetsfølelse. Andelen som oppgir å være ensomme er langt høyere blant de åtte ikke-vestlige innvandregruppene enn blant nordmenn. Mens 17 prosent nordmenn sier at de ofte eller av og til føler seg ensomme, er det hele 43 prosent av innvandrerne som sier det samme (figur 13.1). I hver enkelt nasjonalitetsgruppe er andelen ensomme om lag dobbelt så stor som blant nordmenn. Iranere og somaliere har den høyeste andelen ensomme, henholdsvis 65 og 54 prosent.

At den rapporterte ensomheten er større blant innvandrere enn blant nordmenn, kan virke overrasken-

Figur 13.1. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter landbakgrunn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

de. Innvandrernes kultur oppfattes gjerne som kollektivistisk, i motsetning til vår egen kultur som oppfattes som individualistisk. I en artikkel om tamiler i Nord-Norge hevdes det f.eks. at tamilene forsøker å etablere en sosial orden basert på mangesidige kontakter seg imellom, i motsetning til nordmenn som oftere forholder seg til hverandre gjennom avgrensede (ensidige) rollerelasjoner (Grønseth 1997). Tamilene bygger opp overlappende personlige nettverk av stor betydning for den enkelte (Fuglerud 1997). En antropologisk studie av det pakistanske miljøet i Oslo (Lien 1997) gjør rede for de sterke sosiale bånd som består mellom medlemmer av samme slekt eller kaste, de såkalte brorskap (*biraderi*). Det eksisterer også åndelige brorskap (*ruhani biraderi*) mellom tilhengere av samme vismann (*pir*) innen sufi-tradisjonen av islam, en mystisk-religiøs trosretning (Vogt 1993). Slike fellesskap er nesten like bindende som mellom ordinære slektninger.

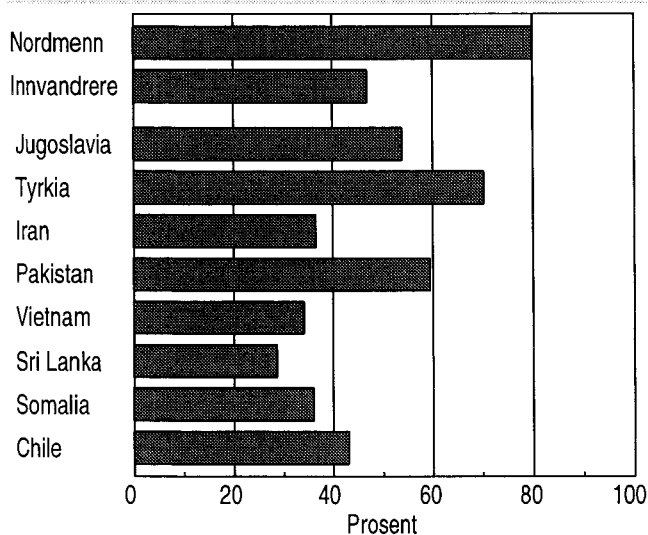
Samliv og kontakt med foreldre reduserer ensomhet. En multivariat analyse viser at det å leve i (reelt) samliv, å bo sammen med foreldre, å ha søsken i Norge, å ha en god norsk venn, daglig samvær med naboer og besøkskontakt med to eller flere naboer, å være sysselsatt, å ha innvandret av andre grunner enn flukt og å ha vært på kino minst én gang de siste 12 månedene er forhold som alle bidrar til å redusere følelsen av ensomhet (vedleggstabell 9). Det å ha barn, enten i husholdet eller andre steder, og uansett antall, synes derimot ikke å bety noe for om en føler seg ensom eller ikke.

Likeledes reduserer det risikoen for ensomhet å kunne regne med praktisk hjelp fra slektninger i forbindelse med større arbeider. Innvandrere er her svakere stilt enn nordmenn (figur 13.2). Mens hele fire av fem nordmenn regner med å kunne få slik hjelp, er det knapt annenhver innvandrere som gjør det samme.

Dyktighet i norsk, planer om å returnere til hjemlandet i framtiden¹⁸ og medlemskap i innvandrersorganisasjon har også betydning. De språkmektige, de erklært

¹⁸ Spørsmålet om retur til hjemlandet ble bare stilt til førstegenerasjonsinnvandrere. Andregenerasjonsinnvandrere er kodet sammen med dem som ser muligheten av retur.

Figur 13.2. Andel som regner med å kunne få praktisk hjelp fra slektninger i forbindelse med større arbeider på egen bolig o.l., etter landbakgrunn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

bofaste og de som ikke er medlem av noen innvandrersorganisasjon, er mindre ensomme. Medlemskap i innvandrersorganisasjon er selvsagt ikke i seg selv noen årsak til ensomhet. Trolig er innvandrere som føler seg ensomme, noe mer tilbøyelige til å oppsøke innvandrersorganisasjoner enn andre.

Fem dimensjoner

Ved hjelp av en statistisk analysemetode som kalles faktoranalyse, er det mulig å undersøke hvordan disse enkeltfenomenene henger innbyrdes sammen i en større struktur. På basis av samvariasjonen mellom de observerte enkeltvariablene trekker modellen ut et antall «faktorer» eller «dimensjoner» som beskriver felleskomponenter i variablene. Faktorene kan navngis etter hvilke variabler som «lader» sterkest på den enkelte faktor.

Analysen peker ut fem «dimensjoner» som har betydning for opplevelsen av ensomhet blant innvandrere. Disse kan benevnes ved stikkordene «primærrelasjoner», «slektsnettverk», «kontakt med det norske samfunnet», «nabokontakt» og «framtidsplaner» (vedleggstabell 10).¹⁹

Analysen av materialet fra Levekårsundersøkelsen 1995 viser at mange av enkeltvariablene som har sammenheng med ensomhet blant innvandrere, også henger sammen med ensomhet blant nordmenn (vedleggstabell 11). F.eks. bidrar det til minsket risiko for

ensomhet å leve i samliv, å bo sammen med foreldre, å ha naboer og venner og å være sysselsatt. I tillegg har enkelte fritidsaktiviteter som mosjonsaktivitet og museumsbesøk betydning for ensomheten blant nordmenn. Heller ikke blant nordmenn betyr det å ha barn noe for opplevelsen av ensomhet.

Hvorfor mer ensomhet blant innvandrerne?

Hvorfor rapporterer ikke-vestlige innvandrere mer ensomhet enn nordmenn? Våre analyser gir dessverre ikke anledning til noe sikkert svar på dette, men det er mulig å peke på et par sannsynlige forklaringer. Vi tar utgangspunkt i kjennemerker som har vist seg å påvirke sjansen for ensomhet, og som samtidig er ulikt fordelt mellom innvandrere og nordmenn.

For det ene er innvandrernes familienettverk svekket, både i forhold til foreldre og i forhold til søsken. Deres forventning til nærhet i familierelasjonene er større blant innvandrere enn blant nordmenn, noe omfanget av bofellesskap med foreldre bosatt i Norge kan tyde på, gir dette ekstra næring til ensomhetsfølelsen. I det hele tatt er det mulig at ikke-vestlige innvandrere har et større potensiale for å bli frustrerte over svak familiekontakt og få nære sosiale relasjoner enn det nordmenn har.

For det andre har innvandrerne spesielle vansker i kontakten med storsamfunnet som nordmenn stort sett er forskånet for. Det gjelder i forhold til språk, vennskap med nordmenn, spesielle problem som knytter seg til det å være flyktning og ambivalens i spørsmålet om retur til hjemlandet. Hvert av disse fenomenene henger empirisk sammen med ensomhet for innvandrere. I tillegg kommer at innvandrere sjeldnere er i inntektsgivende arbeid enn nordmenn, noe som også bidrar til ensomhet.

¹⁹ Faktorenløsningen er ortogonalt rotert ved metoden varimax. På den første faktoren, «primærrelasjoner» lader variablene for samliv og bofellesskap med foreldre. På faktor to, «slektsnettverk», lader variablene for søsken i Norge, praktisk hjelp fra slekt og fluktgrunner. På faktor tre, «kontakt med det norske samfunnet», lader variablene for norsk venn, språkferdighet, sysselsetting og kinobesøk. På faktor fire, «nabokontakt», lader de to variablene for nabokontakt, og på den femte faktoren, «framtidsplaner», lader variablene for bofasthet og medlemskap i innvandrersorganisasjon.

14. Helse

Få representative norske studier

Forskning om forskjeller og likheter i helse og sykkelighet mellom innvandrere og nordmenn har ikke vært utbredt her til lands. Det som foreligger av studier, er gjerne basert på intervju- eller registerdata fra lokalområder eller pasientmateriale fra bestemte sykehus eller helsesentra. Slike data lar seg vanskelig benytte til å anslå hvor utbredt bestemte lidelser er blant innvandrere på landsbasis. Innslaget av personer med innvandrerbakgrunn i Statistisk sentralbyrås helseundersøkelser har heller ikke vært stort nok til å danne grunnlag for egne analyser av innvandrerbefolkningens helse.

Mindre sykdom blant innvandrerne

Følgende spørsmål om helse ble stilt i undersøkelsene Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995: «Har du noen varig sykdom eller lidelse, noen virkning av skade eller funksjonshemming? Ta med alle slike tilfeller, også de som du betrakter som forholdsvis bagatellmessige.» I alt ni forskjellige syktilfeller kunne noteres per person. Når intervjupersonen ikke husket flere, eller dersom hun/han ikke husket noen, ble vedkommende vist et kort med stikkord for 38 mulige sykdommer og spurt om hun/han «har .. noen av sykdommene på kortet». Blant sykdommene som ble nevnt på kortet, var nervøse lidelser, astma, hørsnue og eksem.

Syketilfellene er kodet på tresiffernivå i henhold til niende revisjon av Den internasjonale sykdomsklassifikasjonen, ICD-9 (Statistisk sentralbyrå 1997). Hvert syketilfelle (diagnose) i standarden er gruppert under en av 12 hovedgrupper for sykdom. En skala for egenvurdering av helsen fra «meget god» til «meget dårlig», benyttet i helseundersøkelsene 1985 og 1995 (Ramm 1997), inngikk ikke i levekårsundersøkelsene.

Svarene på spørsmålet om varig sykdom eller lidelse, virkning av skade eller funksjonshemming (heretter kalt «varig sykdom») framgår av tabell 14.1. Tabellen viser at 38 prosent av innvandrerne og 48 prosent av nordmennene i alderen 16-66 år oppgir å ha en varig sykdom. Andelen kan synes høy, men mange av sykdommene må betraktes som relativt bagatellmessige.

Vi merker oss at forekomsten av varig sykdom er større blant nordmenn enn innvandrere. Dette er overraskende sett i lys av tidligere undersøkelser.

Svenske undersøkelser basert på sammenføyde årganger av levekårsundersøkelser fra slutten av 1980-tallet/begynnelsen av 1990-tallet viser for eksempel at innvandrere fra Asia, Afrika og Latin-Amerika har dårligere helse enn den svenske befolkningen (Leiniö 1995, Häll 1996, 1997). En nylig offentliggjort spesialundersøkelse av levekårene til chilenske, iranske, polske og tyrkiske innvandrere i Sverige viser det samme (Socialstyrelsen 1998). Svenske registerdata

Tabell 14.1. Andel med varig sykdom, skade eller funksjonshemming, etter sykdomsgrupper. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år. Prosent

Sykdomsgruppe	Innvandrere	Nordmenn
Alle sykdomsgrupper	37,5	47,9
Nervøse lidelser	6,6	2,9
Ubestemte, ukjente årsaker	4,7	1,1
Sykdommer i nervesystemet	4,9	4,8
Migræne	3,6	3,4
Øye- og øresykdommer	1,2	1,7
Hjerte- og karsykdommer	4,6	3,8
Sykdommer i åndedrettsorganene	7,1	16,1
Hørsnue (allergisk rhinitt)	3,2	11,8
Bronkial astma	2,0	4,5
Magesår, mageskatarr mv.	3,0	1,2
Andre sykdommer i fordøyelsesorganene	2,1	1,5
Sykdommer i urinveier og kjønnsorganer	1,3	0,7
Sykdommer i hud og underhud	3,6	9,4
Eksem (kontaktdermatitt)	1,5	6,6
Sykdommer i skjelett-muskelsystemet	14,7	15,5
Andre sykdommer	6,9	3,8
Diabetes mellitus	2,1	0,7
Skader	5,6	6,7
N (uveid)	2 548	3 001
N (veid)	2 547	3 521

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

har dessuten vist at ikke-vestlige innvandrere hadde høyere sykefravær i 1990 enn andre sysselsatte i Sverige. Forskjellen skyldtes for en del at innvandrere er sysselsatt i mer risikofylte yrker (Kindlund 1996).

FAFOs levekårsundersøkelser i Oslo i 1993 og 1995 viser derimot at utvalgte flyktning- og innvandrergupper under ett ikke har dårligere helse enn andre Osloboere (Hagen, Djuve og Vogt 1994, Djuve og Hagen 1995). Forskjellen mellom de enkelte innvandrerguppene er imidlertid store. En landsomfattende registerstudie foretatt i Statistisk sentralbyrå av uførepensjonerte 16-66-åringene viser likeledes at de aldersstandardiserte uføreandelene i 1992 ikke var større blant innvandrere fra Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika enn blant nordmenn (Lajord og Flittig 1995:tabell A.3.3).

Mer nervøse lidelser blant innvandrerne

Tabell 14.1 gir også opplysninger om hvordan sykdommene fordeler seg på forskjellige sykdomsgrupper og noen enkeltdiagnoser for ikke-vestlige innvandrere og nordmenn. Tabellen viser at nervøse lidelser forekommer oftere blant innvandrerne enn blant nordmenn. Henholdsvis 7 prosent av innvandrerne og 3 prosent av nordmennene oppgir å ha en nervøs lidelse. Innvandrerne rapporterer blant annet en høyere andel ubestemte eller «diffuse» nervøse lidelser enn nordmenn.

Muskel-skjelettlidelser er på den annen side omtrent like utbredt blant nordmenn som blant innvandrerne. Om lag 15 prosent i begge disse gruppene rapporterer å ha en lidelse i skjelett-muskelsystemet.

Tidligere undersøkelser har gitt andre resultater. Både blant uførepensjonerte og langtidssykemeldte i Oslo var andelen som oppgav muskel-skjelettplager som hoveddiagnose større blant innvandrere enn blant nordmenn, mens andelen som oppgav psykiske plager var lavere blant innvandrere enn blant nordmenn (Grünfeld og Noreik 1991, 1992). Pasientmateriale fra enkelte legesentra i Oslo gir likeledes inntrykk av at innvandrere har mindre psykiske plager enn nordmenn (Austveg 1987, Næss 1992, Steihaug og Rutle 1997).

Nyere undersøkelser fra Sverige viser derimot at innvandrere har mer nervøse lidelser enn majoritetsbefolkningen (Tomson og Lichtenstein 1988, Emami 1997, Leiniö 1995, Socialstyrelsen 1998). Kindlund (1996:36) hevder i en studie av innvandrere i trygdesystemet at «den psykiska hälsan bevisligen är sämre bland invandrare än bland svenskar». Ifølge FAFOs levekårsundersøkelse i Oslo hadde for øvrig innvandrere fra Chile, Pakistan og Sri Lanka et høyere forbruk av beroligende midler enn nordmenn (Hagen, Djuve og Vogt 1994).

Mer diabetes blant innvandrerne

Tabell 14.1 viser videre at innvandrere noe oftere enn nordmenn oppgir å ha magesår eller magekatarr, og at sukkersyke (*diabetes mellitus*) er mer utbredt blant innvandrerne. I aldersgruppen 45-66 år oppgir 9 prosent av innvandrerne og 1 prosent av nordmennene å lide av sukkersyke (jf. tabell 14.2). Blant pakistanere i den eldste aldersgruppen er tilsvarende andel 19 prosent²⁰. Tidligere studier har vist at asiatiske innvandrere, særlig pakistanere, har høyere risiko for svangerskaps- og aldersdiabetes (type 2) enn nordmenn og andre europeere (Mather og Keen 1985, Stoltenberg 1992b).

Både genetiske og miljømessige faktorer er anført som mulige årsaker til sykdommen diabetes. Som miljømessige årsaksfaktorer nevnes blant annet overvekt/vektoppgang i kombinasjon med liten fysisk aktivitet (Stoltenberg 1992a).

Mer åndedretts- og hudlidelser blant nordmenn

Nordmenn ser på sin side ut til å være vesentlig mer plaget av sykdommer i åndedrettsorganene og i hud og underhud enn innvandrere. Dette bidrar til at andelen som alt i alt rapporterer om sykdom, blir høyere blant nordmenn enn blant innvandrerne. Mens 16 prosent nordmenn oppgir å ha åndedrettslidelser, er andelen som oppgir denne typen sykdom under halvparten så stor blant innvandrerne, 7 prosent (tabell 14.1). Likeledes er andelen med hudlidelser 9 prosent blant nordmenn og 4 prosent blant innvandrerne. Det er særlig allergisk betingede sykdommer som høysnue (*allergisk rhinitt*), astma (*bronkial astma*) og eksem (*kontaktdermatitt og andre eksemer*) som er mer utbredte blant nordmenn.

Astmatiske og allergiske lidelser blant barn og unge har vært spesielt påaktet og fokusert i senere tid. Det er mulig at forskjellen mellom nordmenn og innvandrere i utbredelsen av disse sykdommene kan skyldes at nordmenn er blitt mer årvåkne overfor denne type lidelser. Alternativt kan vi tenke oss at forskjeller i eksponeringen for kunstige stoffer, livsstils- og/eller kostholdsforskjeller kan ligge bak den forskjellen vi har observert. For eksempel er innvandrernes kosthold trolig mer basert på råvarer de bearbeider selv framfor ferdigprodukter med tilsetningsstoffer, selv om vi også vet at innvandrerne med tiden tilpasser sitt kosthold til vertslandets (Samuelson 1984, Koctürk 1993). En «vestlig livsstil» med sterke krav til hygiene er likeledes antatt å kunne øke risikoen for allergi (Dybing mfl. 1996).

På den annen side kunne vi tvert om forvente at innvandrere skulle ha mer astmatiske/allergiske lidelser enn nordmenn, når vi tar i betraktning at de oftere bor i de mest trafikkbelastede områdene i storbyene der

²⁰ Anslaget er usikkert, da tallgrunlaget er lite (62 personer).

luftkvaliteten er dårligst. Det er kjent at luftforurensning (svevestøv) kan utløse allergiske reaksjoner (Statistisk sentralbyrå 1998:61f.). Dersom den påviste forskjellen mellom nordmenn og innvandrere i utbredelsen av allergiske lidelser er reell og ikke skyldes ulik rapporteringspraksis, er det en oppgave for medisinsk forskning å avdekke årsakene til forskjellen.

Innvandrerne blir i høyere grad sykere med årene

Tabell 14.2 viser som ventet at den rapporterte sykkeligheten øker med alderen. Andelen med varig sykdom er lavere blant innvandrerne enn blant nordmenn i de to yngste aldersgruppene, mens den er høyere blant innvandrerne i aldersgruppen 45-66 år. I denne aldersgruppen oppgir 67 prosent av innvandrerne og 60 prosent av nordmennene å ha en varig sykdom. Selv om andelen med varig sykdom er lavere blant innvandrerne når alle aldre ses under ett (jf. tabell 14.1), er den høyere blant innvandrerne enn blant nordmennene i den eldste aldersgruppen.

Helsen er følgelig mest aldersavhengig blant innvandrerne. Andelen som oppgir å ha minst én varig sykdom, øker med 48 prosentpoeng fra yngste til eldste aldersgruppe blant innvandrerne, mens den øker med bare 21 prosentpoeng blant nordmenn. Kanskje reflek-

terer dette at «innvandrere eldes fortere enn nordmenn». Hvorvidt dette utsagnet rommer en realitet i biologisk forstand eller snarere avspeiler at innvandrere definerer alderdom annerledes enn nordmenn, f.eks. i relasjon til familiefaser, vites ikke. I sin lærebok for helsearbeidere hevder Hanssen (1996:101f.) at «innvandrere beskriver seg selv som 'gamle' langt tidligere enn det skandinaver gjør». Selv antyder hun at påkjenninger i form av sykdom i hjemlandet og i Norge, omstillingsproblemer i forbindelse med migrasjonen og arbeidsbelastninger «til sammen kan .. føre til at aldringsprosessen begynner tidligere hos dem enn hos skandinaver».

Alder ved ankomst viktigst for sykkeligheten

Fordi vi kjenner innvandringsåret, er det mulig å dele alderen ved intervjudtidspunktet i hvor gammel personen var ved ankomsten til Norge og varigheten av oppholdet her. Nærmere undersøkelser viser at alderen ved ankomst er den av de to faktorene som har størst betydning for sykkeligheten (vedleggstabell 12). Jo eldre personen var ved ankomsten, jo større er risikoen for at vedkommende har en varig sykdom på intervjudtidspunktet. Men også oppholdstiden i Norge er av betydning for sykkeligheten. Jo lengre oppholdstiden er, jo større er risikoen for varig sykdom. Både alderen ved ankomst og oppholdstiden øker med alderen ved

Tabell 14.2. Andel med varig sykdom, skade eller funksjonshemming, etter sykdomsgruppe og alder. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år. Prosent

Sykdomsgrupper	Innvandrere			Nordmenn		
	16-24 år	25-44 år	45-66 år	16-24 år	25-44 år	45-66 år
Alle sykdomsgrupper	18,7	36,5	67,1	39,5	47,6	59,9
Nervøse lidelser	3,6	6,6	10,6	3,2	2,2	5,5
Ubestemte, ukjente årsaker	2,3	4,8	7,7	0,4	0,8	3,3
Sykdommer i nervesystemet	1,1	5,5	7,6	2,9	4,5	8,6
Migrane	0,9	4,4	4,1	1,7	3,5	5,3
Øye- og øresykdommer	0,4	1,1	2,2	1,1	1,6	2,7
Hjerte- og karsykdommer	1,7	2,6	15,7	0,1	2,4	14,3
Sykdommer i åndedrettsorganene	5,1	6,8	10,7	17,7	16,3	13,4
Høysnue (allergisk rhinitt)	2,0	3,0	5,6	13,1	12,4	7,5
Bronkial astma	2,5	1,3	3,7	6,2	4,0	4,4
Magesår, magekatarr mv.	0,4	3,3	5,0	0,4	1,2	2,5
Andre sykdommer i fordøyelsesorganene	0,7	1,7	5,5	0,3	1,3	4,0
Sykdommer i urinveier og kjønnsorganer	-	1,5	2,5	0,2	0,8	0,9
Sykdommer i hud og underhud	3,3	3,2	5,3	9,2	10,4	5,9
Eksem (kontaktdermatitt)	1,8	1,4	1,6	8,8	6,8	2,7
Sykdommer i skjelett- muskelsystemet	3,1	13,5	34,5	5,9	15,6	28,0
Andre sykdommer	2,4	5,3	18,8	1,8	3,2	8,3
Diabetes mellitus	-	1,0	8,9	0,3	0,6	1,3
Skader	4,3	5,1	9,1	9,3	5,5	8,0
N (uveid)	519	1 652	377	596	1 366	1 039
N (veid)	563	1 566	418	759	2 193	569

-: Null

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Tabell 14.3. Andel med varig sykdom, skade eller funksjonshemming, etter sykdomsgruppe og kjønn. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år. Prosent

Sykdomsgrupper	Innvandrere		Nordmenn	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Alle sykdomsgrupper	33,9	42,4	47,0	49,1
Nervøse lidelser	5,4	8,2	2,4	3,7
Ubestemte, ukjente årsaker	3,9	5,9	0,9	1,5
Sykdommer i nervesystemet	3,3	7,0	3,7	6,4
Migrene	1,9	5,7	2,4	4,8
Øye- og øresykdommer	1,7	0,5	2,0	1,2
Hjerte- og karsykdommer	3,5	6,0	3,3	4,5
Sykdommer i åndedretsorganene	7,2	6,9	16,3	15,8
Høysnue (allergisk rhinitt)	3,0	3,5	12,4	11,0
Bronkial astma	1,8	2,2	4,2	5,1
Magesår, magekatarr mv.	2,9	3,1	1,6	0,6
Andre sykdommer i fordøyelsesorganene	1,9	2,4	1,9	0,9
Sykdommer i urinveier og kjønnsorganer ..	1,4	1,2	0,3	1,2
Sykdommer i hud og underhud	3,2	4,0	7,8	11,7
Eksem (kontaktdermatitt)	1,1	2,1	4,8	9,1
Sykdommer i skjelett-muskelsystemet	13,3	16,4	13,3	18,6
Andre sykdommer	4,7	9,8	2,3	5,8
Diabetes mellitus	2,0	2,2	0,5	0,9
Skader	5,6	5,5	7,5	5,5
N (uveid)	1 450	1 098	1 514	1 487
N (veid)	1 445	1 102	2 064	1 457

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

intervjutidspunktet, men alderen ved ankomst øker uten sammenlikning mest. At ankomstaldere er mer avgjørende for sykkeligheten enn lengden på oppholdet i Norge, kan skyldes at helserisikoen er større i innvandrernes hjemland enn i Norge og at mye av grunnlaget for helsen blir lagt allerede i barneårene.

Økningen i andelen med varig sykdom etter alder kan iakttas for de fleste sykdomsgruppene. Det foreligger to unntak, begge for nordmenn. Det gjelder sykdommer i åndedretsorganene og sykdommer i hud og underhud. Andelen som rapporterer problemer i tilknytning til disse sykdomsgruppene, synker fra den yngste til den eldste aldersgruppen. Dette bunner i at utbredelsen av astma, høysnue og eksem avtar med alder for nordmenn. Også Helseundersøkelsen 1995 viste at andelen som oppgir sykdom i åndedretsorganene eller i hud og underhud, synker med alderen i intervallet 16-66 år (Statistisk sentralbyrå 1996b:tabell 1). Denne tendensen kan vi ikke iaktta blant innvandrerne.

Kvinner mer syke

Forskjellen mellom kjønnene i andelen som rapporterer om varig sykdom, er størst blant innvandrerne (tabell 14.3). Mens forskjellen er på 2 prosentpoeng blant nordmenn (ikke statistisk signifikant), er den på

8 prosentpoeng blant innvandrerne. Det er kvinnene som oftest rapporterer om varig sykdom. Kjønnforskjellen ville vært større blant nordmenn (5 prosentpoeng i stedet for 2) dersom verdiene ikke hadde vært veid. Forskjellen mellom kjønnene i sykkelighet for nordmenn er størst i den eldste aldersgruppen (ikke vist i tabellen), og betydningen av denne aldersgruppen blir redusert når vi veier.

Blant nordmenn er det kvinnene som er mest plaget av nervøse lidelser, sykdom i nervesystemet, sykdom i hud og underhud, sykdom i skjelett-muskelsystemet og andre sykdommer. Menn er på sin side noe oftere rammet av skader og magelidelser enn kvinner.²¹ De aller fleste av disse funnene er i overensstemmelse med funn fra Helseundersøkelsen 1995 (Statistisk sentralbyrå 1996b:tabell 1).

De samme kjønnforskjellene kan vi i hovedsak observere også for innvandrerne. Blant innvandrerne er imidlertid kvinnene ikke mer plaget av sykdom i hud og underhud enn menn, og menn ikke mer plaget av magelidelser og skader enn kvinner. På den annen side oppgir kvinnene noe mer hjerte- og karsykdommer enn menn.

²¹ Alle forskjellene som bemerkes i dette og neste avsnitt, er statistisk signifikante på 0,05-nivå.

Mest sykkelighet blant tyrkere, iranere og chilenerne

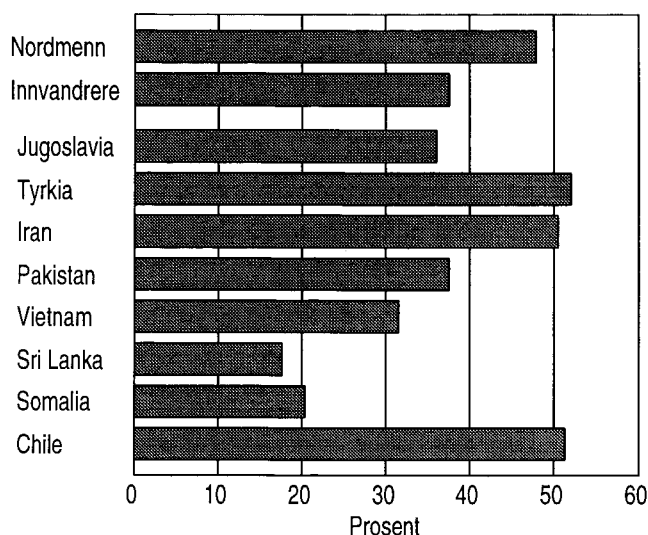
Det er forskjeller i sykkelighet mellom innvandrerne etter hvilket land de kommer fra. Stort sett kan vi iakta samme mønster etter landbakgrunn for de fleste sykdomsgruppene (vedleggstabell 13). I figur 14.1 viser vi andelen som i det hele tatt oppgir å ha noen varig sykdom, etter landbakgrunn.

Det framgår av figuren at andelen som rapporterer om sykdom, er størst blant innvandrere fra Tyrkia, Iran og Chile der den utgjør om lag 50 prosent. Innvandrere fra Pakistan og det tidligere Jugoslavia danner en mellomgruppe med en andel i underkant av 40 prosent, mens innvandrere fra Somalia og Sri Lanka har den laveste andelen med varig sykdom, om lag 20 prosent.

Hvorvidt det ligger aldersforskjeller bak innvandrergruppene forskjellige omfang av sykkelighet etter landbakgrunn, har vi undersøkt i en multivariat analyse. Analysen viser at aldersforskjellene bare bidrar ubetydelig til å forklare de observerte forskjellene innvandrergruppene imellom med hensyn til rapportert sykkelighet (vedleggstabell 14).

Vi har også undersøkt hva innvandringsgrunnen betyr for den samlede rapporterte sykkeligheten. Andelen som oppgir en varig sykdom, er størst blant dem som kom til landet som arbeidsinnvandrere og minst blant dem som kom av «andre grunner» (bl.a. studier). Familiegjennforente og flyktinger plasserer seg mellom disse gruppene med hensyn til rapportert sykkelighet. En multivariat analyse viser imidlertid at betydningen av innvandringsgrunn blir borte straks vi kontrollerer

Figur 14.1. Andel med varig sykdom, skade eller funksjonshemming, etter landbakgrunn. Nordmenn og innvandrere, 16-66 år. Prosent

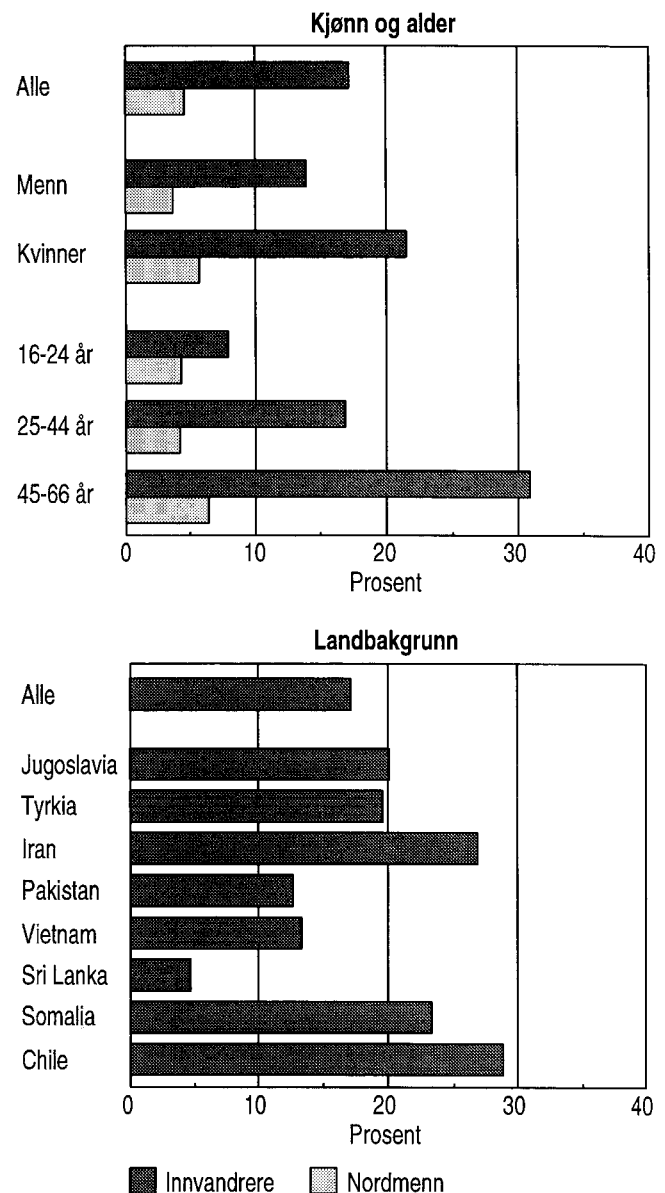
Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

for alder og kjønn (vedleggstabell 15). I motsetning til hva vi forventet, er altså ikke oppholdsgrunn i seg selv avgjørende for i hvilken grad man rapporterer sykdom.

Symptomer på nervøse lidelser vanligst blant innvandrerne

I tillegg til det åpne spørsmålet om varige sykdommer, stilte vi også et spørsmål om intervjupersonen i løpet av de siste seks månedene hadde 1) vært plaget av svært kraftig hjertebank uten på forhånd å ha

Figur 14.2. Andel med hyppige symptomer på nervøse lidelser¹, etter kjønn, alder og landbakgrunn. Nordmenn og innvandrere, 16-66 år. Prosent

¹ Personer som svarte at de i løpet av de siste seks månedene ofte 1) var plaget av svært kraftig hjertebank uten på forhånd å ha anstrengt seg, eller 2) var plaget av nervøsitet, angst eller rastløshet, eller 3) hadde følt seg deprimeret

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

anstrengt seg, 2) vært plaget av nervøsitet, angst eller rastløshet eller 3) følt seg deprimert og nedfor slik at hun/han ikke orket noen ting. Ved hvert av utsagnene kunne intervjupersonen velge mellom svarene «ofte», «av og til» eller «aldri». Personer som svarte «ofte» på minst ett av utsagnene, regnet vi for å ha «hyppige symptomer på nervøse lidelser» (jf. Statistisk sentralbyrå 1996a:120).

Andelen som rapporterer å ha «hyppige symptomer på nervøse lidelser», er langt høyere blant innvandrere enn nordmenn. Mens 5 prosent nordmenn oppgir slike symptomer, er andelen blant innvandrere vel tre ganger så stor, 17 prosent (figur 14.2). Andelen er størst blant kvinnene, og den øker med alderen, spesielt blant innvandrerne. I den eldste aldersgruppen er andelen med hyppige symptomer på nervøse lidelser hele 31 prosent blant innvandrerne.

Disse resultatene styrker inntrykket av at innvandrere flest ikke er mer tilbakeholdne med å informere om nervøse lidelser enn nordmenn, i hvert fall ikke overfor en intervjuer. Noen har hevdet at innvandrere er mer tilbøyelige til å «somatisere» sine psykiske lidelser enn nordmenn, dvs. at de oppfatter og formidler lidelsene som om de skulle være overveiende «kroppslige» (Grünfeld og Noreik 1991). Ifølge Austveg (1987, 1994) kan slike eventuelle tilbøyeligheter skyldes kommunikasjonsvansker mellom pasient og lege. Språklig usikre pasienter benytter gjerne konkrete begrep for å uttrykke sine psykiske plager, mens legene på sin side lett kan overse den metaforiske betydningen av ord og vendinger som innvandrerpatientene bruker.

Lettere å fortelle om symptomer enn sykdommer

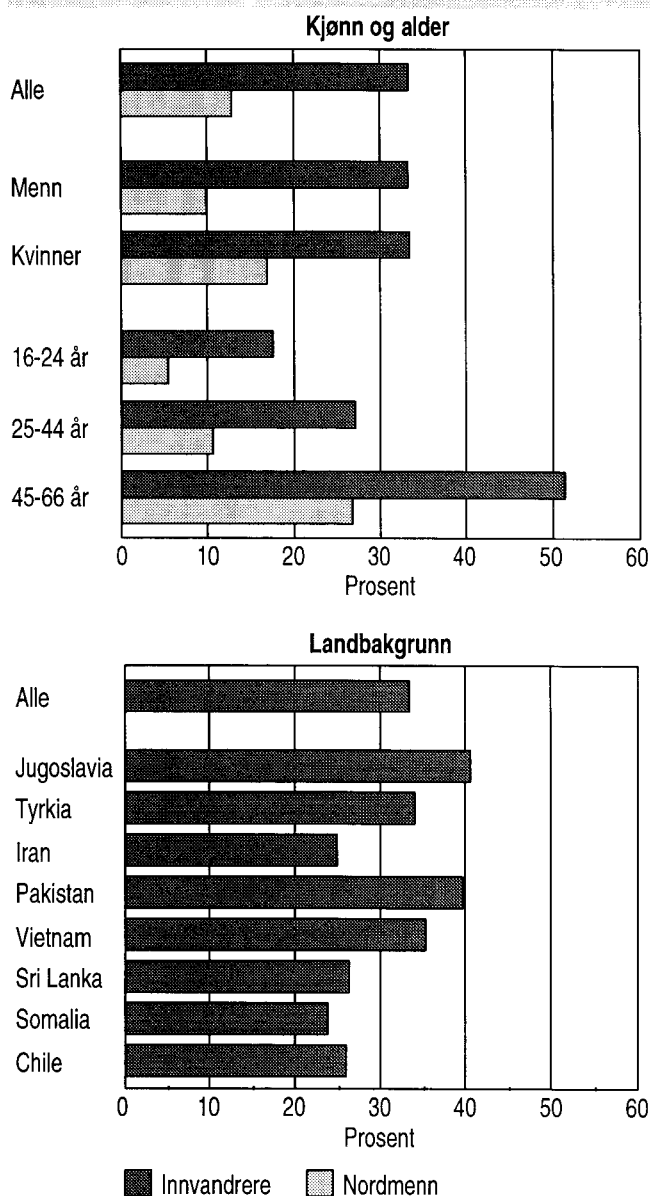
Terskelen for å innrømme hyppige symptomer på nervøse lidelser synes å være lavere enn terskelen for å oppgi nervøse lidelser under sykdomskartleggingen, spesielt blant innvandrerne. Blant de eldste innvandrerne oppgir vel 10 prosent en nervøs lidelse (jf. tabell 14.2), mens vel 30 prosent ofte har vært plaget av hjertebank, nervøsitet eller depresjon de siste seks månedene («hyppige symptomer på nervøse lidelser») (figur 14.2). Blant nordmenn i den eldste aldersgruppen er det ingen nevneverdig forskjell mellom andelen som oppgir en nervøs lidelse og andelen som rapporterer hyppige symptomer på nervøse lidelser (henholdsvis 5 og 6 prosent).

Andelen som oppgir hyppige symptomer på nervøse lidelser varierer betydelig etter hvilket land innvandrerne kommer fra. Mønsteret er ikke ulikt mønsteret for sykdom totalt. Innvandrere fra Iran, Somalia og Chile rapporterer oftest hyppige nervøse symptomer, mens innvandrere fra Pakistan, Vietnam og Sri Lanka er minst tilbøyelige til å rapportere slike symptomer. Ifølge en antropologisk studie av tamiler i Nord-Norge, er tamilene (fra Sri Lanka) den av innvandrergruppene

som er minst villige til å innrømme psykiske lidelser (Grønseth 1996). Dette motsies ikke av våre data.

Vi finner ellers ikke at flyktninger rapporterer mer symptomer på nervøse lidelser enn andre innvandrere. Hvilke nasjonalitetsgrupper som i størst omfang oppgir symptomer på nervøse lidelser, blir ikke synderlig påvirket av at vi kontrollerer for innvandringsgrunn. Det er ingen statistisk sikker sammenheng mellom innvandringsgrunn og hyppige symptomer på nervøse lidelser når vi f.eks. kontrollerer for alder (vedleggstabell 16). Vi har imidlertid sett at flyktninger rapporterer mer ensomhet enn andre innvandrergrupper (kapittel 13).

Figur 14.3. Andel som mener at varig sykdom, skade eller funksjonshemming begrenser arbeidsevnen i høy grad, etter kjønn, alder og landbakgrunn. Nordmenn og innvandrere, 16-66 år, med minst én rapportert sykdom. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Innvandrerne vurderer sykdommene som alvorligere

Intervjupersonene som oppgav minst ett syketilfelle, ble også spurt om sykdommen(e) medfører begrensninger i arbeidsevnen «i høy grad», «i noen grad» eller «ikke i det hele tatt». Arbeidsevne har vi definert som evne til å ta del i inntektsgivende arbeid, husarbeid og skolegang/studier. Definisjonen blir nevnt for intervjupersonen dersom hun/han spør om den.

Det er påfallende stor forskjell i svarene til innvandrere og nordmenn. Blant dem som oppgir minst ett syketilfelle, svarer 33 prosent av innvandrerne og 13 prosent av nordmennene at sykdommen(e) begrenser arbeidsevnen i høy grad (figur 14.3). Andelen som vurderer det slik, stiger markert med alder både blant nordmenn og innvandrere. I den eldste aldersgruppen mener hver annen innvandrer og hver fjerde nordmann med minst én oppgitt sykdom at arbeidsevnen blir begrenset av sykdommen(e) i høy grad. Blant nordmenn er andelen som er av denne oppfatning, større blant kvinner enn menn; blant innvandrerne er det ingen kjønnsforskjell.

Hva kan grunnen være til at innvandrere oftere enn nordmenn vurderer sin(e) sykdom(mer) som begrensende for evnen til å arbeide? En mulighet er at innvandrere og nordmenn tenderer til å «medikalisere» sin arbeidsledighet, dvs. gi inntrykk av at arbeidsledigheten skyldes sykdom for slik å gjøre en vanskelig situasjon lettere å bære. Fordi innvandrere oftere er uten inntektsgivende arbeid, kan vi tenke oss at denne mekanismen gjør seg sterkest gjeldende blant dem. Våre data støtter imidlertid ikke denne hypotesen. En multivariat analyse viser at faktisk sysselsetting betyr mindre for vurderingen av arbeidsevnen blant innvandrerne enn blant nordmenn (vedleggstabell 17). Hadde «medikaliseringshypotesen» vært riktig, ville utfallet ventelig vært motsatt.

Er forskjeller i sykdomsbildet forklaringen?

En annen mulig forklaring er at innvandrerne har andre og mer alvorlige sykdommer enn nordmenn. Tabell 14.1 viser at innvandrerne noe oftere rapporterer nervøse lidelser og lidelser som tilhører restgruppen «andre sykdommer» enn nordmenn, mens nordmenn noe oftere rapporterer sykdommer i åndedretsorganene og sykdommer i hud og underhud. Forskjellen i vurderingen av arbeidsevnen kan tenkes å være en følge av disse forskjellene i sykdomsbildet. En multivariat analyse viser nemlig at sykdommer i åndedretsorganene og i hud og underhud ikke bidrar til at innvandrere og nordmenn vurderer sin evne til å arbeide som nedsatt; det gjør på den annen side nervøse lidelser og «andre sykdommer» (vedleggstabell 18). Forskjellen mellom innvandreres og nordmenns sykdomsbilde er likevel så vidt liten at dette bare kan spille en mindre rolle.

Er vurderingskriteriene ulike?

En tredje mulighet er at innvandrere og nordmenn vurderer en og samme sykdom forskjellig. Vi har undersøkt om dette er tilfellet for dem som bare rapporterer én sykdom. For de øvrige intervjupersonene vet vi ikke hvilken sykdom de primært sikter til når de anser arbeidsevnen for å være nedsatt. Vi finner at innvandrere gjennomgående vurderer den enkelte sykdom som mer alvorlig enn nordmenn. Diagnosen «uspesifiserte ryggsykdommer» blir f.eks. i 17 av 63 tilfeller vurdert som i høy grad begrensende for arbeidsevnen av innvandrerne, mens den blir vurdert slik i 6 av 79 tilfeller av nordmenn. Hva «fasit» er, kan selvsagt vanskelig fastslås. Samme lidelse kan ramme ulike personer med ulik «tyngde». Noen diagnoser er dertil så rommelige at de kan omfatte forskjellige lidelser. I hvilken grad arbeidsevnen er nedsatt som følge av sykdommen vil de intervjuede også kunne vurdere ulikt avhengig av hvilke arbeidsoppgaver de skal utføre.

Når ulike befolkningsgrupper vurderer samme sykdomstilfelle ulikt, er det nærliggende å spørre om gruppene legger forskjellige standarder til grunn. Leger og sykepleiere med erfaring fra innvandrerpasienter har iaktatt at innvandrerne har en tendens til å forstørre eller dramatisere sine lidelser (Austveg 1994:76 ff., Hanssen 1996:48 ff., Dyregrov 1997). Om dette er fordi de tror de må overkommunisere symptomer for å bli tatt på alvor, om innvandrerpasienten tolker symptomene annerledes, eller om normene for kommunikasjon om sykdom og smerte er annerledes i enkelte innvandrer kulturer enn blant nordmenn, vites ikke. Det anses likevel å være et faktum at forskjellige kulturer har forskjellige oppfatninger og vurderinger av sykdom (Austveg 1987, Mertz 1992, Eriksen og Sørheim 1994, Hanssen 1996). Det er godt mulig at dette kan ligge bak nordmenns og innvandreres ulike vurdering av hvorvidt arbeidsevnen er nedsatt på grunn av sykdom. Vi kan dermed selvfølgelig heller ikke påstå at nordmenn forteller om sine sykdommer på den «riktige» måten; kanskje har nordmenn (særlig menn) en tendens til å underkommunisere problemer.

Større hopning av lidelser blant innvandrerne

Endelig kan innvandrerne vurdere sykdommen(e)s konsekvenser for arbeidsevnen mer negativt fordi de i gjennomsnitt rapporterer flere lidelser enn nordmenn. Tabell 14.4 viser at arbeidsevnen blir vurdert ulikt etter som hvor mange sykdommer (diagnoser) som rapporteres. Mens under en av ti nordmenn vurderer sin arbeidsevne som (i høy grad) begrenset på grunnlag av én rapportert sykdom, er det hele fem av ti nordmenn som gjør det på bakgrunn av seks til ni sykdommer. Tilsvarende tall for innvandrere er henholdsvis to av ti og åtte av ti.

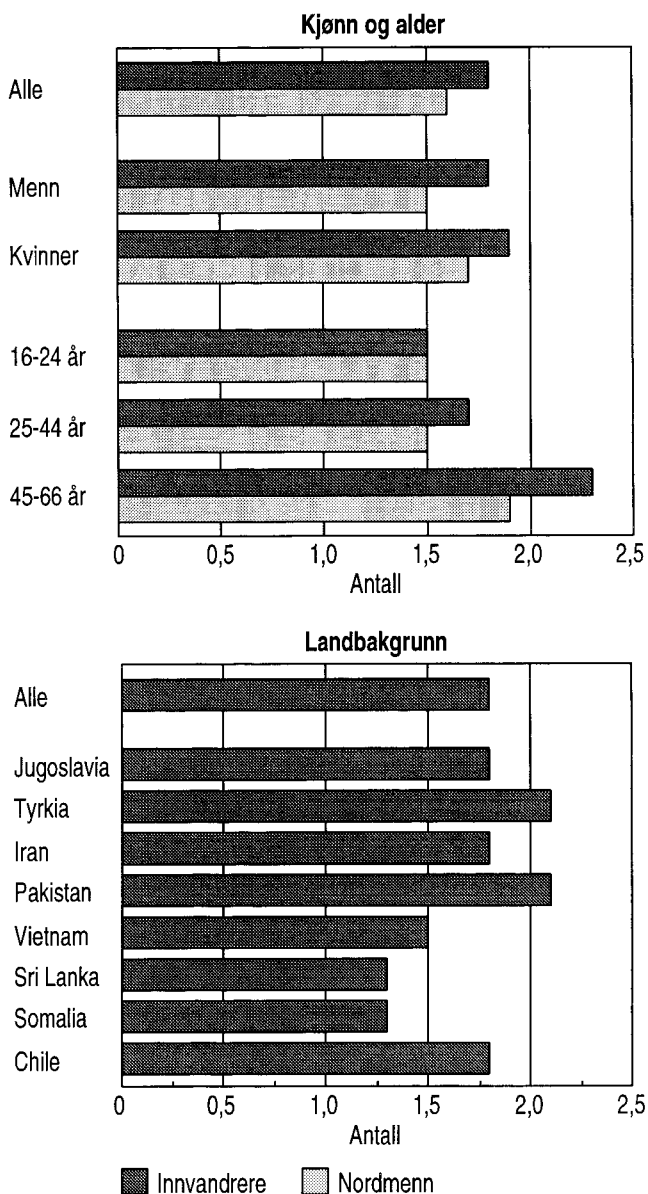
Tabell 14.4. Andel som mener at varig sykdom, skade eller funksjonshemming begrenser arbeidsevnen i høy grad, etter antall rapporterte sykdommer. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år. Prosent

Antall sykdommer	Nordmenn	Innvandrere
En	6,7	21,9
To	17,6	36,6
Tre til fem	32,1	54,8
Seks til ni	49,9	80,7

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

Blant dem som rapporterer minst én sykdom, er antallet sykdommer i gjennomsnitt noe større blant innvandrerne enn blant nordmenn, henholdsvis 1,8 mot 1,6 (figur 14.4). Dette bidrar til at innvandrerne oftere enn nordmenn vurderer sin evne til å arbeide som nedsatt pga. sykdom. Antall sykdommer øker for øvrig fra 1,5 til 2,3 fra yngste til eldste aldersgruppe blant innvandrerne og fra 1,5 til 1,9 blant tilsvarende grupper av nordmenn. Kvinner oppgir dertil i gjennomsnitt noen flere sykdommer enn menn, både blant innvandrere og nordmenn. Innvandrere fra Tyrkia og Pakistan rapporterer flest sykdommer, 2,1 i gjennomsnitt, mens innvandrere fra Sri Lanka og Somalia rapporterer det laveste antallet sykdommer, i gjennomsnitt 1,3.

Figur 14.4. Gjennomsnittlig antall rapporterte sykdommer, etter kjønn, alder og landbakgrunn. Nordmenn og innvandrere, 16-66 år, med minst én rapportert sykdom

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995

15. Konklusjon og oppsummering

I denne rapporten har vi presentert forskjellige sider ved levekårene blant innvandrere fra åtte ikke-vestlige land sammenliknet med levekårene for nordmenn med samme alders-, kjønns- og bostedsprofil som innvandrerne.

Innvandrerne har gjennomgående lavere utdanning enn nordmenn. Andelen med utdanning på universitets- eller høghskolenivå ligger et sted mellom 15 og 22 prosent. Blant nordmenn er den tilsvarende andelen 34 prosent, dersom de gis tilnærmet samme alders-, kjønns- og bosettingsstruktur som innvandrerne. En av seks innvandrere har samtidig lav eller ingen utdanning. Kjønnsforskjellene er til dels betydelige. Annenhver kvinne fra Tyrkia og tredjehver kvinne fra Vietnam har lav eller ingen utdanning.

Hver femte innvandrer oppgir å ha meget gode norskkunnskaper. Inkluderer vi dem som anser kunnskapene som gode, nærmer vi oss halvparten av innvandrerne. Kjønnsforskjellene er imidlertid store også på dette området. Mens 7 prosent av mennene mener at norskkunnskapene er dårlige eller svært dårlige, er tilsvarende andel blant kvinnene tre ganger så høy, 21 prosent.

Andelen som er sysselsatt, er langt lavere blant innvandrere enn blant nordmenn, henholdsvis 44 mot 79 prosent. Det er likeledes langt større forskjell mellom kjønnene med hensyn til andelen sysselsatte blant innvandrerne enn blant nordmenn.

Utdanning, språkferdighet, ankomstår og innvandringsgrunn er faktorer som påvirker innvandrernes sjanser på arbeidsmarkedet. Selv om utdanning bedrer jobbsjansene, er andelen sysselsatte likevel betydelig større blant høyt utdannede nordmenn enn blant høyt utdannede innvandrere. Til tross for dette anfører bare to av ti høyt utdannede og arbeidsledige innvandrere diskriminering som forklaring på at de ikke er i arbeid.

Innvandrerne er utsatt for større belastninger i arbeidsmiljøet enn nordmenn. Nærmere seks av ti sysselsatte innvandrere rapporterer om mye gjentatte og ensidige bevegelser, og hver annen nevner problemer

med bøyde, vridde eller på annen måte belastende arbeidsstillinger. Tilsvarende tall for nordmenn er en av fire for begge forhold.

Frykten for å miste jobben er større blant innvandrerne enn blant nordmenn. Tre av ti sysselsatte innvandrere mener at de står i fare for å miste jobben i løpet av de nærmeste årene. Halvparten så mange nordmenn mener det samme.

Innvandrerne har langt lavere disponibel husholdsinntekt pr. forbruksenhet enn nordmenn. I gjennomsnitt utgjør deres disponible husholdsinntekt pr. forbruksenhet bare 58 prosent av nordmenns. Dette fører til at om lag tre av ti innvandrerhushold faller under grensen som i EU betraktes som en grense for lavinntekt. Denne defineres som halve medianen av disponibel husholdsinntekt pr. forbruksenhet for befolkningen som helhet. I 1994 gikk denne grensen ved om lag 52 000 kroner.

Innvandrerens beskjedne økonomiske ressurser fører bl.a. til at de bor billigere og trangere enn nordmenn. De er oftere leietakere eller borettslagseiere og bor sjeldnere i enebolig. Den grunnleggende standarden i innvandrernes boliger er imidlertid ikke særlig dårligere enn i nordmenns boliger.

Ønsket om å bo sammen med mange andre innvandrere er ikke spesielt sterkt blant innvandrerne i Oslo. Ønsket avtar jo flere andre innvandrere det bor i nærområdet. Likevel er det en noe større andel blant innvandrerne enn blant nordmenn som foretrekker å bo i gangavstand til slekt eller venner. En foreløpig analyse av materialet viser at innvandrere som bor i innvandrertette områder sjeldnere har norske venner enn innvandrere som bor mer «spredt».

En av fem innvandrere rapporterer at de er blitt diskriminert på boligmarkedet, en av sju at de er blitt plaget på jobben på grunn av sin innvandrerbakgrunn, og en av fjorten at de er blitt utsatt for vold eller alvorlige trusler. Selv om ethvert diskrimineringstilfelle er ett for mye, synes disse tallene å være lavere enn tidligere antatt. Andelen som rapporterer å ha blitt utsatt for

vold eller trusler, er ikke høyere blant innvandrerne. Vi finner heller ikke tegn som tyder på at det er de mest ressurssterke, i betydningen mest språkmektige og høyest utdannede, som oftest rapporterer om diskriminering. Snarere er det personer med lavstatuspreget bolig- og arbeidssituasjon som melder om diskriminering.

Andelen i samliv (ekteskap og samboerforhold) er noe høyere blant innvandrerne samlet enn blant nordmenn. Om lag 4 prosent av de gifte innvandrerne har imidlertid ektefellen bosatt utenfor landet. Andelene er størst blant somaliere og pakistanere, henholdsvis 18 og 7 prosent. Om lag 5 prosent av innvandrerne lever som samboere. Blant nordmenn med samme alders-, kjønns- og bostedsfordeling som innvandrerne er samboerandelen 21 prosent.

Innvandrere som lever i samliv med en nordmann, er langt oftere sysselsatt enn innvandrerne som lever i samliv med en annen innvandrer. Grunnen er trolig at de førstnevnte har tilgang til sosiale nettverk og kulturell kompetanse som de sistnevnte mangler. Innvandrerne i tverrkulturelle samliv har også langt høyere disponibel husholdsinntekt pr. forbruksenhet enn andre innvandrerne.

Om lag 6 prosent av de gifte innvandrerne fra de åtte ikke-vestlige landene er gift med en nordmann. Andelen er størst blant chilenerne. Blant de få innvandrerne som er samboere, er andelen som lever sammen med nordmenn vel en av fire. Alt i alt er det noe vanligere blant innvandrerne enn blant innvandrerkvinner å leve i tverrkulturelle ekteskap.

I gjennomsnitt har bare tre av ti innvandrerne far eller mor bosatt i Norge, selv om åtte av ti har minst én av foreldrene i live. Blant dem som har foreldre i Norge, er det hele seks av ti som bor sammen med dem. To av ti gifte innvandrerne som har foreldre i Norge, bor sammen med foreldrene. Blant pakistanere er denne andelen om lag det dobbelte. Blant gifte eller samboende nordmenn er det knapt 2 prosent som bor sammen med foreldre.

Seks av ti innvandrerne oppgir at de har en god norsk venn. Andelen er størst blant innvandrerne fra det tidligere Jugoslavia (åtte av ti) og lavest blant innvandrerne fra Vietnam og Somalia (om lag fire av ti). Jo bedre ferdigheten i norsk er, jo større er sjansen for å ha en god norsk venn.

Innvandrere har til dels mer nabokontakt enn nordmenn. Mens vel to av ti innvandrerne oppgir at de daglig er sammen med naboer, gjelder det samme i gjennomsnitt bare en av ti nordmenn. Innvandrerne har også noe oftere enn nordmenn besøkskontakt med flere enn én nabo. Kontakten er imidlertid oftere rettet mot naboer med samme innvandrerbakgrunn som dem selv enn mot nordmenn.

De åtte innvandrergruppene er i mindre grad medlemmer av frivillige organisasjoner enn nordmenn. Det gjelder så vel fagorganisasjoner som idrettslag. Et unntak er religiøse foreninger. Innvandrerne deltar også sjeldnere enn nordmenn i det vi oppfatter som vanlige fritidsaktiviteter. Unntakene her er besøk på biblioteket og religiøs møtevirksomhet.

Innvandrerne forteller oftere enn nordmenn at de er ensomme. Mens mer enn fire av ti innvandrerne forteller at de ofte eller av og til føler seg ensomme, er det mindre enn to av ti nordmenn som rapporterer det samme. Dårlig kontakt med det norske samfunnet og svekket familienettverk bidrar til sosial isolasjon. Innvandrerne fra Iran og Somalia er særlig utsatte.

Andelen som oppgir å ha en varig sykdom, funksjonshemming eller virkning av skade, er noe lavere blant innvandrerne fra de åtte ikke-vestlige landene under ett enn blant nordmenn med samme alders-, kjønns- og bostedsfordeling som innvandrerne. Dette er overraskende idet tidligere undersøkelser har vist at innvandrerne fra ikke-vestlige land gjennomgående rapporterer minst like mye eller mer sykdom enn majoritetsbefolkningen. Den norske litteraturen på området domineres imidlertid av mindre undersøkelser som ikke er tilstrekkelig statistisk representative.

Blant personer som rapporterer minst én sykdom, er andelen som mener at sykdommen(e) begrenser arbeidsevnen, betydelig høyere blant innvandrerne enn blant nordmennene. Selv om noe av denne forskjellen kan skyldes ulikheter i sykdomsbildet (dvs. hvilke sykdommer som rapporteres), er det snarere forskjeller i vurderingen av den enkelte sykdom og graden av hopning av sykdommer som er utslagsgivende. At sykdommene bedømmes ulikt, kan bunne i kulturelt betingede forskjeller i vurderingskriteriene. I hvilken grad arbeidsoppgavene som skal utføres er fysisk krevende, må også trekkes inn når vi skal forstå hvorfor innvandrerne oftere enn nordmenn oppfatter at sykdommen(e) begrenser arbeidsevnen.

Innvandrere oppgir i større grad enn nordmenn å ha nervøse lidelser. Dette står i motsetning til funn i enkelte norske undersøkelser, og forestillingen om at innvandrerne i alminnelighet underkommunerer nervøse lidelser. Vi finner heller ikke at innvandrerne rapporterer mer sykdom i skjelett-muskelsystemet enn nordmenn. I stedet noterer vi at andelen som oppgir å ha astma, allergi og eksem, er større blant nordmenn enn innvandrerne, særlig blant de yngste. Dette er et funn vi ikke tidligere har sett gjengitt i den nordiske litteraturen. At innvandrerne er mer plaget av diabetes, er derimot kjent fra før.

Alder betyr mye for helsetilstanden blant både innvandrerne og nordmenn. I aldersgruppen 45-66 år er andelen som rapporterer om varige sykdommer, høyest blant innvandrerne. Alderen ved ankomst synes å være

mer avgjørende for helsen enn oppholdstiden i Norge. Dersom helsen til innvandrerne som i dag er unge eller middelaldrende eller som ennå ikke har kommet til landet, utvikler seg på samme måte som helsen til innvandrerne som nå er eldre, vil eldre innvandrere trolig medføre økte oppgaver for helsevesenet i framtiden. Grunnen er at gruppen absolutt og relativt sett vil vokse pga. aldring og innvandring, og at eldre innvandrere rapporterer mer sykdom enn eldre nordmenn. Faktorer som dødelighet blant innvandrerne, som vi foreløpig vet lite om, og hvorvidt familie- eller nettverksbasert omsorg i hjemmet vil erstatte deler av innvandrernes etterspørsel etter helsetjenester, kan modifisere dette bildet.

Alt i alt tyder undersøkelsen på at ikke-vestlige innvandreres helsetilstand er sterkere «polarisert» enn nordmenns. Andelen som rapporterer sykdom er lavere blant de åtte innvandrergroppene under ett enn blant nordmenn, mens de som oppgir en sykdom i større grad mener at sykdommen nedsetter deres arbeidsevne. Dertil er det betydelige forskjeller i rapportert sykkelighet mellom innvandrerne etter hvilket land de kommer fra.

Referanser

- Austveg, B. (1987): «Helsearbeid over kulturgrenser. Om helserådets spesielle tjeneste for innvandrere» i Harald Siem, Kåre Berg og Berthold Grünfeld (red.): *Samfunnsmedisin i praksis. Oslo Helseråd i 80-årene. Festskrift til Fredrik Mellbyes 70-årsdag*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Austveg, B. (1994): *Helsearbeid og innvandrere. Mangfold, sunnhet og sykdom*, 2. utgave, Oslo: TANO.
- Blom, S. (1994): Marriage and cohabitation in a changing society: Experience of Norwegian men and women born in 1945 and 1960. *European Journal of Population* **10**, 143-173.
- Blom, S. (1995): *Innvandrere og bokonsentrasjon i Oslo*. Rapport 95/32, Statistisk sentralbyrå,
- Blom, S. (1996): *Inn i samfunnet? Flyktningkull i arbeid, utdanning og på sosialhjelp*. Rapport 96/5, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, S. (1997a): «Bokonsentrasjon blant innvandrere i Oslo» i O. Brox (red.): *Tett eller spredt. Om innvandrernes bosettingsmønster i Norge*. Oslo: Tano Aschehoug, s. 44-62.
- Blom, Svein (1997b): Levekår blant ikke-vestlige innvandrere: Hvorfor er så mange ensomme? *Samfunnsspeilet* 1997, 4, Statistisk sentralbyrå, 45-53.
- Blom, S. (1997c): Tracing the integration of refugees in the labour market. A register approach. *Statistical Journal of the United Nations ECE* **14**, 243-265.
- Blom, S. og A.Aa. Ritland (1997a): Trang økonomi, men færre enn antatt opplever diskriminering. *Samfunnsspeilet* 1997, 1, Statistisk sentralbyrå, 2-16.
- Blom, Svein og A.Aa. Ritland (1997b): Levekår blant innvandrere 1996. Del 2: Tabeller for nordmenn, Notater 97/7, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, S. og J. Ramm (1998): Trang økonomi, men færre enn antatt opplever diskriminering. *Samfunnspeilet* 1998, 1, Statistisk sentralbyrå, 6-15.
- Dahl, T. S. (1992): *Den muslimske familie. En undersøkelse av kvinners rett i islam*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Djuve, A.B. og K. Hagen (1995): «Skaff meg en jobb!» *Levekår blant flyktninger i Oslo*. FAFO-rapport 184, Oslo: Forskningsstiftelsen FAFO.
- Dybing, E., J. Alexander, J.A. Holme, M. Løvik og P.E. Schwarze (1996): «Helse relatert til kjemisk, fysisk eller biologisk miljø» i P. Hurlen og R. Nordhagen (red.): *Folkehelse i forandring*, Oslo: Universitetsforlaget, 213-231.
- Dyregrov, K. (1997): Interkulturell kommunikasjon i allmennpraksis, *Tidsskrift for Den Norske Lægeforening* **117**, 2444-2446.
- Emami, A. (1997): Invandrarnas hälsotillstånd i Sverige, *Socialmedisinsk tidskrift*, nr. 5, 252-257.
- Eriksen, T.H. og T.A. Sørheim (1994): *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*, Oslo: Ad Notam, Gyldendal.
- Fuglerud, Ø. (1997): «Identitet blant eksiltamiler» i O. Hollup og K. Stokke (red.): *Sri Lanka: Nasjonalisme, identitet og migrasjon*, Oslo: Tano Aschehoug.
- Grünfeld, B. og K. Noreik (1991): Uførepensjonering blant innvandrere i Oslo, *Tidsskrift for Den Norske Lægeforening* **111**, 1147-1150.
- Grünfeld, B. og K. Noreik (1992): Bruk av sykepenger og sosialhjelp blant innvandrere i Oslo, *Tidsskrift for Den Norske Lægeforening* **112**, 365-367.
- Grønseth, A.S. (1996): Tamiler i Nord-Norge: Helse og behandling. Paper til det 10. nordiske migrasjonsforskerseminar, Bergen 1996.

- Grønseth, A.S. (1997): «Tamiler kan ikke leve alene», *Linjer* 7, 1, Psykososialt senter for flyktninger, 16-22.
- Gulløy, E., S. Blom og A.Aa. Ritland (1997): Levekår blant innvandrere 1996. Dokumentasjonsrapport med tabeller, Notater 97/6, Statistisk sentralbyrå.
- Gustafsson, B. (1997): Income of immigrants to Sweden - Snapshots and movies, Paper for the Siena Group Meeting, Neuchâtel, June 1997.
- Hagen, K., A.B. Djuve og P. Vogt (1994): *Oslo: den delte byen?* FAFO-rapport 161, Oslo: Forskningsstiftelsen FAFO.
- Hansen, T. (1995): Notat om boligpolitisk beretning for Oslo 1960-1990, Norges byggforskningsinstitutt.
- Hanssen, I. (1996): *Helsearbeid i et flerkulturelt samfunn*. 2. utgave, Oslo: Universitetsforlaget.
- Hodne, B., Ø. Hodne og R. Grambo (1985): *Der stod seg et bryllup. Ekteskapet i Norge gjennom tidene*, Oslo: Cappelen.
- Holter, H. (1993): «Familie og samliv», i Bjørn Alstad (red.): *Norske Meninger 1946-93, Bind 2: Norge og nordmenn*. Sigma Forlag.
- Häll, L. (1996): Invandrares hälsa. *VälfärdsBulletinen* 1996,5, Statistiska centralbyrån.
- Häll, L. (1997): «Hälsa och sjukdom» i *Mångfald och ursprung. Rapport från ett multietniskt Sverige*, Statens invandrarverk, Norrköping, 100-107.
- Karim, N. (1996): *Izzat. For ærens skyld*, Oslo: Cappelen.
- Kim, J.O. og C.W. Mueller (1978): *Introduction to Factor Analysis: What It Is and How to Do It*, Sage University Paper Series on Quantitative Applications in the Social Sciences, Newbury Park, CA: Sage.
- Kindlund, H. (1996): *Invandrarna i socialförsäkringen. Sjukskrivning, rehabilitering och förtidspensjonering under 1990-talet*, Riksförsäkringsverket Redovisar 1996:11.
- Kjelsrud, M. og J.E. Sivertsen (1997): «Arbeidsmarkedet», i K. Vassenden (red.): *Innvandrere i Norge. Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?* Statistiske analyser 20, Statistisk sentralbyrå.
- Koçtürk, T. (1993): Immigration, kost och hälsa, *Invan-drare & Minoriteter* 1/93, 35-37.
- Kumar, L. (1997): *Mulighetens barn. Å vokse opp med to kulturer*, Oslo: Cappelen.
- Lajord, J. og E. Flittig (1995): Innvandrere og uførepensjon, Notater 95/20, Statistisk sentralbyrå.
- Leiniö, Tarja-Liisa (1995): Invandrarernas hälsa. I Socialstyrelsen (1995): *Invandrares hälsa och sociala förhållanden*, SoS-rapport 1995:5, 73-118.
- Lien, I-L. (1997): *Ordet som stempler djevlene. Holdninger blant pakistanere og nordmenn*, Oslo: Aventura.
- Mather, H.M. og H. Keen (1985): The Southall Diabetes Survey: prevalence of known diabetes in Asians and Europeans, *British Medical Journal* 291, 1081-1084.
- Mertz, A. (1992): *Kultur, sundhed og sygdom - om indvandrere og flygtninge i sundhedsvæsenet*, Munksgaard.
- Moen, B. (1993): Eldre innvandrere i Gamle Oslo. *Rapport 4*, 1993, Norsk gerontologisk institutt.
- Næss, M.H. (1992): Norske pasienter og innvandrerpasienter ved et legesenter. Er det virkelig forskjeller? *Tidsskrift for Den Norske Lægeforening* 112, 361-364.
- Ramm, J. (1997): Egenvurdert helse: Vi klager ikke før vi må, *Samfunnsspeilet*, 1997, 2, Statistisk sentralbyrå, 14-21.
- Samuelson, Gösta (1984): Nutrition och matkultur hos invandrarbarn. *Läkartidningen* 81, 4176-4178.
- Socialstyrelsen (1998): *Levnadsförhållanden hos fyra invandrargrupper födda i Chile, Iran, Polen och Turkiet*, Invandrarprojektet - rapport nr. 1998:1, Invandrares levnadsvillkor 1.
- Statistisk sentralbyrå (1995): Grunntabeller. Arbeidsmarkedsstatistikk for innvandrere og utenlandske statsborgere, 4. kvartal 1995.
- Statistisk sentralbyrå (1996a): *Levekårsundersøkelsen 1995*, NOS C 301.
- Statistisk sentralbyrå (1996b): Åtte av ti har god eller meget god helse, *Ukens statistikk* 1996, 35.
- Statistisk sentralbyrå (1996c): Grunntabeller. Arbeidsløshets- og tiltaksstatistikk for innvandrere, 2. kvartal 1996
- Statistisk sentralbyrå (1997): *Standarder for norsk statistikk. Klassifikasjon av sykdommer, skader og dødsårsaker. Systematisk del, norsk utgave av ICD-9, NOS C 107.*
- Statistisk sentralbyrå (1998): *Naturressurser og miljø 1998*, Statistiske analyser 23.

Steihaug, S. og O. Rutle (1997): Legesøkning blant pakistanske innvandrere. Konsultasjonsmønster og diagnosefordeling ved et helsesenter i Oslo, *Tidsskrift for Den Norske Lægeforening* **117**, 2440-2443.

Stoltenberg, C. (1992a): Type 2 diabetes epidemiologi - en oversikt, *Norsk Epidemiolog* **2**, 3, 64-67.

Stoltenberg, C. (1992b): Graviditetsdiabetes hos pakistanske kvinner i Norge - et igangsatt prosjekt, *Norsk Epidemiolog* **2**, 3, 67-68.

Støren, L.A. (1987): *Levekår blant utenlandske statsborgere 1983*. Sosiale og økonomiske studier 63, Statistisk sentralbyrå.

Tomson, Y. og P. Lichtenstein (1988): Invandrare söker vid vårdcentral i större omfattning än svenskar, *Läkartidningen* **85**, 532-537.

United Nations (1995): *World Population Prospects. The 1994 Revision*, New York.

Vassenden, E. (1995): The register of the level of education: a product of the integration of other registers, census and surveys. Notater 95/4, Statistisk sentralbyrå.

Vassenden, K. (red.) (1997): *Innvandrere i Norge. Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?* Statistiske analyser, **20**.

Vogt, K. (1993): *Islams hus. Verdensreligion på fremmarsj*, Oslo: Cappelen.

Vogt, K. (1995): *Kommet for å bli. Islam i Vest-Europ*, Oslo: Cappelen.

Weintraub, N. (1997): Den instabila maktbalansen. *Innvandrere & Minoriteter* **24**, 4, 16-17.

Aaberge, R., A.S. Andersen og T. Wennemo (1996): Omfang, nivå og fordeling av lavinntekter i Norge, 1979-1993. I Annika Puide (red.): *Den nordiska fattigdomens utveckling och struktur*. TemaNord 1996:583, Nordisk ministerråd, København.

Vedlegg. Om logistisk regresjon

Mange av vedleggstabellene som følger, gjengir resultater fra logistisk regresjonsanalyse. Logistisk regresjon er en multivariat analysemetode som benyttes for å studere nettoeffekten av flere forklaringsvariabler (bakgrunnsfaktorer) på en avhengig variabel. Metoden er velegnet når den avhengige variabelen er dikotom.

Den avhengige variabelen i analysemodellen er en transformasjon av oddsen for en begivenhet. Odds uttrykker forholdet mellom sannsynligheten for at begivenheten skal inntreffe og sannsynligheten for at den ikke skal inntreffe. Odds kan altså skrives som $p/1-p$, der p angir sannsynligheten for begivenheten. Sannsynligheten varierer i intervallet 0 til 1, mens odds godt kan ta verdier større enn 1. F.eks. er oddsen for å få en sekser ved terningkast 1/5 (1 mot 5), mens sannsynligheten er 1/6 (en sjettedel). Odds for *ikke* å få en sekser er derimot 5 mot 1, dvs. 5. Ettersom begrepet odds ikke er vanlig i dagligtalen, benytter vi i teksten begreper som sjans eller risiko.

I logistisk regresjon blir oddsen logit-transformert; det vil si at det er logaritmen til oddsen som modelleres. F.eks. uttrykkes sammenhengen mellom log oddsen for å være i inntektsgivende arbeid og forklaringsvariablene kjønn, alder, landbakgrunn, ankomstår, innvandringsgrunn, utdanningsnivå og norskkunnskap ved følgende logistiske modell (jf. vedleggstabell 1)

$$\ln(p/1-p) = C + \beta_K K + \beta_A A + \beta_L L + \beta_R R + \beta_I I + \beta_U U + \beta_N N$$

der p er sannsynligheten for å være i inntektsgivende arbeid, C er et konstantledd, K er kjønn, A er alder, L er landbakgrunn, R er ankomstår, I er innvandringsgrunn, U er utdanningsnivå og N er norskkunnskaper. β 'ene representerer effektparametrene som skal estimeres og har en tolkning analogt til koeffisientene i ordinær lineær regresjon. For kategoriske forklaringsvariabler (som benyttes i denne studien) representerer β 'ene avviket i log oddsen ved en verdi på forklaringsvariabelen relativt til referansekategorien. At det i vedleggstabell 1 gis resultater fra to modeller, skyldes at den avhengige variabelen (å være i inntektsgivende arbeid) er operasjonalisert på to alternative måter. Andre ganger benyttes flere enn én modell fordi forklaringsvariablene er forskjellige.

Hvor mye større sjansen er for at en begivenhet skal inntreffe ved en bestemt verdi på forklaringsvariabelen i forhold til ved en annen verdi (referansekategorien), når de øvrige bakgrunnsfaktorene i modellen holdes konstant, beregnes ved å ta forholdet mellom antilogaritmene²² til parameterestimaterne til de to verdiene på forklaringsvariabelen. Dette kalles oddsforholdet. Iflg. vedleggstabell 1 (modell 1) er f.eks. oddsforholdet for å være i inntektsgivende arbeid 7,5 for innvandrere fra Sri Lanka jamført med innvandrere fra Somalia ($\exp[0,13] : \exp[-1,89] = 7,5$). Det betyr at innvandrere fra Sri Lanka har vel sju ganger så stor netto sjans som innvandrere fra Somalia for å være i inntektsgivende arbeid på intervjutidspunktet, når en tar hensyn til de øvrige forklaringsvariablene i modellen.

Det innbyrdes styrkeforholdet mellom de enkelte forklaringsvariablene kan bedømmes ved å sammenlikne størrelsen på χ^2 -kvadratene til variablene. Jo større χ^2 -kvadratet er, jo sterkere er effekten av forklaringsvariabelen på den avhengige variabelen.

Logistiske regresjonsmodeller estimeres ved en sannsynlighetsmaksimeringsmetode som går ut på å søke de parameterverdiene som maksimerer rimeligheten (likelihood) av å få det observerte utfallet under den gitte modellantakelsen.

²² Å ta antilogaritmen til log oddsene vil si å eksponere dem, dvs. å ta log oddsene som eksponent i potenser med grunntall lik grunntallet i den naturlige logaritme ($e=2.7183$).

Andre analysemetoder

Vedleggstabell 10 gjengir resultater fra en analysemetode som kalles *faktoranalyse*. Hensikten med faktoranalyse er å trekke ut et antall «faktorer» eller «dimensjoner» fra et sett enkeltvariabler som beskriver felleskomponenter ved variablene på basis av samvariasjonen mellom dem (jf. kapittel 13). For en elementær innføring i metoden, se Kim og Mueller (1978).

Vedleggstabeller

Vedleggstabell 1. Parameterestimer fra logistisk regresjon som viser effekten av forskjellige bakgrunnsfaktorer på log odds for å være i inntektsgivende arbeid, i modell 1 definert som i figur 4.1, i modell 2 definert som arbeidstakere i henhold til Rikstrygdeverkets og trygdekontorenes arbeidstakerregister. Innvandrere, 16-70 år

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Kjikkvadrat	Koeffisient	Kjikkvadrat
Kjønn		41,3 ***		52,8 ***
Mann	0	.	0	.
Kvinne	-0,62 ***	41,3	-0,70 ***	52,8
Alder		83,4 ***		62,9 ***
16-24	-0,21	0,5	0,00	0,0
25-34	0,92 ***	11,8	0,98 ***	13,1
35-44	0,95 ***	13,1	0,89 ***	11,3
45-54	0,72 **	7,0	0,77 **	7,9
55-70	0	.	0	.
Landbakgrunn		60,0 ***		72,7 ***
Jugoslavia	-0,30	2,6	-0,32	2,9
Tyrkia	-0,15	0,6	-0,31	2,7
Iran	-0,65 ***	11,3	-0,59 **	9,5
Pakistan	-0,60 ***	12,1	-0,47 **	7,5
Sri Lanka	0,13	0,4	0,63 ***	11,7
Somalia	-1,89 ***	32,0	-1,36 ***	20,1
Chile	-0,12	0,4	-0,04	0
Vietnam	0	.	0	.
Ankomstår		57,9 ***		34,9 ***
1964-1969	0,78	2,8	1,17 *	6,1
1970-1974	0,60 *	5,5	0,82 **	10,6
1975-1979	1,22 ***	42,2	0,86 ***	21,6
1980-1984	0,86 ***	25,8	0,80 ***	22,6
1985-1989	0,83 ***	40,9	0,61 ***	22,3
1990-1993	0	.	0	.
Innvandringsgrunn		10,1 *		18,6 ***
Arbeid	0,69 **	9,6	0,54 *	6,2
Familiegrunner	0,23	3,3	0,35 **	7,8
Annet	0,24	1,7	-0,23	1,6
Flukt	0	.	0	.
Utdanningsnivå		19,7 **		20,7 ***
Uoppgitt	-0,58	0,6	-0,01	0,0
Ungdomsskole	0,08	0,2	0,01	0,0
Videregående skole, nivå 1	0,24	2,2	0,29	3,1
Videregående skole, nivå 2	0,54 ***	11,6	0,39 *	6,2
Universitet/høgskole	0,45 *	6,3	0,65 ***	13,1
Ingen skole eller barneskole	0	.	0	.
Norskkunnskaper		64,9 ***		52,9 ***
Meget gode	2,17 ***	27,9	2,18 ***	25,7
Gode	2,01 ***	25,5	2,00 ***	23,1
Middels	1,62 ***	17,5	1,67 ***	16,8
Dårlige	0,55	1,7	0,76	3,1
Svært dårlige	0	.	0	.
Log likelihood	-1 472,4		-1 482,6	
N	2 544		2 541	

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996, Arbeidsdirektoratets register over personer på arbeidsmarkedstiltak 1. kvartal 1996, Rikstrygdeverkets og trygdekontorenes arbeidstakerregister 1. kvartal 1996.

Vedleggstabell 2. Parameterestimer fra logistisk regresjon som viser effekten av andelen ikke-vestlige innvandrere i intervjupersonens grunnkrets og oppholdstid i Norge¹ på log odds for å ha dårlige eller svært dårlige norskkunnskaper. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land bosatt i Oslo, 16-70 år

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Kjikkvadrat	Koeffisient	Kjikkvadrat
Innvandrerprosent		10,7*		6,1
0-9 prosent	-0,80*	6,1	-0,58	3,1
10-19 prosent	-0,64*	6,5	-0,49	3,7
20-29 prosent	-0,58*	5,5	-0,34	1,9
30-39 prosent	-0,25	0,9	-0,08	0,1
40- prosent	0	.	0	.
Oppholdstid				45,2***
3-6 år			0	.
7-9 år			-0,54**	6,7
10-16 år			-0,76**	10,2
17- år			-2,09***	43,4
Log likelihood	-478,0		-448,4	
N	1 229		1 229	

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

¹ Oppholdstid i Norge er satt lik differansen mellom 1996 (intervjuåret) og ankomståret.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996.

Vedleggstabell 3. Parameterestimer fra logistisk regresjon som viser effekten av andelen ikke-vestlige innvandrere i intervjupersonens grunnkrets og oppholdstid i Norge¹ på log odds for å ha en god norsk venn. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land bosatt i Oslo, 16-70 år

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Kjikkvadrat	Koeffisient	Kjikkvadrat
Innvandrerprosent		20,1***		17,6 **
0-9 prosent	0,89***	17,1	0,81***	13,4
10-19 prosent	0,54**	9,6	0,49**	7,4
20-29 prosent	0,29	2,7	0,17	0,9
30-39 prosent	0,36	3,5	0,29	2,2
40- prosent	0	.	0	.
Oppholdstid				32,9***
3-6 år			0	.
7-9 år			0,57***	12,2
10-16 år			0,56**	10,2
17- år			0,95***	32,9
Log likelihood	-871,9		-855,1	
N	1 232		1 232	

¹ Oppholdstid i Norge er satt lik differansen mellom 1996 (intervjuåret) og ankomståret.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

Vedleggstabell 4. Parameterestimater fra logistisk regresjon som viser effekten av forskjellige bakgrunnsfaktorer på log odds for noen gang å ha opplevd å bli nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av innvandrerbakgrunn («helt sikkert» eller «har mistanke om det»). Innvandrere, 16-70 år

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Kjikkvadrat	Koeffisient	Kjikkvadrat
Kjønn		4,7*		2,6
Mann	0	.	0	.
Kvinne	-0,25*	4,7	-0,19	2,6
Alder		14,0**		9,0
16-24	0,77*	4,5	0,61	2,7
25-34	1,03**	9,4	0,89**	6,7
35-44	0,86*	6,4	0,85*	5,9
45-54	0,60	2,8	0,73*	3,9
55-70	0	.	0	.
Landbakgrunn		248,3***		169,6***
Jugoslavia	0,83***	14,4	0,82***	12,4
Tyrkia	0,90***	17,0	1,01***	19,0
Iran	2,17***	113,6	2,12***	94,5
Pakistan	0,01	0,0	0,24	1,1
Sri Lanka	0,41	3,3	0,60*	6,2
Somalia	2,59***	107,2	2,31***	73,2
Chile	1,02***	19,3	0,94***	14,5
Vietnam	0	.	0	.
Utdanningsnivå		11,9*		11,1*
Uoppgitt	-0,41	0,3	-0,52	0,4
Ungdomsskole	-0,43*	4,3	-0,39	3,1
Videregående skole, nivå 1	0,18	0,9	0,19	0,9
Videregående skole, nivå 2	-0,13	0,5	-0,18	0,8
Universitet/høgskole	-0,01	0	0,04	0,0
Ingen skole eller barneskole	0	.	0	.
Norskkunnskaper		11,6*		6,5
Meget gode	-0,27	0,5	0,02	0,0
Gode	0,12	0,1	0,32	0,7
Middels	0,29	0,7	0,43	1,5
Dårlige	0,29	0,6	0,35	0,8
Svært dårlige	0	.	0	.
Hærverk/kriminalitet i nabolaget				4,4*
Ja			0,30*	4,4
Nei			0	.
Har for liten plass				4,1*
Ja			0,24*	4,1
Nei			0	.
Støy fra gate/vei				4,8*
Ja			0,29*	4,8
Nei			0	.
Støy fra naboleilighet o.l.				26,9***
Ja			0,72***	26,9
Nei			0	.
Disposisjonsforhold til bolig				64,5***
Selveier			-0,99***	24,1
Eier gjennom borettslag			-1,16***	37,4
Leier uten innskudd			-0,17	1,0
Annet			0	.
Log likelihood	-1 124,7		-1 042,3	
N	2 538		2 522	

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

Vedleggstabell 5. Parameterestimer fra logistisk regresjon som viser effekten av forskjellige bakgrunnsfaktorer på log odds for i løpet av siste året å ha blitt plaget på eller i forbindelse med jobben på grunn av innvandrerbakgrunn. Innvandrere, 16-70 år

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Kjikkvadrat	Koeffisient	Kjikkvadrat
Kjønn		4,2*		0,2
Mann	0	.	0	.
Kvinne	-0,41*	4,2	-0,09	0,2
Alder		10,6*		6,2
16-24	0,17	0,0	0,21	0,1
25-34	0,99	1,9	0,81	1,3
35-44	0,94	1,8	0,86	1,4
45-54	0,47	0,4	0,48	0,4
55-70	0	.	0	.
Landbakgrunn		22,3**		30,5***
Jugoslavia	0,11	0,1	-0,08	0,1
Tyrkia	0,24	0,5	0,28	0,6
Iran	0,61*	4,0	0,94**	8,4
Pakistan	-0,15	0,3	-0,18	0,3
Sri Lanka	-0,80*	5,3	-0,59	2,7
Somalia	-0,48	0,4	-0,03	0,0
Chile	-0,58	2,1	-0,91*	4,3
Vietnam	0	.	0	.
Utdanningsnivå		11,2*		10,9
Uoppgitt	2,48*	4,5	2,74*	5,3
Ungdomsskole	0,53	2,1	0,78*	4,2
Videregående skole, nivå 1	0,67	3,6	0,81*	5,0
Videregående skole, nivå 2	0,23	0,5	0,41	1,3
Universitet/høgskole	0,05	0	0,46	1,7
Ingen skole eller barneskole	0	.	0	.
Norskkunnskaper		5,9		6,2
Meget gode	-0,73	0,7	-0,96	1,1
Gode	-0,46	0,3	-0,70	0,6
Middels	-0,75	0,7	-1,04	1,3
Dårlige	0,07	0,0	-0,23	0,1
Svært dårlige	0	.	0	.
Ensidige bevegelser i arbeidet ...				8,2**
Ja			0,55**	8,2
Nei			0	.
Daglige tunge løft i arbeidet				8,9**
Ja			0,55**	8,9
Nei			0	.
Vanligvis utsatt for støy				4,0*
Ja			0,38*	4,0
Nei			0	.
Vanligvis utsatt for trekk				12,1***
Ja			0,74***	12,1
Nei			0	.
Log likelihood	-473,1		-444,9	
N	1 237		1 224	

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996

Vedleggstabell 6. Parameterestimater fra logistisk regresjon som viser effekten av forskjellige bakgrunnsfaktorer på log odds for å ha fått dårligere behandling av helsevesenet enn en norsk person ville få. Innvandrere, 16-70 år

	Koeffisient	Kjikkvadrat
Kjønn		0,6
Mann	0	.
Kvinne	0,14	0,6
Alder		2,8
16-24	-0,34	0,4
25-34	0,12	0,1
35-44	-0,07	0,0
45-54	0,01	0,0
55-70	0	.
Landbakgrunn		31,3***
Jugoslavia	0,93*	5,9
Tyrkia	1,10**	8,8
Iran	1,23***	11,0
Pakistan	0,26	0,5
Sri Lanka	0,07	0,0
Somalia	1,61***	15,9
Chile	0,61	1,9
Vietnam	0	.
Utdanningsnivå		7,2
Uoppgitt	0,35	0,1
Ungdomsskole	0,01	0,0
Videregående skole, nivå 1	0,25	0,6
Videregående skole, nivå 2	-0,07	0,1
Universitet/høgskole	-0,71	3,1
Ingen skole eller barneskole	0	.
Norskkunnskaper		0,9
Meget gode	0,05	0,0
Gode	0,23	0,2
Middels	0,13	0,1
Dårlige	0,33	0,3
Svært dårlige	0	.
Log likelihood	-488,2	
N	2 545	

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996.

Vedleggstabell 7. Parameterestimater fra logistisk regresjon som viser effekten av forskjellige bakgrunnsfaktorer på log oddsen for i løpet av siste året å ha blitt utsatt for vold eller alvorlige trusler. Innvandrere, 16-70 år

	Koeffisient	Kjikkvadrat
Kjønn		17,2***
Mann	0	.
Kvinne	-0,74***	17,2
Alder		12,4 *
16-24	1,01*	3,9
25-34	0,39	0,6
35-44	0,40	0,7
45-54	-0,05	0,0
55-70	0	.
Landbakgrunn		102,3***
Jugoslavia	0,79	3,7
Tyrkia	1,37***	13,4
Iran	2,50***	50,7
Pakistan	0,72*	4,0
Sri Lanka	0,02	0,0
Somalia	2,01***	24,7
Chile	2,03***	29,0
Vietnam	0	.
Utdanningsnivå		7,4
Uoppgitt	0,80	0,8
Ungdomsskole	0,51	2,5
Videregående skole, nivå 1	0,19	0,3
Videregående skole, nivå 2	-0,05	0,0
Universitet/høgskole	-0,07	0,0
Ingen skole eller barneskole	0	.
Norskkunnskaper		1,8
Meget gode	0,41	0,3
Gode	0,38	0,3
Middels	0,48	0,5
Dårlige	0,76	1,1
Svært dårlige	0	.
Log likelihood		-592,7
N		2 544

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996.

Vedleggstabell 8. Parameterestimater fra logistisk regresjon som viser effekten av forskjellige bakgrunnsfaktorer på log oddsen for å ha en god norsk venn. Innvandrere, 16-70 år

	Koeffisient	Kjikkvadrat
Kjønn		2,1
Mann	0	.
Kvinne	-0,14	2,1
Alder		9,0
16-24	0,16	0,3
25-34	-0,21	0,7
35-44	-0,12	0,2
45-54	0,09	0,1
55-70	0	.
Landbakgrunn		83,3***
Jugoslavia	1,14***	32,2
Tyrkia	0,42*	5,0
Iran	0,32	2,8
Pakistan	-0,16	0,8
Sri Lanka	0,71***	14,8
Somalia	-0,69**	7,8
Chile	0,38	3,6
Vietnam	0	.
Ankomstår		4,6
1964-1969	0,04	0,0
1970-1974	0,09	0,1
1975-1979	0,36	3,4
1980-1984	0,26	2,4
1985-1989	0,10	0,6
1990-1993	0	.
Innvandringsgrunn		13,8**
Arbeid	0,07	0,1
Familiegrunner	-0,41**	9,9
Annet	0,04	0,0
Flukt	0	.
Utdanningsnivå		14,9*
Uoppgitt	1,13	3,0
Ungdomsskole	-0,02	0,0
Videregående skole, nivå 1	-0,05	0,1
Videregående skole, nivå 2	-0,01	0,0
Universitet/høgskole	0,47*	6,6
Ingen skole eller barneskole	0	.
Norskkunnskaper		149,7***
Meget gode	3,63***	81,6
Gode	2,76***	52,7
Middels	2,06***	31,6
Dårlige	1,29***	11,5
Svært dårlige	0	.
Log likelihood		-1 431,5
N		2 544

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996.

Vedleggstabell 9. Parameterestimater fra logistisk regresjon som viser effekten av forskjellige bakgrunnsfaktorer på log odds for å føle seg ensom (ofte eller av og til). Innvandrere, 16-70 år

	Koeffisient	Kjikkvadrat
Kjønn		6,8**
Mann	0	.
Kvinne	0,25**	6,8
Alder		6,3
16-24	0,18	0,4
25-34	0,42	3,4
35-44	0,37	2,7
45-54	0,17	0,5
55-70	0	.
Landbakgrunn		51,5***
Jugoslavia	0,54**	8,5
Tyrkia	0,35	3,4
Iran	0,79***	16,6
Pakistan	0,49**	8,4
Sri Lanka	-0,43*	4,9
Somalia	-0,23	0,8
Chile	0,20	1,0
Vietnam	0	.
Ankomstår		8,6
1964-1969	-0,87	2,4
1970-1974	0,05	0,0
1975-1979	-0,33	3,3
1980-1984	-0,29	3,0
1985-1989	-0,21	2,7
1990-1993	0	.
Lever i reelt samliv ¹		33,0***
Ja	-0,80***	33,0
Nei	0	.
Har egne barn i huset ²		1,2
Ja	-0,15	1,2
Nei	0	.
Bor sammen med foreldre ³		19,8***
Ja	-0,80***	19,8
Nei	0	.
Har søsken i Norge		11,5***
Ja	-0,37***	11,5
Nei	0	.
Regner med praktisk hjelp fra slekt		6,8**
Ja	-0,26**	6,8
Nei eller vet ikke	0	.
Har en god norsk venn		8,6**
Ja	-0,29**	8,6
Nei	0	.
Hvor ofte sammen med naboer		20,3***
Omtrent daglig	-0,53***	20,3
Sjeldnere	0	.
Besøkskontakt med antall naboer		5,7*
To eller flere	-0,23*	5,7
Ingen eller en	0	.

¹Lever i reelt samliv=Gifte som har ektefellen bosatt i Norge, og samboere.

²Har egne barn i huset=Har egne barn eller stebarn i husholdningen, uansett barnets alder.

³Personer uten foreldre i Norge er lagt til kategorien 'Nei'.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996.

Vedleggstabell 9 (forts.). Parameterestimater fra logistisk regresjon som viser effekten av forskjellige bakgrunnsfaktorer på log odds for å føle seg ensom (ofte eller av og til). Innvandrere, 16-70 år

	Koeffisient	Kjikkvadrat
Kommet av fluktgrunner		6,9**
Ja	0,31**	6,9
Nei	0	.
Er sysselsatt		4,5 *
Ja	-0,21 *	4,5
Nei	0	.
Meget gode norskkunnskaper ...		9,9**
Ja	-0,43**	9,9
Nei	0	.
Forventer å bli boende i Norge ..		12,7***
Ja	-0,36***	12,7
Nei	0	.
På kino siste 12 måneder		7,9**
Ja	-0,30**	7,9
Nei	0	.
Medlem i innvandrersorganisasjon		14,4***
Ja	0,45***	14,4
Nei	0	.
Log likelihood		-1431,5
N		2544

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Vedleggstabell 10. Faktoranalyse for forhold som påvirker opplevelsen av ensomhet. Innførslene er faktorladninger fra vari-max rotasjon. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-70 år

	Faktor nr.				
	1	2	3	4	5
Lever i reelt samliv ¹	-0,81	0,08	-0,14	0,11	-0,00
Bor sammen med foreldre ²	0,79	0,24	0,07	0,05	0,07
Har søsken i Norge	0,42	0,63	0,10	-0,07	0,00
Regner med praktisk hjelp fra slekt	-0,05	0,74	0,09	0,08	-0,08
Har en god norsk venn	0,11	-0,06	0,69	0,30	0,10
Hvor ofte sammen med naboer	-0,01	0,06	-0,03	0,72	0,04
Besøkskontakt med antall naboer	-0,02	0,10	0,12	0,70	-0,09
Kommet av fluktgrunner	-0,04	-0,58	0,27	-0,20	-0,03
Er sysselsatt	-0,40	0,32	0,58	-0,25	-0,02
Meget gode norskkunnskaper	0,40	0,32	0,40	0,12	0,09
Forventer å bli boende i Norge	-0,08	0,12	0,03	-0,01	0,79
På kino siste 12 måneder	0,33	-0,13	0,66	-0,07	-0,11
Medlem i innvandrersorganisasjon	-0,14	0,15	0,01	0,03	-0,64
Eigenvalue	2,4	1,5	1,3	1,1	1,1

¹Lever i reelt samliv=Gifte som har ektefellen bosatt i Norge, og samboere.²Personer uten foreldre i Norge er lagt til kategorien 'Nei'.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996.

Vedleggstabell 11. Parameterestimater fra logistisk regresjon som viser effekten av forskjellige bakgrunnsfaktorer på log oddsen for å føle seg ensom (ofte eller av og til). Nordmenn, 16-70 år

	Koeffisient	Kjikkvadrat
Kjønn		2,5
Mann	0	.
Kvinne	0,16	2,5
Alder		27,8***
16-24	-0,50	3,7
25-34	0,04	0,0
35-44	0,29	1,4
45-54	0,56*	5,0
55-70	0	.
Lever i reelt samliv ¹		158,2***
Ja	-1,51***	158,2
Nei	0	.
Har egne barn i huset ²		0,0
Ja	-0,01	0,0
Nei	0	.
Bor sammen med foreldre ³		7,5**
Ja	-0,50**	7,5
Nei	0	.
Har søsken i live		4,0*
Ja	-0,39*	4,0
Nei	0	.
Har gode venner på stedet		7,9**
Ja	-0,42**	7,9
Nei eller vet ikke	0	.
Hvor ofte sammen med venner på stedet		5,6*
Omtrent daglig	-0,33*	5,6
Sjeldnere	0	.
Hvor ofte sammen med venner andre steder ⁴		4,3*
Omtrent daglig eller ukentlig	-0,27*	4,3
Sjeldnere	0	.
Besøkskontakt med antall naboer		23,1***
To eller flere	-0,51***	23,1
Ingen eller en	0	.
Er sysselsatt		19,7***
Ja	-0,54***	19,7
Nei	0	.
Mosjonerte siste 12 måneder		11,9***
Ja	-0,38***	11,9
Nei	0	.
På museum siste 12 måneder		14,1***
Ja	-0,38***	14,1
Nei	0	.
På bibliotek siste 12 måneder		9,4**
Ja	0,33**	9,4
Nei	0	.
Medlem i annen organisasjon ...		24,5***
Ja	-0,65***	24,5
Nei	0	.
Log likelihood		-1 371,3
N		3 034

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001.

¹Lever i reelt samliv=Gifte som har ektefellen bosatt i Norge, og samboere. ²Har egne barn i huset=Har egne barn eller stebarn i husholdningen, uansett barnets alder. ³Personer uten foreldre i live er lagt til kategorien 'Nei'. ⁴Personer uten gode venner andre steder er lagt til kategorien 'Sjeldnere'.

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1995.

Vedleggstabell 12. Parameterestimer fra logistisk regresjon som viser effekten av alder ved ankomst til Norge og oppholdstid i Norge på log oddsen for å oppgi minst én varig sykdom. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år

	Koeffisient	Kjikkvadrat
Alder ved ankomst til Norge ¹		209,0***
35 år eller over	2,38***	197,9
25-34 år	1,43***	106,3
16-24 år	1,02***	61,7
Under 16 år	0	.
Oppholdstid i Norge ²		100,7***
17-32 år	1,34***	96,6
10-16 år	0,62***	21,4
7-9 år	0,41***	11,8
3-6 år	0	
Log likelihood	-1 551,0	
N	2 547	

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001.

¹Alder ved ankomst til Norge er konstruert som differansen mellom alder og oppholdstid i Norge.²Oppholdstid i Norge er satt lik differansen mellom 1996 (intervjuåret) og ankomståret.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996.

Vedleggstabell 13. Andel med varig sykdom, skade eller funksjonshemming, etter sykdomsgruppe og landbakgrunn. Innvandrere, 16-66 år. Prosent

Sykdomsgrupper	Jugoslavia	Tyrkia	Iran	Pakistan	Vietnam	Sri Lanka	Somalia	Chile
Alle sykdomsgrupper	36,0	52,0	50,5	37,6	31,5	17,6	20,4	51,3
Nervøse lidelser	7,2	10,5	12,2	6,0	4,5	1,6	1,0	8,6
Ubestemte, ukjente årsaker	6,3	6,6	8,8	4,0	3,1	1,3	1,0	6,1
Sykdommer i nervesystemet ..	4,8	4,7	5,1	6,7	4,0	1,3	1,9	8,0
Migrene	4,5	2,7	4,4	4,0	2,8	1,0	1,3	6,7
Øye- og øresykdommer	1,5	1,6	1,7	0,3	2,0	0,8	0,6	0,6
Hjerte- og karsykdommer	4,8	8,2	4,4	5,4	3,1	1,6	1,3	6,4
Sykdommer i åndedrettsorganene	4,8	7,0	9,5	8,1	7,1	2,8	4,5	11,1
Høysnue (allergisk rhinitt) ..	0,9	2,3	3,1	4,0	4,8	1,8	1,9	4,8
Bronkial astma	1,2	1,6	2,4	3,4	1,7	0,5	1,0	2,2
Magesår, magekatarr mv.	2,7	7,0	4,4	1,0	2,3	1,0	1,3	6,4
Andre sykdommer i fordøyelsesorganene	2,1	5,1	2,4	1,7	1,7	0,3	0,6	3,2
Sykdommer i urinveier og kjønnsorganer	2,4	2,7	2,0	0,3	0,9	0,3	0,6	2,2
Sykdommer i hud og underhud	1,5	5,9	4,4	4,4	2,8	2,3	0,6	5,1
Eksem (kontaktdermatitt) ..	-	3,1	2,0	1,3	1,7	0,8	0,3	2,5
Sykdommer i skjelett- muskelsystemet	16,5	25,4	17,6	17,8	7,1	6,5	6,4	16,9
Andre sykdommer	4,8	9,8	9,5	8,7	4,5	2,8	4,8	9,2
Diabetes mellitus	0,9	2,7	1,4	5,4	0,6	0,8	1,3	0,6
Skader	3,9	8,2	8,1	6,4	5,4	1,6	1,3	6,7
N (uveil)	333	256	295	298	352	387	313	314
N (veil)	333	270	285	588	467	269	114	221

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996.

Vedleggstabell 14. Parameterestimer fra logistisk regresjon som viser effekten av landbakgrunn og alder på log oddsen for å oppgi minst én varig sykdom. Innvandrere, 16-66 år

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Kjikkvadrat	Koeffisient	Kjikkvadrat
Landbakgrunn		122,6***		117,9***
Jugoslavia	0,20	1,8	0,05	0,1
Tyrkia	0,85***	29,4	0,92***	30,9
Iran	0,80***	26,4	0,76***	22,1
Pakistan	0,27*	4,2	0,24	2,9
Sri Lanka	-0,77***	16,7	-0,82***	17,7
Somalia	-0,58*	5,3	-0,49	3,6
Chile	0,83***	24,3	0,74***	17,8
Vietnam	0	.	0	.
Alder				211,0***
16-24 år			-2,21	207,7
25-44 år			-1,24	105,6
45-66 år			0	.
Log likelihood	-1 618,4		-1 499,0	
N	2 548		2 548	

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996.

Vedleggstabell 15. Parameterestimer fra logistisk regresjon som viser effekten av innvandringsgrunn, kjønn og alder på log oddsen for å oppgi minst én varig sykdom. Innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Kjikkvadrat	Koeffisient	Kjikkvadrat
Kjønn				23,7***
Mann			0	.
Kvinne			0,44***	23,7
Alder				188,7***
16-24 år			-2,18***	186,6
25-44 år			-1,23***	98,9
45-66 år			0	.
Innvandringsgrunn		40,2***		5,8
Arbeid	1,12***	33,3	0,35	2,7
Familiegjenforening	0,48**	9,1	0,24	2,1
Flukt	0,32*	4,2	0,08	0,2
Annet	0	.	0	.
Log likelihood	-1665,4		-1546,6	
N	2548		2548	

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996.

Vedleggstabell 16. Parameterestimer fra logistisk regresjon som viser effekten av landbakgrunn, innvandringsgrunn og alder på log oddsen for å rapportere hyppige symptomer på nervøse lidelser¹. Innvandrere, 16-66 år

	Modell 1		Modell 2		Model 3	
	Koeffisient	Kjikkvadrat	Koeffisient	Kjikkvadrat	Koeffisient	Kjikkvadrat
Landbakgrunn		79,0***		71,3***		65,8***
Jugoslavia	0,49*	6,4	0,46*	5,4	0,44*	4,7
Tyrkia	0,46*	4,9	0,45*	4,3	0,50*	5,1
Iran	0,87***	20,6	0,86***	19,6	0,83***	17,4
Pakistan	-0,06	0,1	-0,08	0,2	-0,04	0,0
Sri Lanka	-1,13***	12,5	-1,09***	11,6	-1,11***	11,6
Somalia	0,68**	6,8	0,68*	6,5	0,80**	8,7
Chile	0,97***	23,0	0,97***	23,1		
Vietnam	0	.	0	.	0	.
Innvandringsgrunn				8,6*		1,2
Arbeid			0,76**	7,9	0,08	0,1
Familiegjenforening ..			0,35	2,2	0,21	0,7
Flukt			0,41	2,9	0,23	0,9
Annet			0	.	0	.
Alder						72,5***
16-24 år					-1,65***	67,3
25-44 år					-0,85***	37,7
45-66 år					0	.
Log likelihood	-1 110,9		-1 106,6		-1 068,7	
N	2 523		2 523		2 523	

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001.

¹ I løpet av de siste seks månedene ofte 1) vært plaget av svært kraftig hjertebank uten på forhånd å ha anstrengt seg, eller 2) vært plaget av nervøsitet, angst eller rastløshet, eller 3) følt seg deprimeret.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996.

Vedleggstabell 17. Parameterestimer fra logistisk regresjon som viser effekten av de tolv sykdomsgruppene og sysselsetting (definert som i figur 4.1) på log odds for å anse sykdommen(e) som i høy grad begrensende for arbeidsevnen. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år, med minst én rapportert sykdom

	Innvandrere		Nordmenn	
	Koeffisient	Kjikkvadrat	Koeffisient	Kjikkvadrat
Nervøse lidelser		5,5*		40,8***
Ja	0,47*	5,5	1,70***	40,8
Nei	0	.	0	.
Sykdommer i nervesystemet		10,6**		1,9
Ja	0,73**	10,6	0,35	1,9
Nei	0	.	0	.
Øye- og øresykdommer		2,1		1,1
Ja	0,63	2,1	0,45	1,1
Nei	0	.	0	.
Hjerte- og karsykdommer		1,3		5,0*
Ja	0,26	1,3	0,60*	5,0
Nei	0	.	0	.
Sykdommer i åndedrets-		0,7		1,5
organene		0,7		1,5
Ja	0,18	0,7	-0,26	1,5
Nei	0	.	0	.
Magesår, magekatarr mv.		0,3		1,3
Ja	-0,16	0,3	-0,71	1,3
Nei	0	.	0	.
Andre sykdommer i		0,2		3,5
fordøyelsesorganene		0,2		3,5
Ja	0,14	0,2	0,82	3,5
Nei	0	.	0	.
Sykdommer i urinveier og		0,1		6,2*
kjønnsorganer		0,1		6,2
Ja	-0,13	0,1	1,21*	6,2
Nei	0	.	0	.
Sykdommer i hud og underhud		0,0		3,5
Ja	-0,02	0,0	-0,50	3,5
Nei	0	.	0	.
Sykdommer i skjelett-		47,0***		14,2***
muskelsystemet		47,0		14,2
Ja	1,13***	47,0	0,71***	14,2
Nei	0	.	0	.
Andre sykdommer		17,3***		5,9*
Ja	0,84***	17,3	0,64*	5,9
Nei	0	.	0	.
Skader		4,2*		3,7
Ja	0,46*	4,2	0,48	3,7
Nei	0	.	0	.
Sysselsatt		68,7***		152,0***
Ja	-1,46***	68,7	-2,13***	152,0
Nei	0	.	0	.
Log likelihood		-498,8		-478,0
N		882		1 469

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001.

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995.

Vedleggstabell 18. Parameterestimer fra logistisk regresjon som viser effekten av de tolv sykdomsgruppene på log odds for å anse sykdommen(e) som i høy grad begrensende for arbeidsevnen. Nordmenn og innvandrere fra åtte ikke-vestlige land, 16-66 år, med minst én rapportert sykdom

	Innvandrere		Nordmenn	
	Koeffisient	Kjikkvadrat	Koeffisient	Kjikkvadrat
Nervøse lidelser		9,8**		61,1***
Ja	0,60**	9,8	1,86***	61,1
Nei	0	.	0	.
Sykdommer i nervesystemet		11,2***		5,5*
Ja	0,72***	11,2	0,56*	5,5
Nei	0	.	0	.
Øye- og øresykdommer		4,9*		0,6
Ja	0,95*	4,9	0,31	0,6
Nei	0	.	0	.
Hjerte- og karsykdommer		2,4		13,8***
Ja	0,35	2,4	0,88***	13,8
Nei	0	.	0	.
Sykdommer i åndedrettsorganene		0,9		0,1
Ja	0,20	0,9	-0,07	0,1
Nei	0	.	0	.
Magesår, magekatarr mv.		0,3		0,8
Ja	-0,16	0,3	-0,50	0,8
Nei	0	.	0	.
Andre sykdommer i fordøyelsesorganene		1,0		3,9*
Ja	0,33	1,0	0,77*	3,9
Nei	0	.	0	.
Sykdommer i urinveier og kjønnsorganer		0,0		23,4***
Ja	-0,00	0,0	2,26***	23,4
Nei	0	.	0	.
Sykdommer i hud og underhud		0,0		2,2
Ja	0,01	0,0	-0,37	2,2
Nei	0	.	0	.
Sykdommer i skjelett- muskelsystemet		53,6***		22,7***
Ja	1,15***	53,6	0,83***	22,7
Nei	0	.	0	.
Andre sykdommer		29,8***		7,5**
Ja	1,06***	29,8	0,67**	7,5
Nei	0	.	0	.
Skader		4,0*		8,3**
Ja	0,43*	4,0	0,65**	8,3
Nei	0	.	0	.
Log likelihood		-537,6		-556,8
N		882		1 469

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kilde: Levekår blant innvandrere 1996 og Levekårsundersøkelsen 1995.

De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter

Recent publications in the series Reports

Merverdiavgift på 23 prosent kommer i tillegg til prisene i denne oversikten hvis ikke annet er oppgitt

- 97/18 T. Fæhn and L.A. Grünfeld: Commercial Policy, Trade and Competition in the Norwegian Service Industries. 1997. 34s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4437-4
- 97/19 S.-E. Mamelund, H. Brunborg og T. Noack: Skilsmisser i Norge 1886-1995 for kalenderår og ekteskapskohorter. 1997. 115s. 135 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4440-4
- 97/20 K. Rypdal og B. Torsjø: Utslipp til luft fra norsk luftfart. 1997. 31s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4449-8
- 97/21 J. Hass: Investeringer, kostnader og gebyrer i den kommunale avløpssektoren. 1996: Resultater fra undersøkelsen i 1996. 1997. 50s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4453-6
- 97/22 T. Nygård Evensen og K.Ø. Sørensen: Turismens økonomiske betydning for Norge: Belyst ved nasjonalregnskapets satelittregnskap for turisme. 1997. 92s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4455-2
- 97/23 B.K. Wold (ed.): Supply Response in a Gender-Perspective: The Case of Structural Adjustment in Zambia. 1997. 77s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4458-7
- 97/24 I. Seliussen: Utvalsstandardavvik i detaljomsetningsindeksen. 1997. 30s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4463-3
- 97/25 J.L. Hass: Household recycling rates and solid waste collection fees. 1997. 32s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4470-6
- 98/1 P.Ø. Kolbjørnsen: Statistikk om informasjonsteknologi: Status, behov og utviklingsmuligheter. 1998. 43s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4472-2
- 98/2 A. Bruvoll: The Costs of Alternative Policies for Paper and Plastic Waste. 1998. 30s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4478-1
- 98/3 Ø. Skullerud: Avfallsregnskap for Norge: Metoder og resultater for våtorganisk avfall. 1998. 32s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4524-9
- 98/4 S. Mjelve: Økonomisk vekst og fordeling av inntekt i byene i Vest-Agder og Østfold, 1840-1990. 1998. 37s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4526-5
- 98/5 A.S. Bye og K. Mork: Resultatkontroll jordbruk 1998: Gjennomføring av tiltak mot forurensninger. 1998. 89s. 95 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4397-1
- 98/6 K.R. Gerdrup: Skattesystem og skattestatistikk i et historisk perspektiv. 1998. 59s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4531-1
- 98/7 E. Lofthus og Å. Osmunddalen: Innvandrere og sosialhjelp: Får mer fordi de trenger mer?. 1998. 32s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4533-8
- 98/8 A. Langørgen og R. Aaberge: Gruppering av kommuner etter folkemengde og økonomiske rammebetingelser. 1998. 60s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4535-4
- 98/9 A. Thomassen og R. Jensen: Kvadratmeterpriser for skolebygg. 1998. 24s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4539-7
- 98/10 K. Ibenholt og H. Wiig: Massebalansen i den makroøkonomiske modellen MSG-EEE. 1998. 49s. 110 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4541-9
- 98/11 H. Bild, J.E. Finnvold, K.K. Lie, R. Nordhagen og A. Schjalm: Hvordan møter småbarnsfamiliene helsetjenesten? 1998. 99s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4550-8
- 98/12 D. Roll-Hansen: Informasjonsteknologi i lærerutdanninga. 1998. 56s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4554-0
- 98/13 A. Langørgen: Virkninger av lokalt bosettingsmønster på kostnader i kommunal tjenesteyting. 1998. 32s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4555-9
- 98/14 Ø. Landfald og M. Bråthen: Evaluering av ordinære arbeidsmarkedstiltak: Dokumentasjon og analyse. 1998. 53s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4561-3
- 98/18 K. Lund: Inntektsfordelinga i den norske landbruksbefolkninga og fordelingseffektar av direkte støtteordningar. 1998. 46s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4585-0